

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ СКОПЈЕ

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЈА НА УМЕТНОСТА И АРХЕОЛОГИЈА

НАСОКА АРХЕОЛОГИЈА

ПАТИШТАТА ПОМЕЃУ СКОПСКО И ВЕЛЕШКО ВО АНТИКАТА

- Магистерска работа –

Ментор:

Проф. д-р Антонио Јакимовски

Кандидат:

Горан Тренески

Скопје, 2025

СОДРЖИНА

I. Вовед	04
II. Историјат на истражувањата и методологија	05
Археолошки истражувања на локалитетите	06
Истражување на остатоците на патните траси	08
Епиграфија	09
III. Историски извори	11
- Полибиј, македонскиот крал Филип V и градот Билазора	11
- Тит Ливиј, македонскиот крал Персеј, градовите Алмана и Билазора	12
- Тит Ливиј, македонскиот крал Филип V и „дарданскиот“ град Синтия	13
- Патиштата во долината на Вардар помеѓу Велешко и Скопско	15
IV. Западен магистрален пат Студеничани – Кадина Река	17
1. Исар, Студеничани (СИНТИЈА?)	17
2. Ограда, Орешани	27
3. Слатина, Зелениково	27
4. Црквиште, Зелениково	28
5. Селиште, Стракојадица	28
6. Селиште Змијова Нива, Смесница	29
7. Градиште, Долно Добрино	30
8. Кале, Долно Добрино	55
9. Цуцулигово, Карабуниште	58
10. Кале, Слп	61
11. Влахчани Градиште, Слп	69
12. Кале Влахчани Цуцул, Слп	70
13. Солиште, Белештевица	76
14. Зелениште, Раштани	76
15. Корија, Раштани	76
16. Кале Превалец, Велес	110
17. Велешко Кале, Велес	114
V. Западен отклон за Пелагонија, т.н. Прилепски Пат	164
18. Градиште, Рлевци	165
19. Трска, Бузалково	166

VI. Западен логистички пат	167
20. Пењок (Пенџук), Карабуниште	168
21. Кале Карпа Цуцул, Карабуниште	169
VII. Источен логистички пат	170
22. Градиште, Таор	170
23. Овоштарник, Таор	175
24. Градиште Пакошевска Карпа, Пакошево	175
25. Селиште Црквиште, Рамниште, Ново Село	176
26. Црквине, Кожле	178
27. Јасиковец Плочи, Кожле	179
28. Лака, Кожле	180
VIII. Патна врска помеѓу Западниот и Источниот магистрален пат	181
29. Тотинци, Таор	181
IX Источен магистрален пат	182
30. Дрма Смрѓец, Бадер	182
31. Кула, Бадер	183
32. Солиште, Летевци	184
33. Маркови Кули / Град Кожле / Кастелото, Летевци	187
34. Кале, Сопот	195
35. Отовичко Кале, Башино Село	199
36. Теќе, Башино Село	211
17. Велешко Кале, Велес	213
X. Заклучни разгледувања	220
XI. Кратенки и користена литература	222

I. Вовед

Во текот на студиите, посебно ме привлече проблемот на сеуште недоволно познатите патни комуникациски траси од епохата на антиката на територијата на Македонија, што ги поврзувале градовите, како и крајпатните утврдувања што ги обезбедувале патиштата, планинските превои или пак премините преку реките.

Имав привилегија лично да се вклучам во археолошките истражувања на професорите д-р В. Л. Адамс и д-р Антонио Јакимвоски, кои се занимаваат со полеогенезата на епохата на антиката, при што имав прилика во текот на повеќе години да се запознам со многу региони, речни долини, археолошки локалитети од најразновиден карактер и функција во однос на древните патишта.

Во текот на последните години нашите истражувања беа сконцентрирани на долината на древната река Вардар, античкиот Аксиј, каде што беа истражувани голем број локалитети. Од Валандовско па се до Скопско. Притоа посебно ме привлече проблемот на северните предели во кои во антиката егзистирале Пајонците. Независните Пајонци во пределите на Велес, додека најсеверните пајонски Агријани во Скопскиот Басен.

Во оваа да ја наречам гранична зона во антиката беше позната само една патна траса, и тоа долж реката Вардар во јужниот дел, со продолжение низ Пчињската клисура до селото Бадер во Катлановското поле.

Меѓутоа, научните откритија како никогаш да не завршуваат. Во текот на последната деценија В. Л. Адамс со тимот составен од врвните професионалци археолози: проф д-р А. Јакимовски, м-р Александар Илиевски, Игор Ширтовски и Горан Тренески, започнавме да ја расветлуваме сеуште недоволно позната територија помеѓу Велешко и Скопско, низ која тече реката Вардар, со нејзината десна притока Кадина Река и нејзината лева притока реката Пчиња.

Токму затоа, се одлучив мојот магистерски труд да го посветам на недоволно познатиот предел помеѓу Велешко и Скопско, со цел да ја истакнам најновата слика на древните комуникации до која дојдовме со нашите теренски археолошки истражувања.

Сл. 1 Карта со двата магистрални пата помеѓу античките градови Скупи и Стоби

II. Историјат на истражувања и методологија

Голема е листата публикувани материјали поврзани со проблемите на античките патишта на Балканскиот полуостров и територијата на Македонија. Во таа насока би нагласил дека обемот на мојот магистерски труд не поседува амбиција да ги третира контекстите на сите овие дела поради тоа што е сконцентриран на помала географска територија. Во трудот ќе се ограничам само на позначајните научни авторитети, пред сè археолози, епиграфичари и некои историски податоци, што се однесуваат со проблемот на патните комуникации помеѓу регионите на Скопскиот Басен и Велешко, а долж долината на реката Вардар.

Во основа истражувањето на старите патишта се реализираше во следните рамки.

Археолошки истражувања на локалитетите

Се работи за археолошко истражување на крајпатните локалитети, од различни категории: населби од отворен тип, утврдени градови и градчиња, утврдени помали или поголеми кастели стражи. При што се од особена важност следните елементи: местоположбата (пожелно е да се користи гпс инструмент за документирање или на една централна точка или снимање на скица на планот на локалитетот), односот на локалитетот во контекст на патната траса и речното корито. Значајно е да се реализира сериозна фотодокументација при што се фотографираат детали од фортификацијата, патот, реката и секако фотографирање на визуирите од локалитетот и особено со фокус на други локалитети што се во визуелниот опсег на истражуваниот локалитет.

Археолошките истражувања на локалитетите можат да бидат со методот на археолошко рекогносцирање и со методот на археолошко сондирање. Во нашиот случај, во врска со пределот помеѓу Скопско и Велешко, археолошки ископувања со поголем или со помал обем биле реализирани на пет локалитети и тоа на: Градиште, село Таор; Дрма-Смрѓец, село Бадер; Маркови Кули, село Летевци; Отовичко Кале село Башино Село, и Велешко Кале, Велес.¹

Археолошките рекогносцирања биле реализирани на речиси сите релевантни локалитети во пределот. Истите ги започнал уште професорот Иван Микулчиќ во втората половина од 20 век,² а ги продолжил со уште поголем интензитет професорот Виктор Лилчиќ Адамс во континуитет се до оваа 2023 година.³

¹ За **Градиште, Таор** види кај: Ristov K., 2019, 1-355. За **Дрма-Смрѓец, Бадер**, види кај: Angelovski B., Spasova D., Stančevski I., Denkovski K., 2017, 47-52; Ангеловски Б., Спасова Д., 2018, 45-54. За **Маркови Кули, Летевци**, види кај: Толевски И., 2016, 1-289. Резултатите од археолошкото сондирање на локалитетот **Отвичко Кале, Башино Село**, под раководство на Анита Василковска Мидоска, не се публикувани. Исто така и резултатите од археолошките ископувања на **Велешкото Кале, Велес**: средновековната црква и рановизантиската цистерна во акрополата на Велешко Кале (раководители Ѓорѓи Петачки и Трајанка Јовчевска), како и сондирањето на југозападниот и југоисточниот дел на акрополата на Велешко Кале, Велес (под раководство на Анита Василковска Мидоска), исто така сеуште не се публикувани.

² И. Микулчиќ ги посетил и документирал локалитетите: Градиште, Таор, Црквиште, Зелениково, Пакошевска Карпа, Пакошево, Дрма-Смрѓец, Бадер, Маркови Кули, Летевци, Кале, Сопот, Отовичко Кале, Башино Село, и Велешко Кале, Велес.

³ В. Л. Адамс со тимот во кој активно учествува и јас, ги посетил и дополнително истражувал и документирал сите локалитети што ги истражувал И. Микулчиќ, меѓутоа ние откривме, истражувавме и документиравме и повеќе непознати утврдувања: 1) Градиште, Добрино; 2) Цуцулигово, Карабуниште; 3) Кула-Пењок, Карабуниште; 4) Јасиковец-Плочи, Кожле; 5) Кале Карпа Цуцул, Карабуниште; 6) Кале, Слп; 7) Кале Влахчани Цуцул, Слп; 8) Корија, Раштани; 9) Градиште, Рлевци; 10) Трска, Бузалково; 11) Кале-Превалец, Велес; 12) Градиште, Кочилари

И. Микулчиќ публикувал некои од археолошките локалитети во своите трудови.⁴

Исто така и В. Л. Адамс ги публикувал неговите резултати од истражувањата воглавно на утврдените локалитети во текот на последните две децении.⁵

На ова место ќе споменам, дека во текот на 2022 и 2023 година истражувачите Микеле Фасоло со Виктор Лилчиќ Адамс, ги реконструирале патните траси што воделе во долината на реката Вардар / Аксиј, од епохите на предисторијата, антиката и средниот век. Тие ги презентираа своите резултати на Осмиот конгрес за Археолошка топографија во Ферара, Италија на 16 јуни 2023 година. Трудот ќе биде отпечатен во Зборникот на трудови од одржаниот конгрес.⁶

Во текот на последната деценија во јужниот дел на регионот, во пределот на Велешко, работел д-р Дамјан Донеv, кој рекогносцирал некои од локалитетите а резултатите ги публикувал во списанието Македонско Наследство.⁷

Би додал на ова место уште кус осврт на методот на моите археолошки рекогносцирања. Ако ги споредиме податоците од археолошките ископувања, ќе видиме дека се работи за мал број локалитети (5), во споредба со податоците за локалитетите третирани со методот на археолошките рекогносцирања (13), ќе видиме дека методот на рекогносцирањето нуди за многу кратко време и со помали средства многу повеќе податоци за согледување на прелиминарната слика на културните хоризонти на локалитетите.

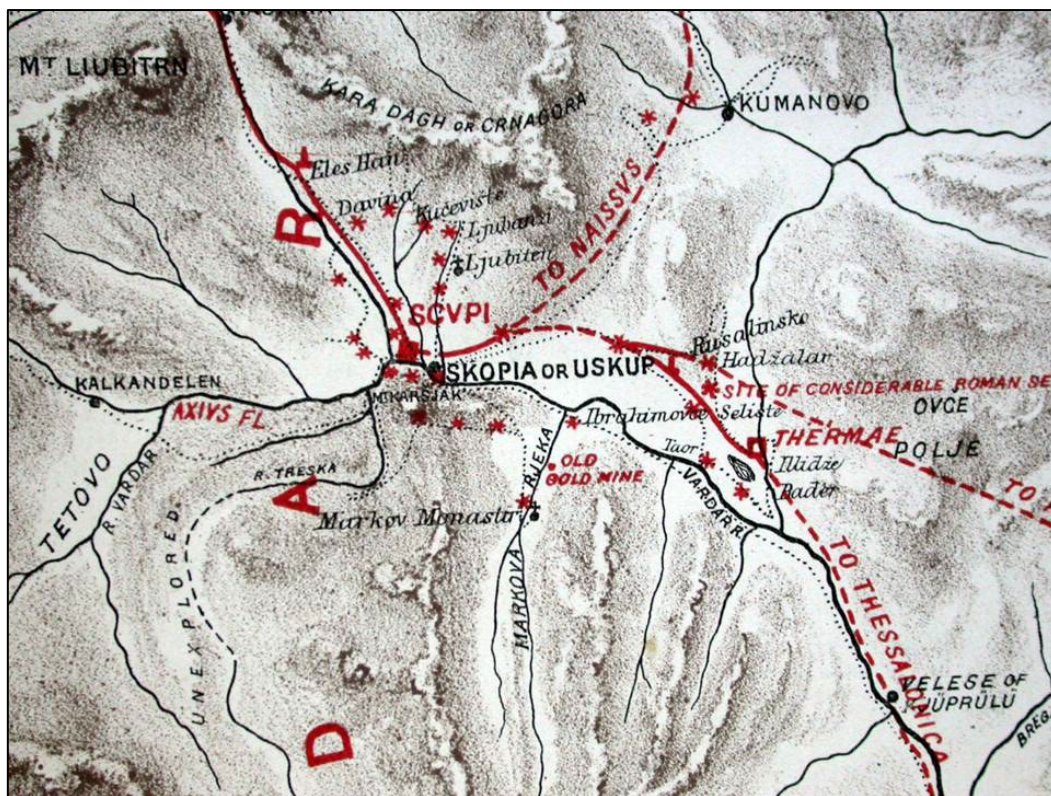
(антички град Алмана) и 13) Асарлак, Кочилари. Би истакнал на ова место дека оваа 2023 година реализиравме обемни површински рекогносцирања на древниот град на Велешко Кале, Велес, при што откривме остатоци од силен културен хоризонт од крајот на 3 и првата половина од 2 век пред н.е., што соодветствува со времето на поменот на античкиот град Билазора во историските извори (Полибиј и Тит Ливиј).

⁴ Позначајни трудови: Микулчиќ И., 1999; Mikulčić, I. 2002.

⁵ Лилчиќ (Адамс) В., 1998, 13-53; Лилчиќ (Адамс) В., 2009, 467-472; Лилчиќ (Адамс) В., и коавтор, 2010, 23-38; Лилчиќ (Адамс) В., и коавтор, 2011, 39-93; Lilčić Adams V., 2017, 237-249, илустрации, карта: 484-498; Lilčić Adams V. 2020; Лилчиќ Адамс В., 2022, 295-366.

⁶ Michele Fasolo, Viktor Lilcik Adamsen, Tra Danubio Ed Egeo: la via Axia e il controllo del territorio Della Protostoria al Medioevo, статија во подготовка за печат.

⁷ Donev D., 2007, 63-79; Donev D., 2008, 27-49.

Сл. 2 Карта на Скопското Басен, А. Еванс

Истражување на остатоците на патните траси.

Истражување на самите патни траси не било никогаш плански и систематски реализирано. Во литературата ќе најдеме описи на патиштата. Еден стар пат споменува например Артур Еванс:

„Појдовна точка на моите истражувања беше (Катлановска/В.Л.А.) Бања, во Пчињската долина, топлите бањи и античките каменоломи кои што веќе ги опишав, кои што очигледно, ја чинеле бањската станица, означена на Картата на Појтингер како првата станица на патот кон Тесалоника, 21 милја (31.5 км) оддалечена од Скупи. Самиот римски пат, во својата јужна насока, мора да продолжувал од околината на (Катлановската) Бања, долж левиот брег на реката Пчиња, и ја преминувал (реката), а ридот над преминот претставувал природна позиција за кастел што го контролирал овој премин. На оваа позиција, всушност, се наоѓаат урнатините на една турска кула стражарница, позната како Бадерско Кале, кое што претходно го контролирало патот низ теснецот; патот што секако бил римски пат. Името на ова Кале е интересно, бидејќи покажува дека името на Бадер се уште се одржува на двата речни брега, и неговата функција ја дополнува причината за постоење на постар, византиски "frougion", каков што била Бедериана, во близината на селото. Самото село Бадер лежи на десниот брег на реката, која што е тука лесно минлива. Селото е проста група куќи од сувозидишта; всушност единствена значајна карактеристика е фонтаната подигната од побожната дама со муслиманско име Фатима; неговата местоположба, сепак, закачена на стрмнината под „железните порти“ на речниот тек, секако беше прекрасна. Јас не можам да забележам било какви

остатоци од римско време, иако во близината имаше христијански гробишта од некоја антика во одреден степен расфрлани околу еден даб. За еден час пешачење нагоре странично од долината, и од влезот (во клисурата / В.Л.А.) кај што лежи Бадер, е селото Блаце, каде што беа откриени два римски натписи од инженери вклучени во рудничките операции на вадење на камен во околината, поврзани со изградбата на македонската линија. Од ова село, што зазема централна и контролна местоположба на овој ридест предел, помеѓу Пчиња и Вардар, води права патна линија, речиси кон југ, кон селото Кожле и сливот на двете реки. За овој пат јас сум наклонет да го сметам за римски.⁸

Етнолозите – географи, Миленко Филиповиќ,⁹ и Јован Трифуноски,¹⁰ на поедини места во цитираните дела, ги споменуваат патиштата користени во 19. и 20. Век. Овие патишта биле особено во втората половина од 20. Век заменети. Меѓутоа треба да сметаме дека некои од напуштените патни правци биле користени уште од антиката, така да сметам дека овие податоци би требало да се земат предвид од страна на идните истражувачи на античките патишта во регионот.

Епиграфија

Епиграфските податоци се од голема важност, уште повеќе доколку се работи за миљоказите. Во регионот што е тема на мојот труд, биле откриени само два миљокази и тоа кај Катланово. Миљоказите се на латински јазик, на едниот е врежана бројката XX што означува 20 римски милји до античкиот град Скупи, дистанца која што соодветствува со реалната дистанца во километри (околу 30 км).¹¹

Секако дека се значајни и останатите видови епиграфски споменици, во прв ред би ги споменал надгробните стели што сведочат за гробови во близина на патот. Или пак посветните натписи.

За жал историските извори во релација со пределот помеѓу Велес и Скопје се индиректни. Пред се податоците на Тит Ливиј за константните напади на Дарданците. Потоа на Полибиј кој го споменува освојувањето на античкиот град Билазора од страна на македонскиот крал Филип V.

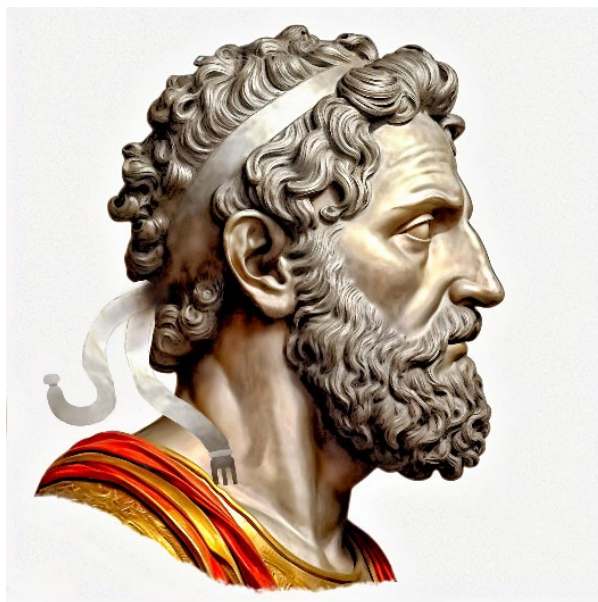
⁸ Evans A. 1885, 142-143.

⁹ Филиповиќ М., 1935, 507-517, и во посебниот дел за секое село посебно; карта 1:100.000.

¹⁰ Трифуноски Ј., 1952; . Трифуноски Ј., 1955; Трифуноски Ј., 1958; Трифуноски Ј., 1964; Trifunski F. J., 1977.

¹¹ Dragojević-Josifovska B., 1982, два миљокази: (Dragojević-Josifovska B., 1982, No 203, 158-159); вториот, со ознака XX римски милји (до Скупи. Dragojević-Josifovska B., 1982, No 204, 159).

Воедно корисна е и сторијата на македонскиот крал Персеј кој во рана пролет марширал со војската од 22.500 војници на север долж реката Аксиј до градот Алмана, каде подигнал логор и пратил еден од своите благородници, Антигон, да го повика Бастарнот¹² Клондик да дојде кај Билазора да преговараат околу условите за неговото ангажирање во заедничко војување против Рим.

Сл. 3 Кралот Филип V, (Зоран Карапанчев, јуни 2023)

¹² Бастарните биле најисточното германско племе, населено на Долниот Дунав.

III. Историски извори

Географски гледано, зона помеѓу Скопско и Велешко ја исполнуваат источните падини на планинските масиви Голешница и Солунска Глава, разделени од југозападните ограноци на Градиштанска планина со коритата на Вардар (Аксиј) и неговите притоки, десната притока Кадина Река и левата притока Пчиња. Од најстарите времиња токму долж овие реки водеа сите патни комуникации. Патиштата биле користени како за добро, трговија и друго, така и за лошо, по нив пешачеле војски, орди, јавачи. Историјата ни пренесува дека во раната антика особено биле користени од дивите Дардански групи кои доаѓале од соседната територија на Косово.¹³

Единствени поконкретни историски вести што датираат од раната антика доаѓаат од перата на Полибиј и Тит Ливиј.

Полибиј, македонскиот крал Филип V и градот Билазора

Историчарот Полибиј, запишал еден пасус во кој ја споменува причината поради која македонскиот крал Филип V го освоил градот / местото Билазора во Пајонија. Имено овој град се наоѓал токму на патните приоди по кои Дарданците навлегувале во Македонија / Пајонија. Според Полибиј:

*Во исто време кралот Филип го освоил Билазора, великиот пајонски град, поволно сместен за упадите од Дарданија во Македонија. Со неговото освојување, речиси се ослободил од дарданската опасност, бидејќи Дарданците повеќе не можеле толку лесно да упаѓаат во Македонија, откако Филип го освоил споменатиот град а со него и приодите кон Македонија.*¹⁴

Сл. 4 Кралот Персеј, лево монета сп. Mamroth, десно масло на платно С. Тасевска

¹³ Papazoglu F., 1969, види поглавје Дарданци.

¹⁴ Pol. V, 97.

Тит Ливиј, македонскиот крал Персеј, градовите Алмана и Билазора

Градот Билазора уште еднаш се споменува, сега од страна на историчарот Тит Ливиј, но овој пат во контекст со уште еден град, Алмана, и тоа на реката Аксиј / Вардар.

Според Тит Ливиј: ... Персеј замина со половина од целата своја сила (војска) од својот логор кај Елпеј и почна да најавува низ сите села и градови што се наоѓаат долж неговата патека дека треба да подготват многу резерви пченка, вино и добиток. Тој зеде со себе коњи со нивните седла и војнички наметки како подарок за нивните (галските) офицери и мала количина злато што ќе се подели на неколку војници, верувајќи дека масата на војската ќе биде привлечена од надежта за повеќе. Тој отиде најдалеку до градот Алмана, постави логор порај реката Аксиј. Галската војска се наоѓаше кај Десудаба во Медија, чекајќи ја предвидената плата. Персеј го испрати Антигон, еден од дворските благородниците, да им нареди на војниците да го префрлат својот логор кај Билазора, место во Пајонија, и нивните офицери да дојдат да се сретнат со него. Тие беа оддалечени седумдесет и пет милји (111.375 / 112.5 km) од логорот на кралот (Персеј) кај Аксиј. Откако Антигон им ги даде овие наредби (на Галите) и им кажа какво изобилство од подароци кралот се погрижол да обезбеди за нив по трасата на нивното марширање, и какви подароци на облека и сребро и коњи, кралот подготвил за офицерите откако тие ќе пристигнат, тие одговорија дека ќе дознаат се за ова на лице место. Потомо се распрашаа дали го донеле златото да се подели според договорот меѓу коњаниците и пешадијците. На ова немаше одговор. Тогаш нивниот поглавар Клондик рече: "Врати се! Кажи му на кралот, Галите нема да тргнат чекор понатаму, освен ако не го добијат златото и заложниците". Кога (Антигон) го извести кралот, тој одржа воен совет. Кога стана очигледно каква би била едногласната одлука, кралот почнал да се откажува од перфидноста и дивјаштвото на Галите, пороци што многумина веќе ги доживеале до пропаст. Беше опасно да се прими толку огромно мноштво во Македонија; тие би можеле да ги сметаат за проблематични како сојузници, отколку Римјаните како непријатели; 5000 коњаници би биле сосема доволни за да се искористат во војната, и не премногу за да бидат опасни. (T. Livy, XLIV, 26.)

На сите им беше јасно дека кралот се плаши да плати толку голема сума, и бидејќи никој немаше храброст да се обиде да го одврати, Антигон беше вратен да каже дека кралот ќе ангажира само 5000 од нивната коњаница и нема да ги задржува останатите. Кога варварите го слушнаа ова, имаше мрморења на огорченост од остатокот на војската што беа повикани да ги напуштат своите домови без никаква цел. Клондик повторно праша дали ќе ја плати предвидената сума на 5000. Дозна дека овој избегнува да

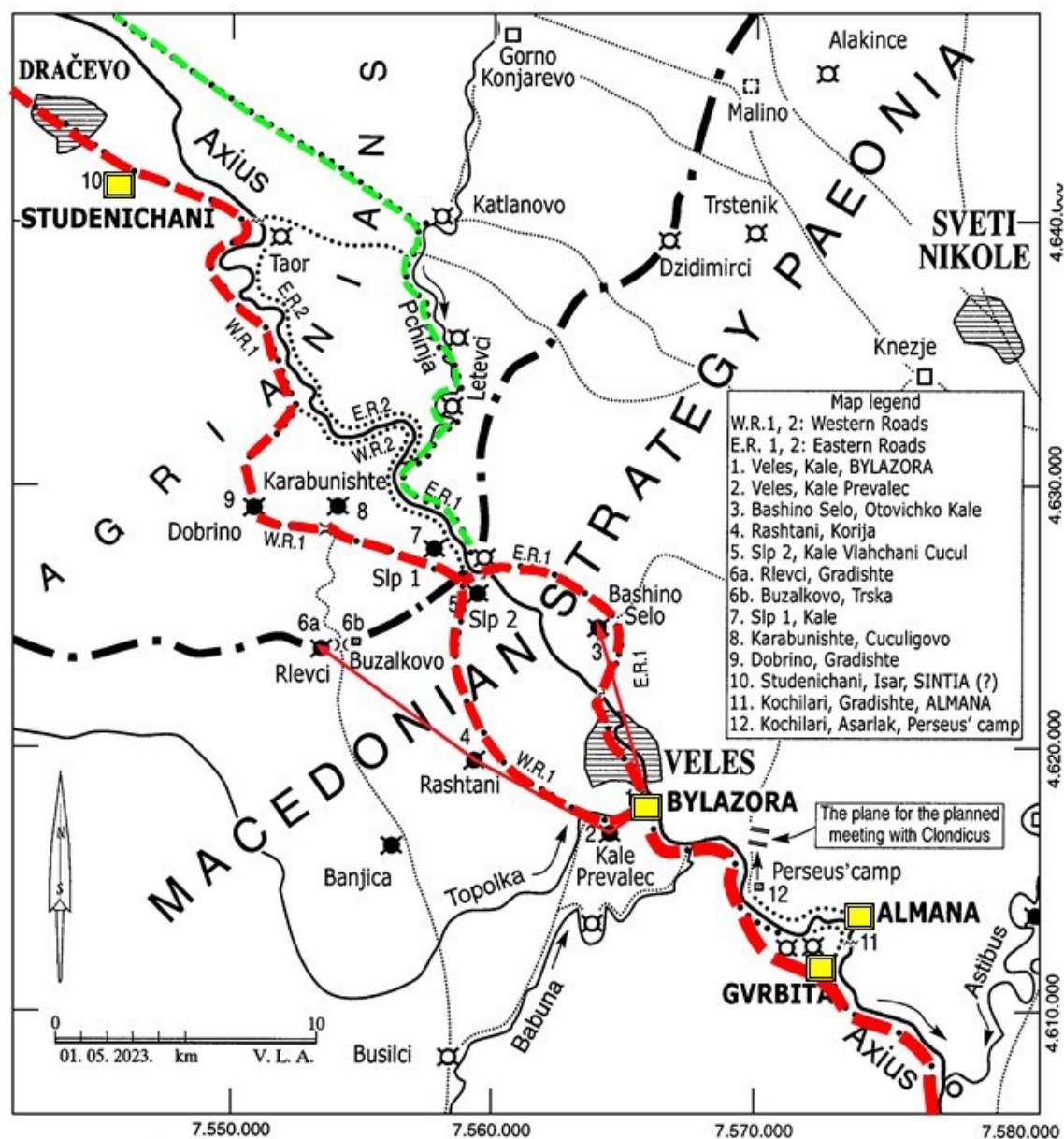
одговори, па го испрати лукавиот гласник назад неповреден - третман на кој самиот човек едвај се осмели да се надева. Галите се вратија на Истар (Дунав), уништувајќи ги оние делови на Тракија што лежеја на трасата на нивната маршута ... (T. Livy, XLIV, 27.)

Тит Ливиј, македонскиот крал Филип V и „дарданскиот“ град Синтиа

Уште еден податок можеби би можел да се поврзе со нашата област помеѓу Велешко и Скопско. Имено македонскиот крал Филип V во 211 година п.н.е. пред да тргне на југ, ги нападнал Илирите, а потоа марширал низ Пелагонија во долината на Бабуна. В. Л. Адамс и А. Јакимовски, сметат дека кралот влегол во Скопскиот басен, марширајќи по западниот Вардарски пат. Во Скопско тој го освоил агријанскиот град на Исар, Студеничани, кој тогаш бил под власта на Дарданците. Овој град Ливиј го споменува како Синтија, но Ф. Папазоглу укажува на исправката на овој пасус претставен во литературата од В. Томашек: *Dardanorum urbem finitimam* / дарданскиот пограничен град / или гдарданскиот град на границата.¹⁵ Археолошките наоди од локалитетот Исар, Студеничани, пред се монетите на: Пела (3 монети), Солун (3 монети), Амфиполис (1 монета), автономна Македонија (1 монета), ковани во времето на Филип V и Персеј, што биле користени како основна плата на македонските војници, ја потврдуваат оваа хипотеза.¹⁶ Овие монети откриени во само три работни дена рекогносцирање на локалитетот, укажуваат дека во градот била сместена антигонидска војска. Инаку на ниту еден друг локалитет во Скопско досега не се откриени монети на Филип V, Персеј, или пак градовите Пела, Тесалоника и Амфипол.

¹⁵ Papazoglu F., 1969, 116-117.

¹⁶ Lilčić Adams V., 2020, 151.

Сл. 5 Карта со приказ на патиштата помеѓу регионите на Велес и Скопје

Патиштата во долината на Вардар помеѓу Велешко и Скопско

Како што напоменав на почетокот, допирот на подножјата на планинските масиви на Голешница и Солунска Глава на запад и Градиштанска Планина на исток го разграничиле коритата на реките Вардар со притоците Кадина Река и Пчиња. Така што пределот е пополнет со средно високи ридови околу кои течат релните води. Скопското село Таор, го дало името на клисурата на реката Вардар, што се протега од Таор до под Карабуниште – Таорска Клисура. Додека делот на изразито тесната клисура на реката Пчиња од селото Бадер до нејзината утока во Вардар, е познат како Бадерско-Пчињска Клисура.

Во споменатите географски констелации, можеме да кажеме дека постоеле неколку патни траси низ клисурите.

Најпрво би ги споменал патните траси што се движеле непосредно по самите брегови на реката Вардар. Овие патни траси ќе ги именувам како Западен логистички пат и Источен логистички пат. Истите ги нарекувам логистички патишта поради тоа што на нивните траси досега се откриени само три помали утврдувања со послаби културни хоризонти. Иако мислам дека самите траси би требало да се истражуваат поупорно и можеби во некоја блиска иднина ќе бидеме пријатно изненадени.

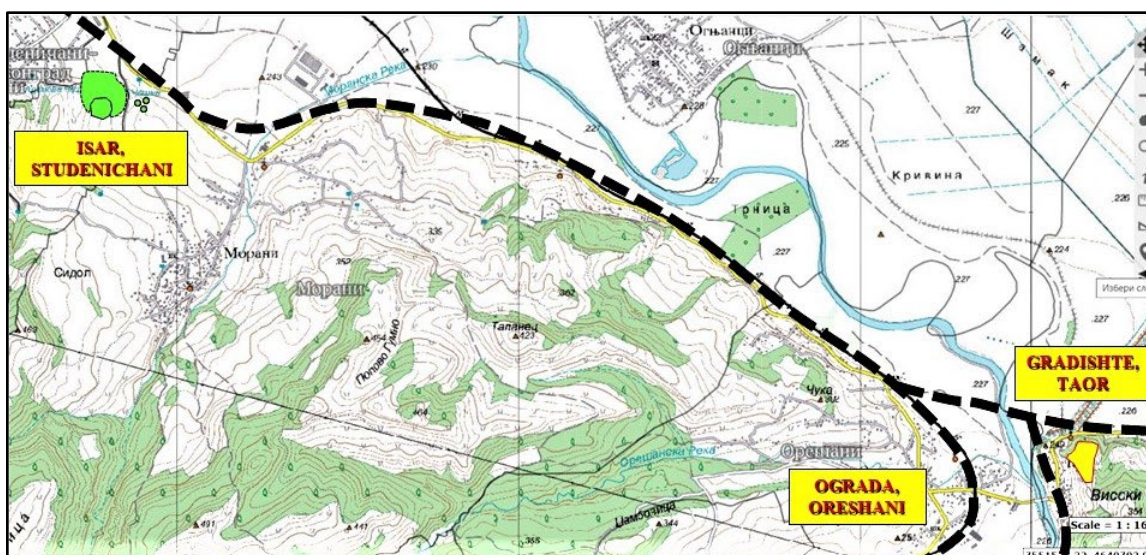
Потоа ќе го споменам Западниот магистрален пат, на дистанцата од Зелениковско преку Добрино - Карабуниште – Слп – Белештевица – Раштани – Превалец – Велешко Кале, откриен во рамките на истражувањата на В. Л. Адамс со А-тимот во кој активно учествував и јас. Овој пат ни пружи потполно нова визија за комуникативноста на западниот брег на реката Вардар, каде не се ни помислуваше дека имало некоја позначајна патна линија. Важно е да напоменам дека од овој пат, се одвојувал еден спореден патен правец, од просторот на селата Добрино и Карабуниште кон планинскиот превој Дурмишевец, Рлевци, и водел преку селото Бањица, Чашка од каде по долината на реката Бабуна кон Пелагонија.

Инаку, единствена позната магистрала што беше позната е Источниот магистрален пат, на релацијата од Бадер до Сопот. Овој пат водел по бреговите на самото корито на реката Пчиња низ Бадерско-Пчињската Клисура до утоката на Пчиња во Вардар и по левиот брег до Сопот.

IV. Западен магистрален пат Студеничани – Кадина Река

Исар, Студеничани – Орешани – Слатино, Зелениково – Кадина Река – Градиште, Доброно – превој Петров Гроб и Цуцулигово, Карабуниште – Кале, Слп – Кале Куцул, Слп – Корија, Раштани – Кале Превалец, Велес – Велешко Кале, Велес.

Регионот на Скопје бил поврзан со Велешко преку прастар пат што водел долж западниот брег на реката Вардар. Во овој труд ќе ги претставам археолошките локалитети на овој пат, кој што низ антиката прераснал во магистрален пат, од градот на локалитетот Исар, Студеничани во Скопско (**Синтиа** ?) до градот **Билазора** (ад Кефалон) Велешко Кале, Велес.

Сл. 6 Западна магистрала, Студеничани - Орешани

1. Исар, Студеничани, општина Студеничани

Локалитетот Исар кај селото Студеничани, за прв пат бил споменат во литературата во 1930 година од страна на Ј. Хаџи-Василевски: „Хисар е на тромеѓата Студеничани, Моране и Вртекица. – Бил град на врвот. Сега има малку шума“;¹⁷ „Во местото Хисар, помеѓу селата Студеничани и Морани, постојат видни траги од некаква стара тврдина или кастел. И ги нарекуваат тие остатоци Кале. Тоа зазема доста простор. И тука, орајки, наоѓале селаните големи тули и други траги од градби“.¹⁸

¹⁷ Ј. Хаџи-Василевски, 1930, 266.

¹⁸ Ј. Хаџи-Василевски, 1930, 402.

Првите археолошки сондирања на локалитетот ги извела П. Гоцкова Славска во 1953 година, меѓутоа резултатите никогаш не биле публикувани.¹⁹

Подоцна, во 1958 година, Ј. Трифуноски на две места, пишувајќи за селото Моране и за Студеничане, информира за истиот локалитет. Под Моране, цитирајќи го Ј. Хаџи-Василевиќ, наведува дека: *„Околу 500 м с/з од селото постои местото Исар. Тоа е релативно ниско и на темето зарамнето возвишение со ниви. При орањето селаните наоѓале остатоци од земјени купови, керамиди и гробиште. Изгледа дека тука некогаш постоело мало утврдување. Жителите, кои се тука доселени, за Исарот немаат никакви приказни, освен што поединци наведуваат дека тука некогаш се држел “пазар“. Еден дел на темето на Исарот се нарекува Бел Прст.“*²⁰ Додека под селото Студеничани го именува истиот локалитет како Кодра Каља: *„Топографскиот назив Кодра Каља (утврден рид) се однесува на возвишението што лежи во источниот дел од атарот на границата кон Моране. Тука селаните изорувале тули, керамиди и бакарни пари. За утврдената населба, која што тука постоела, денешните селани ништо не кажуваат.“*²¹

Врз база на интензивните археолошки рекогносцирања на локалитетот, во 1982 година И. Микулчиќ ја изработил првата планиметрија и основните информации за содржините на материјалната култура,²² за потоа да ги сумира и класифицира остатоците на градот.²³

Исар или Кале, Студеничани, се наоѓа на 13 км ј/и од центарот на Скопје, во атарот на општината Студеничани. Се работи за голем и значаен град од раната антика, со акропола, долен град и некропола. Акрополата била оформена на широко плато со приближно правоаголна форма. Ова плато е наведнато кон север с/и, и зазема површина од 1.8 ха. На врвот, на јужната страна на платото постоел храм за чии остатоци пишува В. Лилчиќ Адамс.²⁴ Долниот град се протирал на долгата тераса што се протега долж северната и источната падина околу акрополата. Вкупната површина на градот изнесувала 4.5 ха.

¹⁹ Микулчиќ И., 1982, 33, ф.н. 21.

²⁰ Трифуноски Ј., 1958, 105.

²¹ Трифуноски Ј., 1958, 105.

²² Микулчиќ И., 1982, 32-34.

²³ Микулчиќ И., 1999, 131-132.

²⁴ Лилчиќ (Адамс) В., 2001, сл. Стр. 20, 33-34.

Исар, Студеничани, камени архитектонски и движни наоди

Со површинските истражувања на локалитетот беа откриени делови од еден храм во дорски градежен стил. Масивен дел од дорски фриз, украсен со триглифи и метопа, лежи истркалан во југозападното подножје на акрополата. Во литературата е публикуван и дел од база за колона, можеби од истиот храм. Потоа неколку керамички акротерии, што биле украсени со релјефни претстави на палмети, т.н. отворен тип.

Откриени се фрагменти и делови од раноантичка грнчарија (рачка од скифос), атички сликани вази, дел од калап за теракотна фигурина на божицата Атина.²⁵

Откриени се кружни калотести аплики од архајско време. Како и бронзена копча од исто време.

Откриен е бронзен прстен со елипсоидна глава во која се гледа женска фигура во седечка положба.

Откриени се две бронзени фибули од т.н. Малоазиски тип, какви што користеле античките македонски војници за фиксирање на своите наметки. Потоа рачка од мал бронзен лебес. Оловни тегови: 1) еден во вид на плочка со димензии: тежина 13,78 гр, големина 14,5x15 мм, дебелина 6 мм; 2) поголем оловен тег во вид на плочка (45x45x8,5 мм); како и 3) пирамидален тег (15,56 грама, големина од 20,5x11x10 мм), какви се наоѓаат воглавно во кастелите на античката македонска војска.

Движните наоди од локалитетот, како и остатоците на акрополата и долниот град, укажуваат на егзистенција на мошне богат цивилизациски градски центар во периодот од VI до IV век пред новата ера, кој што по своја прилика бил оформен од локалните пајонски Агријани, град кој се издигнал секако и благодарение на патните врски со соседното пајонско-македонско подрачје, преку патната комуникација долж десниот брег на реката Вардар.

²⁵ Станчевски И., 1993, 163-169; Микулчиќ И., 1999, 132.

Исар Студеничани, нумизматичка евиденција

Во текот на изминатите децени и особено во 2015 година, на локалитетот беа откриени 14 монети. Поточно 13 бронзени монети и една сребрена. Во контекстот на истражувањата на овој локалитет би напомнал дека локалното население се однесува екстремно непријателски одбивно кон археолозите, така да сметам дека се работи за голем успех со откривањето на монетите. Се работи за следните примероци:

Исар, Студеничани

**16 монети во Археолошката музејска збирка
на Филозофскиот факултет Скопје**

1. Аминта III (ок. 393-370/69 год пред н.е.), бронзена монета

Ав. Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно.

Рв. (Α)ΜΥ(Ν)ΤΑ; орел, надесно, раскинува змија

Метрика, метал, оска на реверс: 3.92 гр; 16 mm; Æ; 06.00 ч.

Референца: Шелдаров Н., 2003, броеви: 366, 367.

ФЗФ В.Кн. 827-1.

2. Леон (278-250 ? год пред н.е.), бронзена монета

Ав. Глава на Дионис, нејасна контура

Рв. ΛΕΟΝΤ(Ο)Σ; контура на лав во трчање надесно.

Метрика, метал, оска на реверс: 2.29 гр; 12,5 mm; Æ; 07.15 ч.

Референца: Шелдаров Н., 2003, бр. 779.

ФЗФ В.Кн. 827-2.

3. Антигон Гоната (277/6-239 год пред н.е.). бронзена монета

Ав. Глава на Атина со коринтски шлем, надесно.

Рв. В А; Пан надесно, подига трофеј; К во полето лево; монограм Α долу меѓу нозете на Пан.

Метрика, метал, оска на реверс: 5.41 гр; 20 mm; Α; 06.00 ч.

Референца: Шелдаров Н., 2003, броеви: 515-529.

ФЗФ В.Кн. 827-3.

4. Антигон Гоната (277/6-239 год пред н.е.). бронзена монета

Ав. Глава на Атина со коринтски шлем, надесно.

Рв. В А; Пан надесно, подига трофеј; Ε во полето лево; монограм Α долу меѓу нозете на Пан.

Метрика, метал, оска на реверс: 4.38 гр; 16 mm; Α; 07.30 ч.

Референца: Шелдаров Н., 2003, броеви: 515-529.

ФЗФ В.Кн. 827-4.

5. Сребрена тетрадрахма, отсечен дел

Ав. Нејасно.

Рв. Нејасно.

Метрика, метал: 3,06 гр; 13 mm; Arg.

ФЗФ В.Кн. 827-5.

6. Гај Тамиј Публилиј (148-146)

Ав. Контура на Атина надесно.

Рв. Говедо пасе.

Метрика, метал, оска на реверс: 4.70 гр; 16 mm; Æ; 11.00 ч.

Референца: Шелдаров Н., 2003, броеви: 697-699.

ФЗФ В.Кн. 827-6.

7. Пела (187/6-168/7)

Ав. Глава на Атина Партенос со шлем, надесно

Рв. ПЕΛ|ΛΗΣ; говедо пасе, надесно.

Метрика, метал, оска на реверс: 6.44 гр; 20 mm; Æ; 11.00 ч.

Референца: Шелдаров Н., 2003, 102-125.

ФЗФ В.Кн. 827-7.

8. Тесалоника (187/6 - 168/7). Бронзена монета

Ав. Глава на Атина со коринтски шлем, надесно.

Рв. (ΘΕ)ΣΣ|Α|Λ(ΟΝΙΚΗΣ); коњ во трчање, надесно, горе ѕвезда.

Метрика, метал, оска на реверс: 7.33 гр; 17,5 mm; Æ.

Референца: Шелдаров, Н. 2003, генерално бр. 258.

ФЗФ В.Кн. 827-8.

9. Неидентификувана бронзена монета

Ав. Глава на брадест маж.

Рв. Контура на коњ, надесно.

Метрика, метал, оска на реверс: 7.21 гр; 18,5 mm; Æ; 12.00 ч.

ФЗФ В.Кн. 827-9.

10. Неидентификувана бронзена монета

Ав. Уништена површина.

Рв. Уништена површина.

Метрика, метал: 5.12 гр; 17 mm; Æ.

ФЗФ В.Кн. 827-10.

11. Амфипол (187/6 – 168/7) бронзена монета

Ав. Глава на Посејдон со тенија, надесно

Рв. АМФПО | ΛΙΤΩΝ; суровица, надесно, во дабов венец; долу монограм.

Метрика, метал, оска на реверс: 8.29 гр; 18 mm; Æ; 06.00 ч.

Референца: Шелдаров Н., 2003, броеви: 13-26.

ФЗФ В.Кн. 827-11.

12. Тесалоника (187/6 - 168/7). Бронзена монета

Ав. Глава на Дионис со бршленов венец, надесно.

Рв. (ΘΕ)ΣΣΑΛΟ | (ΝΙΚΗΣ); јарец, стои, надесно.

Метрика, метал, оска на реверс: 7.74 гр; 21,5 mm; Æ; 11.30 ч.

Референца: Шелдаров, Н. 2003, генерално броевите: 240-255.

ФЗФ В.Кн. 827-12.

13. Гај Тамиј Публилиј (148-146)

Ав. Контура на Атина надесно.

Рв. ΓΑΙΟΥ ΤΑ(ΜΙΟΥ). Говедо пасе.

Метрика, метал, оска на реверс: 9.28 гр; 20/19 mm; Æ.

Референца: Шелдаров Н., 2003, броеви: 697-699.

ФЗФ В.Кн. 827-13.

14. Пела (187/6-168/7) ?

Ав. Глава на Атина Партенос со шлем, надесно

Рв. (ΠΕΛ|ΑΝΣ); говедо пасе, надесно.

Метрика, метал, оска на реверс: 9.35 гр; 20 mm; Æ; 01.00 ч.

Референца: Шелдаров Н., 2003, 102-125.

ФЗФ В.Кн. 827-14.

15. Херсонес Тракиски (IV век пред н.е.)

Ав. Протом на лав, надесно, со главата свртена наназад, лево.

Рв. Quadratum incisum, тридент и точка.

Метрика, метал, оска на реверс: 6.44 гр; 20 mm; Æ; 11.00 ч.

Референца: Шелдаров Н., 2003, 102-125.

ФЗФ В.Кн. 827-7.

16. Пела (187/6-168/7)

Ав. Глава на Атина Партенос со шлем, надесно

Рв. (ΠΕΛ|ΛΗΣ); говедо пасе, надесно.

Метрика, метал, оска на реверс: 5.10 гр; 20 mm; Æ; 12.00 ч.

Референца: Шелдаров Н., 2003, 102-125.

ФЗФ В.Кн. 827-16.

Исар, Студеничани

4 монети во Музеј на град Скопје

1. Тесалоника (187/6 - 168/7), бронзена монета

Ав. Контура на глава на Дионис, надесно.

Рв. (ΘΕ)ΣΣΑΛΟ | (ΝΙΚΗΣ); јарец, стои, надесно.

Референца: Шелдаров, Н. 2003, генерално броевите: 240-255.

Музеј на Град Скопје

2. Пела (187/6-168/7)

Ав. Глава на Атина Партенос со шлем, надесно

Рв. ΠΕΛΛΗ(Σ); Ника во бига, надесно.

Референца: Шелдаров Н., 2003, бр. 128.

Музеј на Град Скопје

3. Пела (187/6-168/7)

Ав. Глава на Атина Партенос со шлем, надесно

Рв. ПЕΛ|(ΛΗΣ); говедо пасе, надесно; плуг помеѓу нозете на говедото.

Референца: Шелдаров Н., 2003, генерално бровите: 102-125.

Музеј на Град Скопје

4. Автономна Македонија (187/6-168/7)

Ав. Глава на Аполон со лаворов венец, надесно

Рв. ΜΑΚΕ|ΔΟΝΩΝ; лебес на триножник.

Референца: Шелдаров Н., 2003, генерално броеви: 673-677.

Музеј на Град Скопје

Морани

Во атарот на Морани биле откриени три надгробни стели од Римскиот период со натписи на латинско писмо.²⁶ Претпоставувам дека припаѓаат на локални жители од населба што гравитирала кон Западниот магистрален пат во Римскиот царски период.

2. Ограда, Орешани

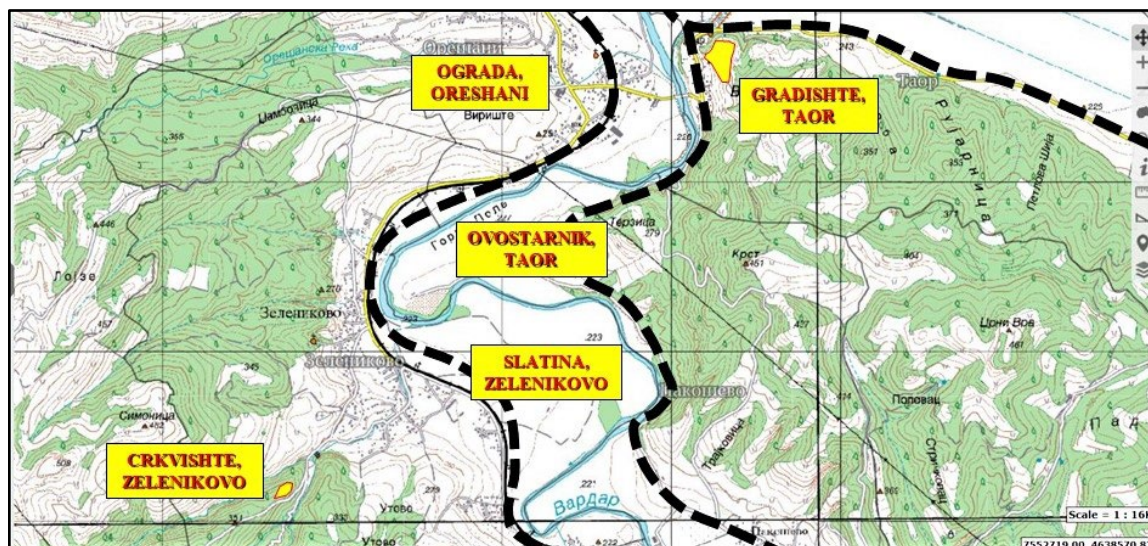
Водејќи по трасата на патниот коридор од Исар, Студеничани на југоисток, на околу 5.6 км, се наидува на селото Орешани. Селото се наоѓа на десниот брег на реката Вардар, веднаш отспроти селото Таор. Во археолошката литература е забележена некропола од железното време / архајскиот период, на локалитетот Ограда кај Орешани, за жал со непозната поточна локација.²⁷

²⁶ Вулић Н., 1941-48: Споменик ХСVIII/77, бр. 440, бр. 441, бр. 442.

²⁷ Пашиќ Р., 1978, Бронзени предмети од околината на Скопје, МАА 4, Прилеп 1978, 59-67.

Претпоставувам дека на просторот на селото Орешани постоела населба од архајскиот период, која што егзистирала и од обезбедувањето на преминот преку Вардар до Таор.

Во продолжение на патот дојдесниот брег на Вардар, патот влегувал во широкото Зелениковско Поле, каде се регистрирани два позначајни локалитети.

Сл. 7 Западна магистрала, Орешани - Зелениково

3. Слатина, Зелениково

На широката речна тераса, на околу 500 метри источно од југоисточната периферија на Зелениково, на просторот помеѓу железничката пруга и реката Вардар, се наоѓаат остатоци на населба од неолитско време, што била истражувана во неколку наврати.²⁸

4. Црквиште, Зелениково

Црквиште се наоѓа на доминантна кота 429 м, на 1.67 км западно с/з од центарот на општината Зелениково. Тука на најистакнатиот северен дел од косата што се спушта од правецот на селото Вражалце, била оформена фортификациска рамка.

Локалитетот што прв го истражувал И. Микулчиќ.²⁹ Подоцна, В. Л. Адамс во 2014 г, кој на теренот ја снимил - ревидирал планиметријата на кастелот.³⁰ Се работи за утврдена површина од 110x53 м, снабдена со клиновидно чело – кула градена во

²⁸ Гарашанин М., Спасовска Г., 1976, 85-117; Гарашанин М., Билбија М, 1988, 31-41.

²⁹ Микулчиќ И., 1982, 89-90.

³⁰ Лилчиќ Адамс В., 2019, 229.

цврста малтерна техника, свртена кон југозапад кон тесното планинско седло и елипсоидно заоблен северен дел. Влезот бил на југоисточната страна. На теренот не се забележани никакви контури на одбранбени кули. Во јужниот дел на тврдината се наоѓаат остатоци од мала трокорабна градба (голема околу 22x12 м) врз која врз средниот кораб била изградена еднобродна средновековна црква. Се работи за доцноантички кастел кој што е прелиминарно датиран со монета на Јустинијан I (527-565). Котата 321 м доминира над десниот брег на Вардар и има одлична визуелна комуникација со акрополниот бастион на Градиште Таор на 3.6 км североисточно. Меѓутоа е прениска за да комуницира со Кале, Доброно на југ, истро како и со Пакошевска Карпа на 3.3 км на исток ј/и.

* * *

Патот во продолжение го напуштал Зелениковското Поле и се движел на југ низ нешто повисокиот ридест предел на селата Страхојадица и Смесница.

5. Селиште 1, Стракојадица

Според Ј. Трифуноски, овој локалитет се наоѓа на околу 500 метри подолу од селото, на едно теме од тераса. Ј. Трифуноски забележал дека *на споменатото селиште најдувани се темели од згради, црепови* (претпоставувам покривни керамида – тегули) и бакарни пари.³¹

6. Селиште Змијова Нива, Смесница

Ј. Трифуноски споменува остатоци од стара населба на локалитетот Селиште Змијова Нива, Смесница. Според него таа се наоѓала подолу од сегашното село. Претпоставувам дека местоположбата се наоѓа на десниот брег на Вардар и дека тоа била крајпатна населба. Ј. Трифуноски наведува дека *на локалитетот се изоруваат широки цигли* (тули Г. Т.), *цреп* (керамида, Г.Т.) *и темели од згради. Населението мисли дека на споменатото селиште некогаш лежела „латинска“ населба.*³²

Западниот магистрален пат се движел на десниот брег на Вардар до утоката на Кадина Река. Претпоставувам дека споменатите две населби: Селиште 1,

³¹ Трифуноски Ј., 1952, 11. Описот на местоположбата е прилично неодреден. Би претпоставиле дека овој локалитет се наоѓа во североисточен правец од селото, на долгата ридеста коса што се спушта од селското училиште кон муслиманското гробиште на северната страна.

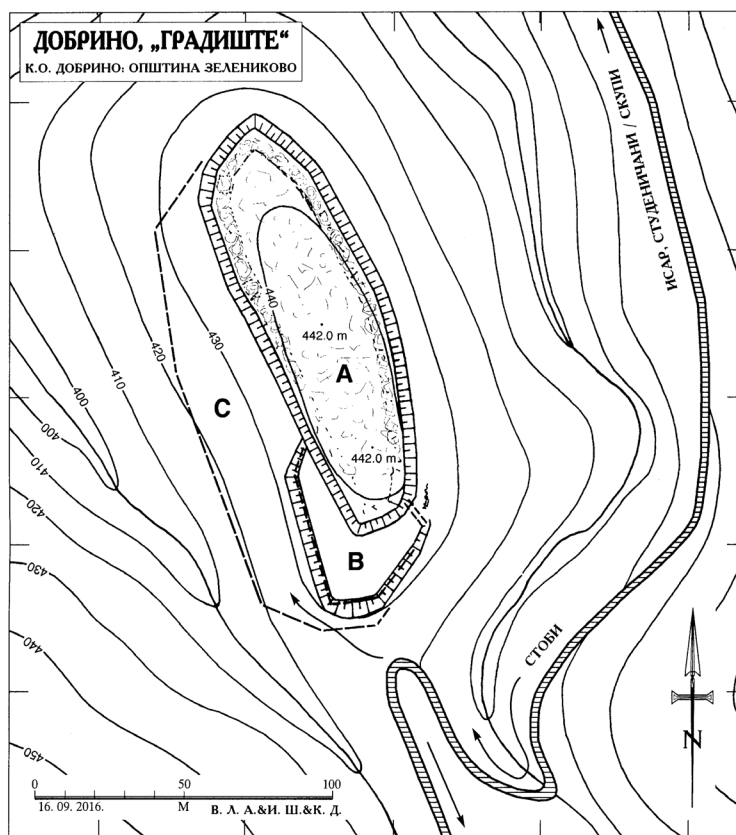
³² Трифуноски Ј., 1952, 11.

Стракојадица и Селиште Змијова Нива, Смесица биле ориентирани во својата егзистенција токму кон овој пат.

Крстосница влив на Кадина Река во Вардар

Од вливот на Кадина Река во Вардар два пата се разделувале. Западниот логистички пат водел во продолжение по десниот брег на Вардар, додека Западниот магистрален пат се одвојувал од коритото на Вардар и водел за околу 2.7 км по Кадина Река, а потоа 2.8 км по долинката на Мала Река на југ до Градиште, Добрино. Продолжуваме со крајпатните локалитети кои што биле поврзани со овој значаен магистрален пат.

Западно од селото Гумалево, на локалитетот Шпела / Пештер, кај изворот Крој Кеч / Пусто Извор, се наоѓаат остатоци од стара населба, веројатно од античко време.³³ Претпоставувам дека овој локалитет, наоѓајќи се западно од селото Гумалево и за околу 1.7 км западно од трасата на Западниот магистрален пат, кај утоката на Мала Река во Кадина река, не бил директно поврзан со патот.

Сл. 8 Градиште, Добрино, план

³³ Трифуноски Ј., 1952, 10-11. Авторот наведува дека локалните жители во нивите изорувале темели од куќи, дебели црепови (покривни керамида - тегули Г. Т.).

7. Градиште, Долно Добрино

Локалитетот Градиште го открил проф д-р В. Л. Адамс со тимот на 16. 09. 2016 Локалитетот претставува низок рид, оддалечен на 0.8 км северно од селската камија на Долно Добрино. Ридот (кота 444 м), се издига помеѓу Трнска Река, што тече околу неговото источно подножје и Добринскиот поток, десна притока на Добринска Река позната и како Мала Река во својот северен дел пред вливот во Кадина Река. Врвот од ридот бил зарамнет и на него била оформена утврдена населба со егзистенцијален континуитет, што траел најмалку од архајскиот период до почетокот на Отоманскиот период. Населбата доживеала неколку обновувања од кои особено значајна е новата фортификација од 6. век н.е. Се работи за издолжена фортифицирана површина голема 141x42 м исполнета со контури на стари урнати градби. На јужната страна од акрополата бил оформен силен предсид, чие што фронтално чело било поврзано со акрополата преку западен и југоисточен сид, кои што чинеле воедно и силно утврден станбен простор. Така вкупната големина на кастелот изнесувала 165x50 м, на површина од близу 0.5 ха. Откриени се движни археолошки наоди: бронзен привезок од т.н. пајонско македонски бронзи од архајско време, монети од раната антика меѓу кои е четири бронзени монети на македонскиот крал Филип V, повеќе монети на македонските градови Пела, Тесалоника, Амфипол, автономна Македонија ковани под Филип V, од 187 година пред н.е. до Персеј, 168 година пред н.е. Потоа монети на римскиот квестор Гај Тамиј Публилиј. Потоа мали доцноантички бронзени монети од 4 век н.е., неколку бронзени монети од времето на царот Јустинијан I, една монета од типот скифат – мало небо од 12-13 век н.е. и една сребрена венецијанска монета од 15/16 век, делови од покривни доцноантички / рановизантиски керамики лаконски тип и др.³⁴

Градиште, Долно Добрино, нумизматичка евиденција

Среќна околност е што локалитетот бил рекогносциран за прв пат од страна на професионални археолози, и тоа во рамките на три работни дена: 16. 09. 2016 година, 19. 07. 2017 година и 04. 12. 2019 година. Првиот ден биле откриени 64 монети, депонирани во институцијата носител на проектот Археолошки музеј на Македонија. Монетите откриени во наредните два дена (31 + 18 монети), биле депонирани во институцијата носител на годишниот проект, Филозофски факултет

³⁴ Лилчиќ Адамс В., 2019, 217-219; Лилчиќ Адамс В., 2022, фуснота 90.

Скопје. Што значи дека вкупниот број на откриени монети на локалитетот Градиште село Добрино, изнесува 113 монети.

Градиште, Добрино,

Каталог монети во Археолошкиот музеј на Македонија³⁵

16. 09. 2016, 64 монети

1 Антигон Гоната (277/6-239)

Ав. Атина со коринтски шлем, надесно

Рв. Пан издига трофеј, надесно

2 Филип V (221-179)

Ав. Херакле, брадест, надесно

Рв. ΒΑΣΙΛΕΩΣ | ΦΙΛΙΠΠΟΥ. Харпа, сето во дабов венец. Ρ во полето горе.

3 Филип V (221-179)

Ав. Херакле, брадест, надесно

Рв. ΒΑΣΙΛΕΩΣ | ΦΙΛΙΠΠΟΥ. Харпа, сето во дабов венец. Δ во полето горе.

³⁵ Монетите се откриени во рамките на научно-истражувачкиот Проект Археолошки катастар на Република Македонија 2016.

4 Амфипол (187/6-168/7)

Ав. Артемида Таурополос, надесно, контура на лак и тоболец позади.

Рв. АМФПО | (ΛΙΤΩΝ), говедо надесно, копа со предната десна нога.

5 Амфипол (187/6-168/7)

Ав. Глава на речното божество Стримон, надесно

Рв. АМФП(О | ΛΙΤΩΝ), фигура на делфин, сето во дабов венец.

6 Амфипол (187/6-168/7)

Ав. Нејасна контура на глава надесно

Рв. (Α)МФП(Ο | ΛΙΤΩΝ), лав стои надесно.

7 Монета рана антика, неидентификувана

Ав Контура на глава надесно

Рв Фигура на волк (?) надесно

8 Монета рана антика, неидентификувана

Ав Глава на маж со брада, надесно

Рв Фигура на животно, коњ (?) надесно

9. Тесалоника (187/6-168/7)

Ав. Глава на Дионис со бршленов венец, надесно

Рв. (ΘΕ)ΣΣΑΛΟ | ΝΙΚΗΣ; јарец стои, надесно. Монограм во полето десно.

10. Тесалоника (187/6-168/7)

Ав. Нејасна контура на глава на Атина, надесно

Рв. (ΘΕ)ΣΣΑΛΟ | ΝΙΚΗΣ; коњ во трчање, надесно

Референца: Шелдаров Н., 2003, 258-265.

11. Тесалоника (187/6-168/7)

Ав. Глава на Дионис со бршленов венец, надесно

Рв. ΘΕΣΣΑ(ΛΟ | ΝΙΚΗΣ); јарец стои, надесно.

12 Гај Тамиј Публилиј (148-146)

Ав. Глава на Дионис, со бршленов венец во косата, надесно

Рв. ТАΜΙ|ΟΥ | (ΓΑΙΟΥ), јарец стои, надесно. Монограм меѓу нозете на јарецот.

Референца: Шелдаров Н., 2003, бр. 700.

13 Гај Тамиј Публилиј, квестор (168 - 166)

Ав. Глава на Атина Партенос со шлем, надесно

Рв. ΓΑΙΟΥ | ТАΜΙΟΥ; говедо пасе, надесно. Монограм.

14 Гај Тамиј Публилиј, квестор (168 - 166)

Ав. Глава на Атина Партенос со шлем, надесно

Рв. ΓΑΙΟΥ | (ТАΜΙΟΥ); говедо пасе, надесно. Монограм Β.

15 Гај Тамиј Публилиј (148-146)

Ав. Глава на Рома со шлем, надесно.

Рв. ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ | (ΤΑΜΙΥ ΓΑΙΟΥ ΠΟΠΛΙΛΙΟΥ), внатре во дабов венец.

Референца: Шелдаров Н., 2003, генерално броеви 703, 704, 705.

16 Пела (?)

Ав. Нејасна контура на глава надесно.

Рв. Говедо надесно, пасе трева.

17. Константин IV век: два војника со копја и штитови, меѓу нив две инсигнии

18 Доцноримска бронзена монета од IV век н.е.: две конфронтирани Виктории со издигнати венци во рацете.

19. Константин или Константиј, IV век

Две конфронтирани Виктории со издигнати венци во рацете

20 Јулијан Апостат (361-363)

VOT XX MVLT XXX, во венец.

21 Валентинијан IV век н.е.: Викторија налево, палма и венец

22 Доцноримска бронзена монета од IV век н.е.: Викторија налево, носи венец

23 Валентинијан IV век н.е.: GLORIA ROMANORVM, императорот налево со лабарум и заробеник.

24 Доцноримска бронзена монета од IV век н.е.: VOT XX MVLT XXX, во венец

25. Теодосиј I (379-395)

Ав. D.N. THEODOSIVS P.F. AVG. Глава на императорот, надесно.

Рв. VOT | X | MVLT | XX, во венец.

26 Теодосиј I (?), (379-395): VOT X MVLT XX, во венец.

27 Теодосиј I, (379-395): Викторија налево влече заробеник

28 Теодосиј I, (379-395): Викторија налево влече заробеник.

29 Теодосиј I, (379-395): Викторија налево влече заробеник.

30. Доцноримска бронзена монета од IV век н.е.

31 Теодосиј I, (379-395): Викторија налево влече заробеник.

32 Аркадиј, (383-408): нејасна фигура можеби Викторија.

33. Доцноримска монета, четвртинка, намерно сечена за враќање на кусур во трговските размени

34. Доцноримска бронзена монета од IV век н.е.

35. Доцноримска бронзена монета од IV век н.е.: рв. SECVRI(TAS REI PVBLICAE)

36. Доцноримска бронзена монета од IV век н.е.

37-46. Доцноримски бронзени монети од IV век н.е. неидентификувани.

47. Доцноримска бронзена монета можеби Теодосиј I: рв.: Викторија налево влече заробеник.

48 Теодосиј I (379-395)

Ав. D.N. THEODO(SIVS P.F. AVG). Глава на императорот, надесно.

Рв. Крст во венец; во исечокот SMKA.

49-50. Доцноримски бронзени монети од IV век н.е. неидентификувани

51. Јустин I (518-527)

Ав. D.N. IVSTI | (NVS PP. AVG). Глава на императорот, надесно.

Рв. М, ковница нечитлива; лево ѕвезда, горе крст, десно ѕвезда (?).

52. Јустин I (518-527)

Ав. D.N. IVSTI | (NV)S PP. AVG. Глава на императорот, надесно.

Рв. М, ковница CON; лево и десно по една ѕвезда.

53. Јустин I (518-527)

Ав. (D.N. IVSTI) | NVS PP. AVG. Глава на императорот, надесно.

Рв. М; лево, десно и горе по еден крст.

54. Јустин I (518-527) ?

Ав. (D.N. IVSTI | NVS P)P. AVG. Контура од глава на императорот, надесно.

Рв. М; лево крст, горе крст, ковница број Е.

55. Јустинијан I (527-565)

Ав. D.N. IVSTINIANVS PP. AVG. Глава на императорот, надесно.

Рв. М, лево звезда, горе крст, десно нејасна контура. Ковница CON.

56. Јустинијан I (527-565)

Ав. D.N. IVSTI(NI | ANVS PP. AVG. Глава на императорот, надесно.

Рв. AISP, ковница TES во исечокот долу.

57. Јустинијан I (527-565)

Ав. (D.N. IVSTINI) | ANVS PP. AVG. Глава на императорот, надесно.

Рв. AISP, звезда во полето горе; ковница TES во исечокот долу.

58. Јустинијан I (527-565)

Ав. D.N. IVSTINI | ANVS PP. AVG. Глава на императорот, надесно.

Рв. AISP; ковница TES во исечокот долу.

59. Јустинијан I (527-565)

Ав. (D.N. IV)STI(NI | ANVS PP. AVG). Контура на глава на императорот, надесно.
Рв. AISP; ковница TES во исечокот долу; горе крст фланкиран со две кружни точки.

60. Јустинијан I (527-565) ?

Ав. Излижан нечитлив.
Рв. Н, лево Р.

61. Византиски скифат од 13/14 век (?)

62. Стефан Урош II / Милутин (1282-1321), сребрена монета

Ав. Исус Христос седи на престол со наслон, со нимб, во туника и колобион (наметка), со десната рака благословува, во левата држи евангелие. Лево и десно од главата на Христос е натписот IC – XC.

Рв. VROSIVS REX S STEFAN, стоечки фигури на кралот Милутин, лево, и Свети Стефан, десно, кој на кралот му предава знаме.

63. Византиски скифат од 13/14 век

64. Неидентификувана бронзена монета, максимално излижани двете страни.

ГРАДИШТЕ, ДОБРИНО

МОНЕТИ ВО АРХЕОЛОШКАТА МУЗЕЈСКА ЗБИРКА НА ФИЛОЗОФСКИОТ ФАКУЛТЕТ СКОПЈЕ

19. 07. 2017, 31 монета, ФЗФ В.Кн. 816

1. Дирахиум (ран I век пред н.е.)

Ав. Глава на Севс со лавров венец, надесно.

Рв. Трипод со лебес; десно: ΑΡΙΣΤΟ[?]; ΔΥΡ долу.

Метрика, метал, оска на реверс: 5.19 гр; 19 mm; Æ.; 04,30 ч.

ФЗФ В.Кн. 816/31:1.

2. Антигон Гоната (277/6-239)

Ав. Глава на Атина со коринтски шлем, надесно.

Рв. В.А.; Пан надесно, подига трофеј.

Метрика, метал, оска на реверсот: 5.62 гр; 20 mm; Æ; 06,30 ч.

Реф. Шелдаров Н., 2003, 104-105, број 515.

ФЗФ В.Кн. 816/31:2.

3. Филип V (221-179)

Ав. Глава на херојот Персеј, надесно.

Рв. В А лево; Ф лево во полето, орел во канците држи плуг за орање.

Метрика, метал, оска на реверс: 9.69 гр; 20 mm; AE ; 06,30 ч.

Реф. Шелдаров Н., 2003, броеви: 568-574.

ФЗФ В.Кн. 816/31:3.

4. Амфипол (187/6-168/7)

Ав. Глава на Посејдон со тенија, надесно

Рв. АМФП | (ΟΛΙΤΩΝ); коњ во од, надесно; Σ во полето десно.

Метрика, метал, оска на реверсот: 8.57 гр; 19.5 mm; AE ; 03,30 ч.

Референца: Шелдаров Н., 2003, броеви: 35-40.

ФЗФ В.Кн. 816/31: 4.

5. Амфипол (187/6-168/7)

Ав. Контура на глава на Посејдон, надесно

Рв. (ΑΜΦΙΠΟ)ΛΙΤΩΝ; коњ во од, надесно.

Метрика, метал, оска на реверсот: 6.11 гр; 18.5 mm; AE ; 01,30 ч.

Референца: Шелдаров Н., 2003, броеви: 35-40.

ФЗФ В.Кн. 816/31: 5.

6. Јустинијан I (527-565), фолис 40 нумии

Ав. Нејасна контура од попрсјето на императорот.

Рв. М контура, ковница CON; полумесечина во поелто десно; крст горе.

Метрика, метал, оска на реверс: 16.14 гр; 29 mm; Æ; 12,00 ч.

ФЗФ В.КН. 816/31: 6.

7. Јустинијан I (527-565), 16 нумии

Ав. D.N. IVSTINI | ANVS PP. AVG. Глава на императорот, надесно.

Рв. AISP, ковница TES.

Метрика, метал, оска на реверс: 7.47 гр; 20x21 mm; Æ; 06,00 ч.

ФЗФ В.КН. 816/31: 7.

8. Монета III век н.е.

Ав. Контура на глава на император, со зрачеста круна, надесно.

Рв. Нејасна контура на фигура.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.39 гр; 13,5x14,3 mm; Æ; 05,00 ч.

ФЗФ В.КН. 816/31: 8.

9. Константин II (337-340)

Ав. D.N. CONSTANTII | NVS P.F. AVG. Глава на императорот, надесно.

Рв. GLORIA | EXERCITVS. SMTS во исечокот; два војника со штитови и копја стојат, помеѓу нив labarum.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.29 гр; 15,5 mm; Æ4; 11,30 ;.

ФЗФ В.Кн. 816/31: 9.

10. Теодосиј I (379-395)

Ав. D.N. THEODO(SIVS P.F.AVG). Глава на императорот, надесно.

Рв. Порта од воен логор, легенда нечитлива.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.32 гр; 13/14 mm; Æ4; 05,30 ч.

ФЗФ В.Кн. 816/31: 10.

11. Теодосиј I (379-395)

Ав. D.N. THEOD(OSIVS P.F.AVG). Глава на императорот, надесно; 8-крака ѕвезда во полето лево.

Рв. Три фигури на војници.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.86 гр; 15 mm; Æ4; 07,20 ч.

ФЗФ В.Кн. 816/31: 11.

12. Теодосиј I (379-395) (?)

Ав. (D.N.) THEODO(SIVS P.F.AVG). Слаба контура на глава на императорот, надесно.

Рв. Слаба контура на Викторија влече заробеник, налево

Метрика, метал, оска на реверс: 1.33гр; 14 mm; Æ4; 05,30 ч.

ФЗФ В.Кн. 816/31: 12.

13. Доцноримска монета, една четвртина

Ав. (.....)SIVS(.....), слаба контура веројатно дел од главата на императорот.

Рв. Слаба контура, веројатно на Викторија, налево

Метрика, метал, оска на реверс: 1.06 гр; 15 mm; Æ4; 12,00 ч.

ФЗФ В.Кн. 816/31: 13.

14. Теодосиј I (379-395)

Ав. D.N. THEODOSIVS P.F.AVG. Контура на глава на императорот, надесно.

Рв. Нејасна фигура.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.23гр; 13 mm; Æ4; 05,30 ч.

ФЗФ В.Кн. 816/31: 14.

15. Аркадиј (383-408)

Ав. D.N. AR(CADIVS P.F.AVG). Контура на глава на императорот, надесно.

Рв. Слаба контура, веројатно на Викторија, налево, влече заробеник.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.94 гр; 12 mm; Æ4; 05,00 ч.

ФЗФ В.Кн. 816/31: 15.

16. Доцно римски Æ4, можеби Аркадиј (383-408)

Ав. Контура на глава на императорот, надесно.

Рв. Фигура, на Викторија, налево, влече заробенник.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.86 гр; 13.5 mm; Æ4; 05,15 ч.

ФЗФ В.Кн. 816/31: 16.

17. Доцно римски Æ4

Ав. Слаба контура на глава на императорот, надесно.

Рв. Фигура, на Викторија, налево, влече заробенник.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.14 гр; 14.3 mm; Æ4; 10,45 ч.

ФЗФ В.Кн. 816/31: 17.

18. Доцно римски Æ4

Ав. Контура на глава на императорот, надесно.

Рв. Фигура, на Викторија, налево, влече заробенник.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.83 гр; 14 mm; Æ4; 05,30 ч.

ФЗФ В.Кн. 816/31: 18.

19. Доцно римски Æ4, доцен IV или почеток на V век н.е.

Ав. Контура на глава на императорот, надесно.

Рв. Крст во венец.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.00 гр; 10 mm; Æ4; 06,00 ч.

ФЗФ В.Кн. 816/31: 19.

20. Доцно римски Æ4

Ав. Контура на глава на императорот, надесно.

Рв. Фигура, на Викторија, налево, влече заробеник.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.99 гр; 12,5 mm; Æ4; 11,00 ч.

ФЗФ В.Кн. 816/31: 20.

21. Доцно римски Æ4

Ав. Контура на глава на императорот, надесно.

Рв. VOT V, венец .

Метрика, метал, оска на реверс: 0.63 гр; 13 mm; Æ4; 06,00 ч.

ФЗФ В.Кн. 816/31: 21.

22. Доцно римски Æ4

Ав. Контура на глава на императорот, надесно.

Рв. Нејасна контура можеби војник прободува паднат коњаник.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.48 гр; 12 mm; Æ4; 03,30 ч.

ФЗФ В.Кн. 816/31: 22.

23. Доцно римски Æ4

Ав. Контура на глава на императорот, надесно.

Рв. Нејасно.

Метрика, метал, оска на реверс: 2.34 гр; 16,5 mm; Æ4.

ФЗФ В.Кн. 816/31: 23.

24. Доцно римски Æ4

Ав. Контура на глава на императорот, надесно.

Рв. Фигура, на Викторија, налево, влече заробеник.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.39 гр; 9/10 mm; Æ4.

ФЗФ В.Кн. 816/31: 24.

25. Доцно римски Æ4

Ав. Контура на глава на императорот, надесно.

Рв. Контура на венец (?).

Метрика, метал, оска на реверс: 1.11 гр; 13 mm; Æ4.

ФЗФ В.Кн. 816/31: 25.

26. Доцно римски Æ4

Ав. Контура на глава на императорот, надесно.

Рв. Нејасни контури.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.02 гр; 12 mm; Æ4.

ФЗФ В.Кн. 816/31: 26.

27. Доцно римски АЕ4

Ав. Контура на глава на императорот, надесно.

Рв. Нејасна контура.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.70 гр; 14 mm; АЕ4; 11.00 ч.

ФЗФ В.Кн. 816/31: 27.

28. Доцно римски АЕ4

Ав. Контура на глава на императорот, надесно.

Рв. SALVS REI (PVBLICAE). Фигура, на Викторија, налево, влече заробеник; крст во полето лево.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.36 гр; 12 mm; АЕ4; 12.00 ч.

ФЗФ В.Кн. 816/31: 28.

29. Доцно римски АЕ4

Ав. Контура на глава на императорот, надесно.

Рв. Излижано.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.67 гр; 15,5 mm; АЕ4; 11.00 ч.

ФЗФ В.Кн. 816/31: 29.

30. Доцно римски АЕ4

Ав. Излижано.

Рв. Контура на фигура налево, можеби Викторија.

Метрика, метал, оска на реверс: 2.22 гр; 13 mm; АЕ4; 12.00 ч.

ФЗФ В.Кн. 816/31: 30.

31. Доцно римски АЕ4

Ав. Излижано.

Рв. Излижано.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.20 гр; 12 mm; АЕ4.

ФЗФ В.Кн. 816/31: 31.

ГРАДИШТЕ, ДОБРИНО

**МОНЕТИ ВО АРХЕОЛОШКАТА МУЗЕЈСКА ЗБИРКА НА
ФИЛОЗОФСКИОТ ФАКУЛТЕТ СКОПЈЕ**

04. 12. 2019, 18 монети, ФЗФ В.Кн. 816

1. Пела (187/6-168/7) ?

Ав. Глава на Атина Партенос со шлем, надесно

Рв. ПЕΛ|(Λ)ΝΣ; говедо пасе, надесно.

Метрика, метал, оска на реверс: 6.35 гр; 19 mm; Æ; 01.00 ч.

Референца: Шелдаров Н., 2003, 102-125.

ФЗФ В.Кн. 816-(18)-1.

2 Филип V (221-179)

Ав. Херакле, надесно. Делови од монетата се окршени.

Рв. (ΒΑ)ΣΙΛ(ΕΩΣ | ΦΙΛ)ΙΠΠΟΥ. Харпа, во дабов венец.

Метрика, метал, оска на реверс: 3.20 гр; 19 mm; Æ.

Референца: Шелдаров Н., 2003, 102-125.

ФЗФ В.Кн. 816-(18)-2.

3 Филип V (221-179)

Ав. Херакле, надесно

Рв. (ΒΑ)ΣΙΛ(ΕΩΣ | ΦΙΛ)ΙΠΠΟΥ. Харпа, во дабов венец.

Метрика, метал, оска на реверс: 6.44 гр; 21 mm; Æ; 07,40 ч.

Референца: Шелдаров Н., 2003, 585-592.

ФЗФ В.Кн. 816-(18)-3.

4. Тесалоника (187/6 - 168/7). Бронзена монета

Ав. Глава на Дионис со бршленов венец, надесно.

Рв. (Θ)ΕΣΣΑ(ΛΟ | ΝΙΚΗΣ); јарец, стои, надесно.

Метрика, метал, оска на реверс: 6.62 гр; 22,3 mm; Æ; 01.00 ч.

Референца: Шелдаров, Н. 2003, генерално броевите: 240-255.

ФЗФ В.Кн. 816-(18)-4.

5. Персеј (179-168)

Ав. Глава на херојот Персеј, надесно; меч-харпа во полето лево.

Рв. (Β Α); орел во канците држи молња; дел од ΕΡ во полето лево.

Метрика, метал, оска на реверс: 4.05 гр; 17.5 mm; Æ; Θ.

Реф. Шелдаров Н., 2003, 607-613.

ФЗФ В.Кн. 816-(18)-5.

6. Тесалоника (187/6 - 168/7). Бронзена монета

Ав. Глава на Херакле со лавовски скалп, надесно.

Рв. ΘΕΣΣΑΛΟ | ΝΙΚΗΣ; суровица во венец. Δ горе, Α долу.

Метрика, метал, оска на реверс: 4.34 гр; 17,5 mm; Æ; 01.30 ч.

Референца: Шелдаров, Н. 2003, генерално броевите: 240-255.

ФЗФ В.Кн. 816-(18)-6.

7. Пела (187/6-168/7)

Ав. Глава на Атина Партенос со шлем, надесно

Рв. ПЕΛ|(ΛΗΣ); говедо пасе, надесно.

Метрика, метал, оска на реверс: 3.79 гр; 20 mm; Æ; 12.00 ч.

Референца: Шелдаров Н., 2003, 102-125.

ФЗФ В.Кн. 816-(18)-7.

8. Амфипол (187/6 – 168/7) бронзена монета

Ав. Глава на Посејдон со тенија, надесно

Рв. АМФΠΟ | (ΛΙ)ΤΩΝ; суровица, надесно, во дабов венец.

Метрика, метал, оска на реверс: 6.37 гр; 21 mm; Æ; 04.30 ч.

Референца: Шелдаров Н., 2003, броеви: 13-26.

ФЗФ В.Кн. 816-(18)-8.

9. Амфипол (187/6 – 168/7) бронзена монета

Ав. Глава на Посејдон со тенија, надесно

Рв. АМФΠΟ | ΛΙΤΩΝ; суровица, надесно, во дабов венец. ☿ и Δ горе; ☿ долу.

Метрика, метал, оска на реверс: 5.48 гр; 19 mm; Æ; 05.00 ч.

Референца: Шелдаров Н., 2003, броеви: 13-26.

ФЗФ В.Кн. 816-(18)-9.

10. Тесалоника (187/6 - 168/7). Бронзена монета

Ав. Глава на Дионис со бршленов венец, надесно.

Рв. ΘΕΣΣΑΛΟ | ΝΙΚΗΣ; јарец, стои, надесно.

Метрика, метал, оска на реверс: 7.40 гр; 20 mm; Æ; 00.10 ч.

Референца: Шелдаров, Н. 2003, генерално броевите: 240-255.

ФЗФ В.Кн. 816-(18)-10.

11 Филип V (221-197)

Ав. Глава на Севс, надесно

Рв. Β|Α Φ. Атина налево, во л. Рака држи штит, со десната молња.

Метрика, метал, оска на реверс: 5.57 гр; 20 mm; Æ; 11,30 ч.

Референца: Шелдаров Н., 2003, броеви: 535-538.

ФЗФ В.Кн. 816-(18)-11.

12 Филип V (221-179)

Ав. Херакле, надесно.

Рв. (ΒΑ)ΣΙΛ(ΕΩΣ | ΦΙΛ)ΙΠΠΟΥ. харпа, во дабов венец.

Метрика, метал, оска на реверс: 6.53 гр; 20 mm; Æ; 01,30 ч.

Референца: Шелдаров Н., 2003, 102-125.

ФЗФ В.Кн. 816-(18)-12.

13. Пела (187/6-168/7)

Ав. Глава на Атина Партенос со шлем, надесно

Рв. ПЕΛ|(ΛΗ)Σ; говедо пасе, надесно.

Метрика, метал, оска на реверс: 6.82 гр; 20,5 mm; Æ; 00.30 ч.

Референца: Шелдаров Н., 2003, 102-125.

ФЗФ В.Кн. 816-(18)-13.

14. Автономна Македонија (187/6-168/7)

Ав. Излижана контура глава, надесно

Рв. (Μ)ΑΚ(Ε|ΔΟΝΩΝ); тризабец надесно.

Метрика, метал, оска на реверс: 3.97 гр; 21 mm; Æ; 12.00 ч.

Референца: Шелдаров Н., 2003, генерално броеви: 678-680.

ФЗФ В.Кн. 816-(18)-14.

15. Пела (187/6-168/7)

Ав. Глава на Атина Партенос со шлем, надесно

Рв. ПЕΛ|ΛΗ(Σ); говедо пасе, надесно.

Метрика, метал, оска на реверс: 4.30 гр; 19,5 mm; Æ; 11.30 ч.

Референца: Шелдаров Н., 2003, 102-125.

ФЗФ В.Кн. 816-(18)-15.

16. Автономна Македонија (187/6-168/7)

Ав. Излижана контура глава, надесно

Рв. ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ; лебес / казан на трonoжец.

Метрика, метал, оска на реверс: 5.28 гр; 18,3 mm; Æ; 01.00 ч.

Референца: Шелдаров Н., 2003, генерално броеви: 673-677.

ФЗФ В.Кн. 816-(18)-16.

17. Тесалоника (187/6 - 168/7). Бронзена монета

Ав. Глава на Дионис со бршленов венец, надесно.

Рв. (ΘΕ)ΣΣΑ(ΛΟ | ΝΙ)ΚΗΣ; јарец, стои, надесно.

Метрика, метал, оска на реверс: 5.96 гр; 19,5 mm; Æ; 01.00 ч.

Референца: Шелдаров, Н. 2003, генерално броевите: 240-255.

ФЗФ В.Кн. 816-(18)-17.

18. Тесалоника (187/6 - 168/7). Бронзена монета

Ав. Глава на Дионис со бршленов венец, надесно.

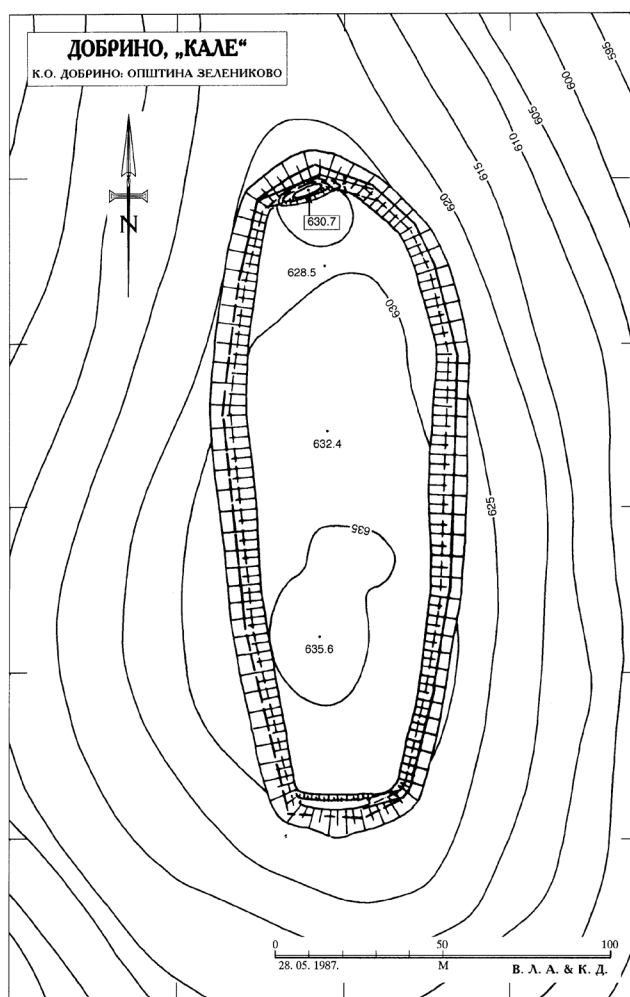
Рв. (ΘΕ)ΣΣΑΛΟ | ΝΙΚΗΣ; јарец, стои, надесно.

Метрика, метал, оска на реверс: 4.54 гр; 19 mm; Æ; 11.00 ч.

Референца: Шелдаров, Н. 2003, генерално броевите: 240-255.

ФЗФ В.Кн. 816-(18)-18.

Овие сознанија, заедно со блиското возвишение Каља што се издига на доминантниот рид на 1.2 км североисточно над Градиште, предочуваат значајна патна траса што ги поврзувала Скопско и Велешко долж десниот брег на реката Вардар. Патот доаѓал од правецот на градот на Исар, Студеничани, водел преку долниот тек на Кадина Река, потоа долж Добринска Река покрај кастелот на Градиште, Долно Добрино, преминувал кон просторот на селото Карабуниште и продолжувал кон Велешко Кале.

Сл 9-10 Кале, Добрино, план и поглед од југ

8. Кале, Долно Добрино

Според Ј. Трифуноски; „Северно од селото постои возвишение викано Каља (605 м). Населението на темето од Каља најдувало остатоци од сидови, а некои кажуваат дека тука бил „римски град“ („како каља во Скопје“). Положбата на добринската тврдина е таква што не може лесно да и се пријде. Можно е дека оваа тврдина била станиште на посадата, што го штитела прелазот преку планинскиот предел. Возвишението на Каља е под густа шума“.³⁶

³⁶ Трифуноски Ј., 1952, 75.

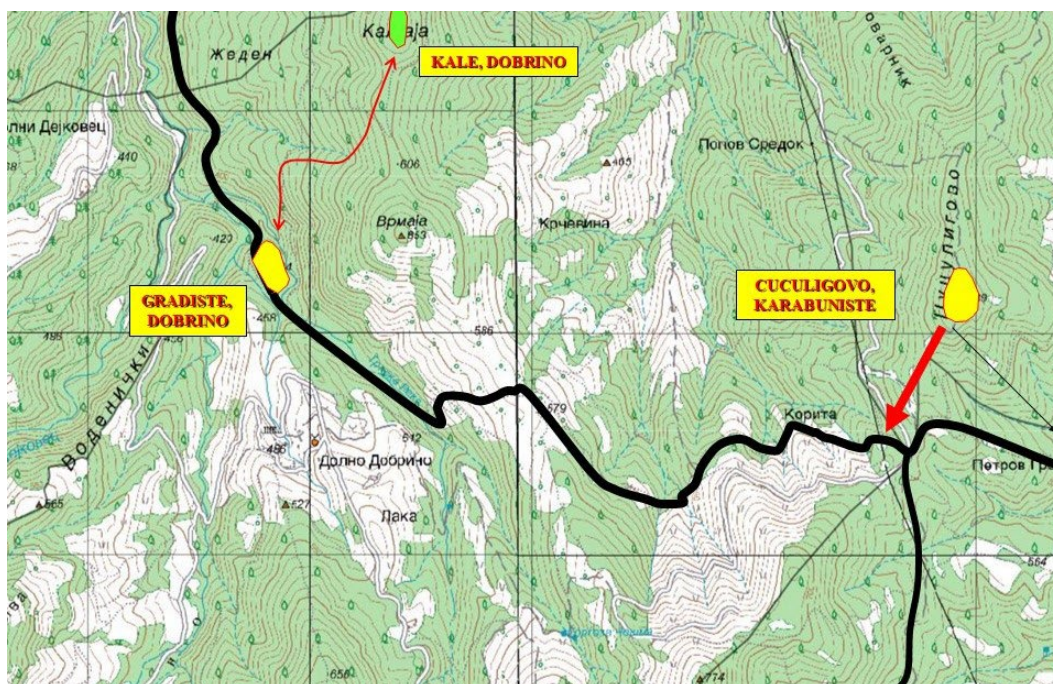
Сл. 11 Западна магистрала кај Добрино

Во 1982 г, И. Микулчиќ ја споменува Каља како мал регионален центар – доцноантичко село со површина од 1 ха, а подоцна по идокументирањето на кастелот од страна на В. Л. Адамс во 1987 г, локалитетот го интерпретираше како кастел, за контрола на патот покрај Аксиј, но и како пограничен кастел помеѓу провинциите Македонија Втора (Средно Повардарие и пошироко) и Дарданија (Скопско), што и делумно одговара на неговата функцијата.³⁷ Во 2019 година, В. Л. Адамс го публикуваше хоризонталниот план на Кале, Долно Добрино со интерпетацијата на можен кастел спекула.³⁸ Се работи за доминантен рид на 1.9 км североисточно од селската џамија на Долно Добрино, кота 635.6 м. Врвот на ридот бил зарамнет и околу платото со издолжена форма и ориентација север – југ, бил оформен одбранбен сувосид со издигнати контури на северно и јужно чело. Големината на оваа издолжена елипсовидна фортификација изнесува 190x70 м. На површината на локалитетот нема видливи движни наоди, керамички фрагменти или било каккви други наоди. Со оглед на доминантната кота и фортификациската рамка, се претпоставува дека се работи за четвртата по ред рановизантиска спекула за сигнална трансмисија низ територијата на Република Македонија во 6 век н.е. Се претпоставува дека тврдината Кале, Долно Добрино, служела како логистички логор за сместување на војниците кои во 6 век стражареле горе на Кале.

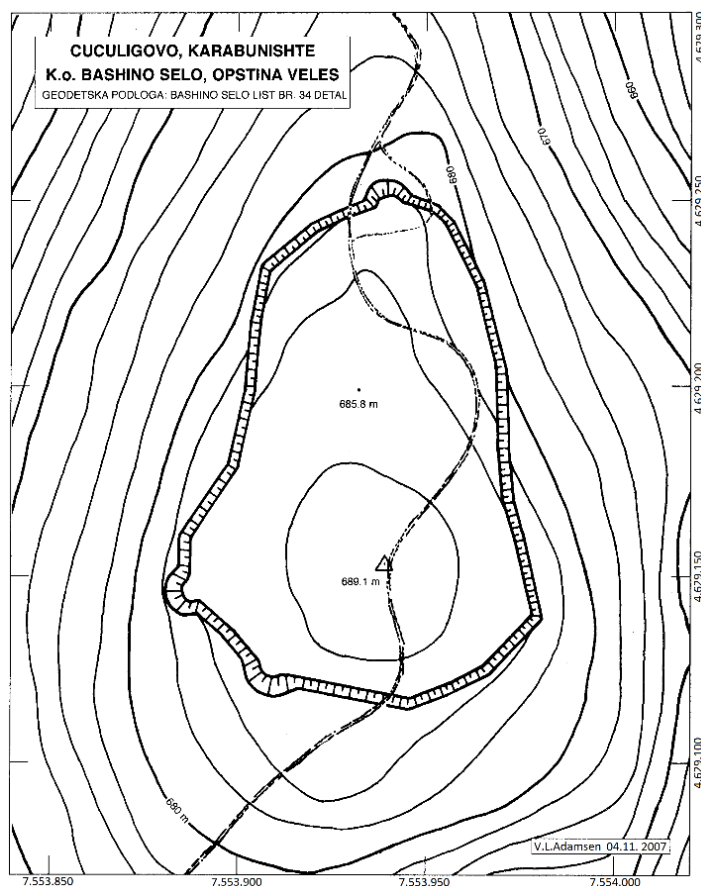
Западен магистрален пат, дел од колник од Добрино до Петров Гроб

³⁷ Микулчиќ и., 1982, 146; Mikulčić I., 2002, 158.

³⁸ Лилчиќ Адамс В., 2019, 220-221.

Сл. 12 Западниот магистрален пат од Градиште, Добрино до превојот Петров Гроб

Сл 13 Цуцулигово, Карабуниште, план на кастелот

9. Цуцулигово, Карабуниште

Локалитетот прв, сосема кусо, го забележал М. Филиповиќ во 1935 година: *се зборува дека на Цуцулигово бил окале и дека по него има камења од градби.*³⁹

Локалитетот се наоѓа на 1 км југозападно од селото Карабуниште. На врвот од доминантниот рид Цуцулигово, кота 689.1 м, а на 2.35 км западно ј/з од десниот брег на реката Вардар, Воедно и на 690 м северно с/и од планинскиот превој Петров Гроб, на кој минувал Западниот магистрален пат од правецот на Добрино и продолжувал кон селото Слп на југ југоисток.

На врвот од ридот се наоѓа мал но силно утврден кастел. Одбранбениот сид е маркантен на теренот, обиколува издолжена површина проширена на југ а потесна на север. На северната страна се наоѓа контура на една кула за одбрана од нападите по планинскиот срт од север. На јужната страна се гледаат остатоци од две кули поточно на југозападниот дел. Се има впечаток дека овие кули можеби заштитувале влез во кастелот или можеби имале намена за одбрана на кастелот од евентуалните напади од планинскиот превој Петров Гроб.

Карабуниште, Цуцулигово, монета на Персеј

Во утврдувањето на Цуцулигово, Карабуниште била откриена монета на кралот Персеј:

1. Персеј (197-168)

Av. Глава на Херакле, надесно;

Рв. коњаник отпоздравува со десната рака, горе В А, десно EP.

Кота: N41° 48 16,2'; E021° 38 37,5'

Метрика, метал, оска на реверс: 6.31 гр; 17 mm; AE.

Референца: Шелдаров, Н. 2003, генерално броевите: 599-604.

Археолошки музеј на Македонија В.Кн. Археолошки катастар Бр 1, 2016, Бр 118.

³⁹ Филиповиќ М., 1935, 547.

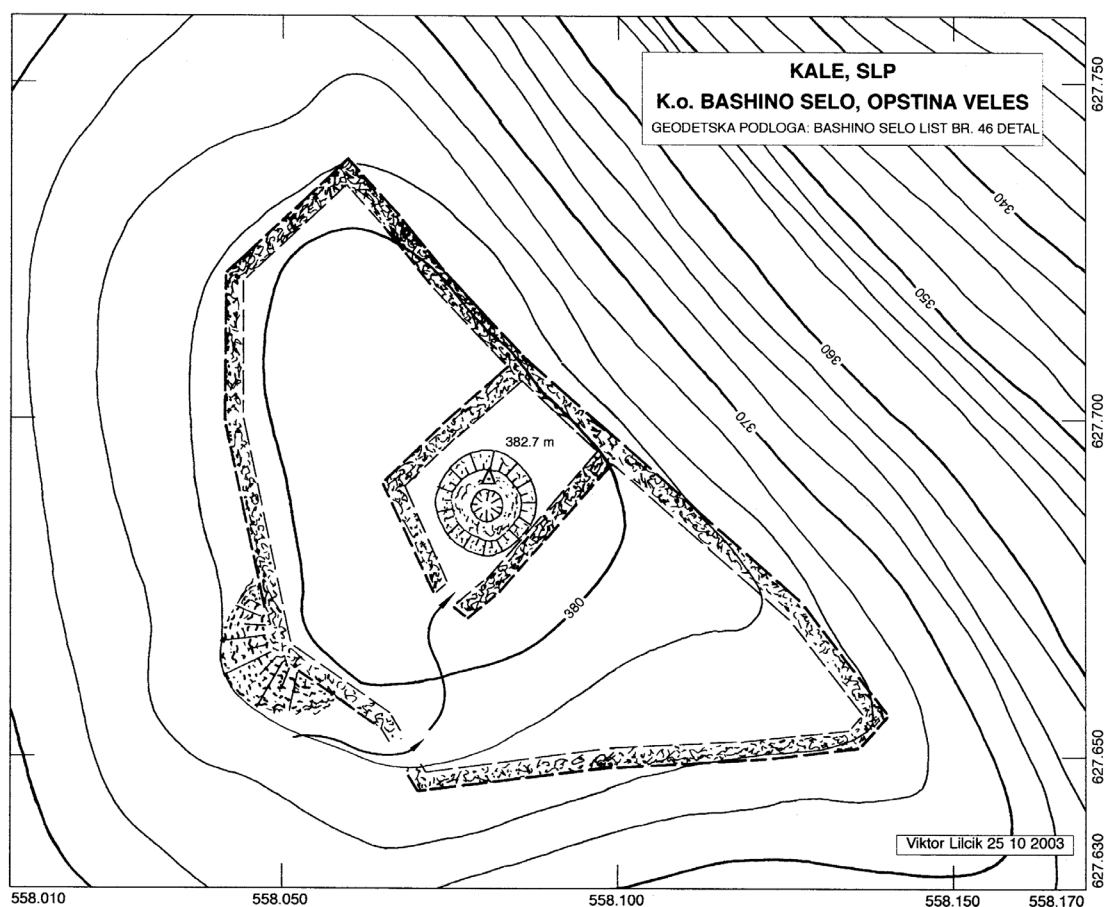
Сл 14 Карабуниште, Цуцулигово, железна двојна секира од типот лабрис, и дел од рачно работен сад со крушовидна форма од архајско време.

Согласно овие прелиминарни наоди може да се претпостави дека кастелот бил оформен уште во архајскиот период, но дека го запоседнале антигонидски војници можеби уште под Филип V а сигурно под Персеј. Засега нема елементи на подоцнежни културни хоризонти, но судејќи според егзистенцијалниот континуитет што е регистриран на Градиште, Добрино и тоа во доцноримско време, рановизантиско време и средниот век, со голема веројатност би требало да се очекуваат археолошки наоди од споменатите периоди.

В. Л. Адамс го посочува планинскиот превој Петров Гроб како точка на која од Западниот магистрален пат се одвојувал спореден пат кон планинскиот премин Дурмишевец и понатаму преку Глаучица, Бањица излегувал на реката Бабуна кај античка воена база на локалитетот Кале, Стари Град.

М. Филиповиќ изнесува податоци во врска со наоѓање на старински монети на просторот на селото Карабуниште. Потоа остатоци на стари гробишта на локалитетот Сулејманово, каде се наоѓала плоча со натпис што била загубена. Во

урнатата селска црква забележал три дела од тркалезни колони, една база, мала мермерна плоча и дел од надгробна стела со релјефно претставени три портрети.⁴⁰

Сл 15 Кале, Слп, планиметрија Виктор Лилчиќ Адамс

10. Кале, Слп

Локалитетот накусо го споменал М. Филиповиќ, како Кале над железничката станица Влахчани.⁴¹

Од Петров Гроб, Западниот магистрален пат се спуштал по благиот терен на југоисток кон селото Слп, минувајќи на околу 520 м југозападно од Кале, Слп, а преку ридчето Тапанец и продолжувајќи до спојот на Слпски Поток и Белештевички Поток, од каде продолжувал кон Белештевица и потоа кон Раштани.

На темето на ридот Кале, Слп (кота 382.7 м) се наоѓаат остаоци од мало но силно утврдување. Ридот се наднесува доминантно над десниот брег на реката Вардар и железничката станица Рајко Жинзифов (поранешна станица Влахчани).

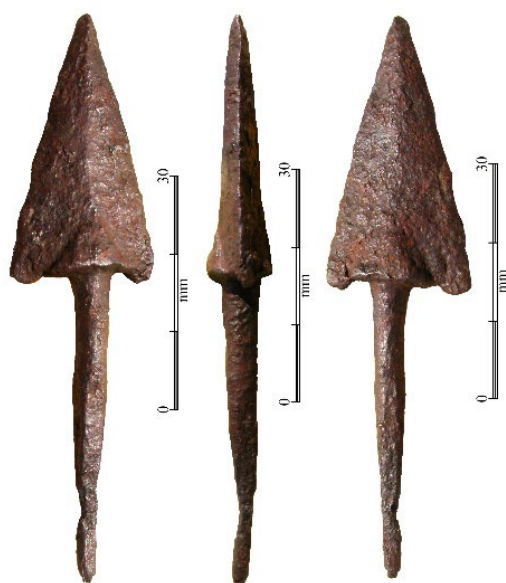
⁴⁰ Филиповиќ М., 1935, 507.

⁴¹ Филиповиќ М., 1935, 545.

Фортификацијата има неправилна триаголна форма со внатрешно правоаголно утврдување а во него контури на кружен објект можеби кула од Републиканскиот период. Влезот во кастелот се наоѓа на јужната страна и бил заштитен со една кула северозападно на сидот. Одбранбениот сид има широчина од 2.3 м мерено на северозападната страна свртена кон Вардар. При истражувањата на А-тимот предводен од В. Л. Адамс, откривме еден пајонски привезок од типот кафез од архајскиот период како и бронзени монети на македонскиот крал Персеј, железна стрелица на антигонидски војник. Потоа неколку доцноримски бронзени монети од крајот на 4 и од 5 век н.е. како и мал железен клуч за касета. Најдена е и една максимално излижана монета што можеби му припаѓала на македонскиот крал Деметриј I Полиоркет, со претпоставка за нејзина секундарна употреба. Поради тоа што не се откриени монети на кралот Филип V, а само на Персеј претпоставувам дека Персеј исцело го подигнал овој кастел врз постар пајонски кастел. А кој што подоцна во 4 и 5 век повторно бил реупотребен.

Сл 16 Кале, Слп, архајски бронзен приврзок тип Кафез

Сл 17 Кале, Слп, врв од железна стрела, т.н. Македонски тип

Сл 18 Кале, Слп, Железно кресиво за палење оган

Сл 19 Кале, Слп, железен клуч за каса

Сл 20 Кале, Слп, бронзена канија за боева кама

Кале, Слп, Нумизматичка евиденција

Кале, Слп, каталог монети во Археолошката музејска збирка на Филозофскиот факултет Скопје

1. Филип II (359-336)

Ав. Херакле со лавовска кожа, надесно

Рв. ФІАШПОУ. Суровица, надесно.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.11 гр; 10,5 mm; Æ; 06,00 ч.

Референца: Шелдаров Н., 2003, броеви: 420-423.

ФЗФ В.Кн. 995/ IV297.

2. Персеј (179-168)

Ав. Глава на херојот Персеј, надесно; меч-харпа во полето лево.

Рв. В А; орел во канците држи молња; ΕΡ во полето лево; Η десно.

Метрика, метал, оска на реверс: 7.49 гр; 24,5 mm; ΑΕ; 01,45 ч.

Реф. Шелдаров Н., 2003, 607-613.

ФЗФ В.Кн. 996/ IV298.

3. Персеј (179-168)

Ав. Глава на херојот Персеј, надесно; меч-харпа во полето лево.

Рв. В А; орел во канците држи молња; ΕΡ во полето лево.

Метрика, метал, оска на реверс: 3.25 гр; 13 mm; ΑΕ; 02,15 ч.

Реф. Шелдаров Н., 2003, 607-613.

ФЗФ В.Кн. 1097/ IV401 (01.10.2014).

4. Тесалоника (148-146). Бронзена монета

Ав. Глава на Рома со шлем, надесно.

Рв. (Θ)ΕΣΣΑ(ΛΟ) | ΝΙΚΕΩΝ; во дабов венец; нечитливи монограми.

Метрика, метал, оска на реверс: 6.47 гр; 22 mm; Α; 00.15 ч.

Референца: Шелдаров, Н. 2003, генерално броевите: 284-285.

ФЗФ В.Кн. 1096 (01.10.2014).

5. Персеј (179-168)

Ав. Глава на херојот Персеј, надесно; меч-харпа на левото рамо.

Рв. Β Α; орел во канците држи молња; ΕΡ во полето лево.

Метрика, метал, оска на реверс: 4.83 гр; 17/19 mm; Α; 11,30 ч.

Реф. Шелдаров Н., 2003, 607-613.

ФЗФ В.Кн.-453 (25.10.2003).

6. Персеј (179-168)

Ав. Глава на херојот Персеј, надесно; меч-харпа во полето лево.

Рв. Β Α; орел во канците држи молња; ΕΡ во полето лево.

Кота: N41° 47 481'; E021° 41 599'

Метрика, метал, оска на реверс: 3.25 гр; 13 mm; Α; 02,15 ч.

Реф. Шелдаров Н., 2003, 607-613.

ФЗФ В.Кн. 885-1 (08.05.2021).

7. Персеј (179-168)

Ав. Глава на херојот Персеј, надесно.

Рв. В А; орел во канците држи молња.

Кота: N41° 47 458'; E021° 41 590'

Метрика, метал, оска на реверс: 6.05 гр; 18 mm; Æ; 04,45 ч.

Реф. Шелдаров Н., 2003, 607-613.

ФЗФ В.Кн. 885-2 (08.05.2021).

8. Персеј (179-168)

Ав. Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно.

Рв. В (А); коњаник отпоздравува со десната рака; (П) | Е.

Кота: N41° 47 471'; E021° 41 583'

Метрика, метал, оска на реверс: 3.59 гр; 16,5 mm; Æ; 12,00 ч.

Реф. Шелдаров Н., 2003, бр 599-604.

ФЗФ В.Кн. 885-3 (08.05.2021).

9. Персеј (179-168)

Ав. Глава на Херакле со лавовска кожа, надесно.

Рв. В (А); коњаник отпоздравува со десната рака; (П) | Е.

Кота: N41° 47 441'; E021° 41 624'

Метрика, метал, оска на реверс: 4.40 гр; Æ; 08,00 ч.

Реф. Шелдаров Н., 2003, бр 599-604.

ФЗФ В.Кн. 885-4 (11.05.2021).

10. Персеј (179-168), мал халк

Ав. Македонски штит, ротирачка свезда/розета во еписемата.

Рв. В А | П Е; харпа надесно.

Кота: N41° 47 464'; E021° 41 590'

Метрика, метал, оска на реверс: 2.72 гр; 14 mm; Æ.

Реф. Шелдаров Н., 2003, бр 614-619.

ФЗФ В.Кн. 885-4 (08.05.2021).

11. Деметриј I Полиоркет (179-168), мал халк

Ав. Македонски штит потполно излижан.

Рв. (В А) | Σ(Ι), македонски шлем видлива излижана контура.

Кота: N41° 47 453'; E021° 41 582'

Метрика, метал, оска на реверс: 2.15 гр; 16 mm; Æ.

Реф. Шелдаров Н., 2003, бр 614-619.

ФЗФ В.Кн. 885-6 (08.05.2021).

12. Тесалоника (187/6 - 168/7), бронзена монета

Ав. Глава на Дионис, надесно.

Рв. ΘΕΣΣΑ(ΛΟ) | Ν|ΙΚ|Η(Σ); јарец, стои, надесно.

Кота: N41° 47 445'; E021° 41 636'

Метрика, метал, оска на реверс: 6.52 гр; 21,2 mm; Æ.

Референца: Шелдаров, Н. 2003, генерално броевите: 240-255.

ФЗФ В.Кн. 885-7 (11.05.2021).

13. Теодосиј I (379-395)

Ав. (D.N.) THEODO(SIVS P.F.AVG). Слаба контура на глава на императорот, надесно.

Рв. Слаба контура на Викторија влече заробеник, налево

Кота: N41° 47 492'; E021° 41 598'

Метрика, метал, оска на реверс: 1.12гр; 12,5 mm; Æ4; 05,00 ч.

ФЗФ В.Кн. 885-6 (08.05.2021).

14. Теодосиј I (379-395) ?

Ав. Слаба контура на глава на императорот, надесно.

Рв. Слаба контура на Викторија влече заробеник, налево

Кота: N41° 47 434'; E021° 41 602'

Метрика, метал, оска на реверс: 0.93гр; 12,2 mm; Æ4; 06,00 ч.

ФЗФ В.Кн. 885-7 (08.05.2021).

15. Доцноримски миним неидентификуван

Ав. Слаба контура на глава на императорот, надесно.

Рв. Слаба контура на Викторија влече заробеник, налево

Кота: N41° 47 506'; E021° 41 589'

Метрика, метал, оска на реверс: 1.27гр; 11,8 mm; Æ4; 11,30 ч.

ФЗФ В.Кн. 885-8 (08.05.2021).

16. Турска доцно-средновековна монета

Кота: N41° 47 480'; E021° 41 592'

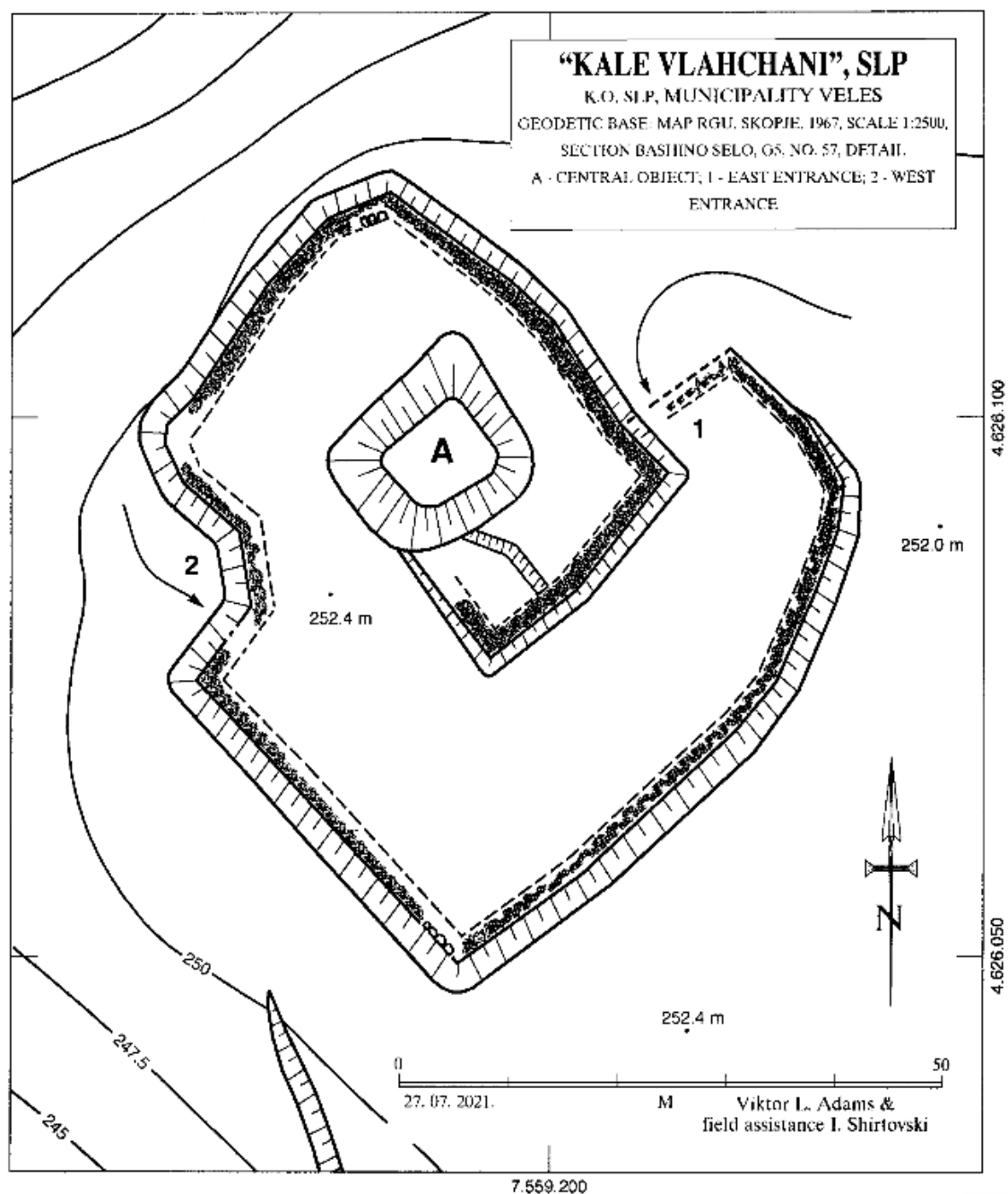
Метрика, метал, оска на реверс: 0.50гр; 19,5 mm.

ФЗФ В.Кн. 885-3 (11.05.2021).

11. Локалитети: Влахчани (Лафчани), Село, Градиште (Рлевско), Слп

М. Филиповиќ споменува старо село Влахчани (Лафчани) што се наоѓало на рамниот простор околу составот на Слпскиот Поток и Белештевичкиот Поток и североисточно кон десниот брег на Вардар. Тој споменува дека на просторот на Лафчани била најдена плоча без дополнителни информации. Потоа споменува топоним Градиште. Тој наведува дека во селото Слп биле наоѓани старински пари.⁴²

⁴² Филиповиќ М., 1935, 507, 545, 546.

Сл 21 Кале Влахчани Цуцул / Цуцулигово, Слп, план

12. Кале Влахчани Цуцул / Цуцулигово, Слп

Локалитетот накусо го споменал М. Филиповиќ, како Цуцулигово, односно Цуцул на картата на областа. Тој забележал: *се зборува дека некогаш биле куќи и на Будимош, Градиште и Цуцулигово.*⁴³

Постоела патна врска за премин преку реката Вардар во југоисточното подножје на Кале Сопот. Се претпоставува дека реката била прегазувана на просторот, околу 460 м југоисточно од кастелот Кале Сопот, или некаде појужно.

Западниот магистрален пат продолжувал на југ долж Белештевичкиот поток. На околу 450 метри јужно од десниот брег на Вардар, на ридот источно над Белештевичкиот Поток се наоѓаат остатоците на мал кастел именуван како Кале Цуцул или Кале Влахчани.

Локалитетот го истражувале Д. Донеv кој го именуваше како Кале Влахчани.⁴⁴ Во текот на 2021 година локалитетот го истражуваше В. Л. Адамс со А-тимот во кој учествувал активно.⁴⁵

Кастелот беше во голема мерка исчистен од поврпинската дива вегетација така што успеавме прецизно да ја снимиме неговата планиметрија, како со гпс така и со полигонскиот влак. Се работи за незначително издолжена неправилна приближно ромбоидна површина. Одбранбениот периметрален сувосид бил оформен во темелната зона со редени камења понекаде и прилично масивни, додека горе била плитерна архитектура. Имал два влеза и главен објект во северниот дел со видлива доминантна контура. При површинското рекогносцирање откривме 11 монети од кои, 5 или 6 монети на Пела, една монета на Тесалоника, една монета на Автономна Македонија, една монета – суберат на Дирахион, една доцноримска монета, мал миним неидентификуван, и една монета со претстава на коњ. Како и дел од релјефна т.н. калапена (мегарска) чаша со радијално наредени листови водена трска.

Очигледно е дека се работи за еден антигонидски кастел со задача да го блокира / заштитува влезот во тесната Белештевичка Клисура низ кој минувал Западниот магистрален пат.

⁴³ Филиповиќ М., 1935, 545.

⁴⁴ Донеv Д., 2008, 36-43.

⁴⁵ Лилчиќ Адамс В., 2022, 320, сл 16, сл. 17 планиметрија.

Кале Влахчани Цуцул / Цуцулигово, Слп
Нумизматичка евиденција

1. Пела (187/6 - 168/7), бронзена монета

Ав. Глава на Атина со шлем, надесно.

Рв. ПЕΛ | (ΛΗΣ); говедо пасе.

Кота: N41° 46 563'; E021° 42 411'

Метрика, метал, оска на реверс: 5.10 гр; 16,8 mm; Æ; 12.00 ч.

Референца: Шелдаров, Н. 2003, генерално броевите: 102-125.

ФЗФ В.Кн. 896-1 (02.06.2021).

2. Тесалоника (187/6 - 168/7), бронзена монета

Ав. Глава на Атина со шлем, надесно.

Рв. (ΘΕΣΣΑΛΟ | ΝΙΚΗΣ); коњ во трчање, надесно

Кота: N41° 46 573'; E021° 42 394'

Метрика, метал, оска на реверс: 6.72 гр; 18 mm; Æ; 00.45 ч.

Референца: Шелдаров, Н. 2003, генерално броевите: 258-265.

ФЗФ В.Кн. 896-2 (02.06.2021).

3. Неидентификувана брионзена монета, можеби Филип V (?)

Ав. Слаба контура на глава, надесно.

Рв. Две легнати кози / јарци, надесно

Кота: N41° 46 588'; E021° 42 405'

Метрика, метал, оска на реверс: 5.60 гр; 17 mm; Æ; 11.30 ч.

ФЗФ В.Кн. 896-3 (21.06.2021).

4. Дирахиј

Ав. Легендата МАХАТАΣ е над фигурите на крава со теле кое цица од кравата; десно фигура на був; горе глава на Хелиос.

Рв. ΔΥΡ; ΣΩ|Π|ΡΟΥ; околу штит со две молњи.

Кота: N41° 46 577'; E021° 42 398'

Метрика, метал, оска на реверс: 2.54 гр; 18/20,3 mm; Æ; 11.30 ч.

Референци: Сека 306; Mionnet 118; Maier 219.

ФЗФ В.Кн. 896-4 (07.07.2021).

5. Пела (187/6 - 168/7), бронзена монета

Ав. Глава на Атина со шлем, надесно.

Рв. ПЕΛ | (ΛΗΣ); говедо пасе.

Кота: N41° 46 587'; E021° 42 406'

Метрика, метал, оска на реверс: 8.40 гр; 19 mm; Æ; 12.00 ч.

Референца: Шелдаров, Н. 2003, генерално броевите: 102-125.

ФЗФ В.Кн. 896-5 (07.07.2021).

6. Пела (187/6 - 168/7) ?, бронзена монета

Ав. Глава на Зевс или Посејдон, надесно.

Рв. (ПЕΛ | ΛΗΣ); говедо стои мирно; ΚΡ монограм меѓу нозете; Χ монограм во полето десно.

Кота: N41° 46 580'; E021° 42 398'

Метрика, метал, оска на реверс: 7.56 гр; 18,5 mm; Æ; 05.00 ч.

Референца: Шелдаров, Н. 2003, генерално броевите: 142-143; 145-147.

ФЗФ В.Кн. 896-6 (07.07.2021).

7. Пела (187/6 - 168/7), бронзена монета

Ав. Глава на Атина со шлем, надесно.

Рв. ПЕΛ | ΛΗΣ; говедо пасе; монограм меѓу нозете.

Кота: N41° 46 579'; E021° 42 391'

Метрика, метал, оска на реверс: 6.15 гр; 18 mm; Æ.

Референца: Шелдаров, Н. 2003, генерално броевите: 102-125.

ФЗФ В.Кн. 896-7 (07.07.2021).

8. Доцноримска бронзена монета, можеби Јулијан Апостат

Ав. Контура на глава со брада, надесно.

Рв. Излижана површина.

Кота: N41° 46 584'; E021° 42 410'

Метрика, метал, оска на реверс: 0.94 гр; 13 mm; Æ.

ФЗФ В.Кн. 896-8 (07.07.2021).

9. Автономна Македонија (187/6 - 168/7), бронзена монета

Ав. Глава на Севс, надесно.

Рв. MAKE|DONΩN; крилеста молња.

Кота: N41° 46 588'; E021° 42 394'

Метрика, метал, оска на реверс: 7.78 гр; 21 mm; Æ.

Референца: Шелдаров, Н. 2003, генерално броевите: 656-665.

ФЗФ В.Кн. 896-9 (13.07.2021).

10. Пела (187/6 - 168/7), бронзена монета

Ав. Глава на Аполон, надесно.

Рв. ПЕΛ | (ΑΗΣ); лебес на триножник.

Кота: N41° 46 586'; E021° 42 406'

Метрика, метал, оска на реверс: 3.44 гр; 14x3,7 mm; Æ; 11,15 ч.

Референца: Шелдаров, Н. 2003, генерално броевите: 150-154.

ФЗФ В.Кн. 896-10 (27.07.2021).

11. Пела (187/6 - 168/7) ?, бронзена монета

Ав. Контура од глава на Атина (?), надесно.

Рв. (ПЕЛ | ΛΗΣ); говедо пасе.

Кота: N41° 46 579'; E021° 42 402'

Метрика, метал, оска на реверс: 5.92 гр; 18x5,2 mm; Æ; 09,00 ч.

Референца: Шелдаров, Н. 2003, генерално броевите: 102-125.

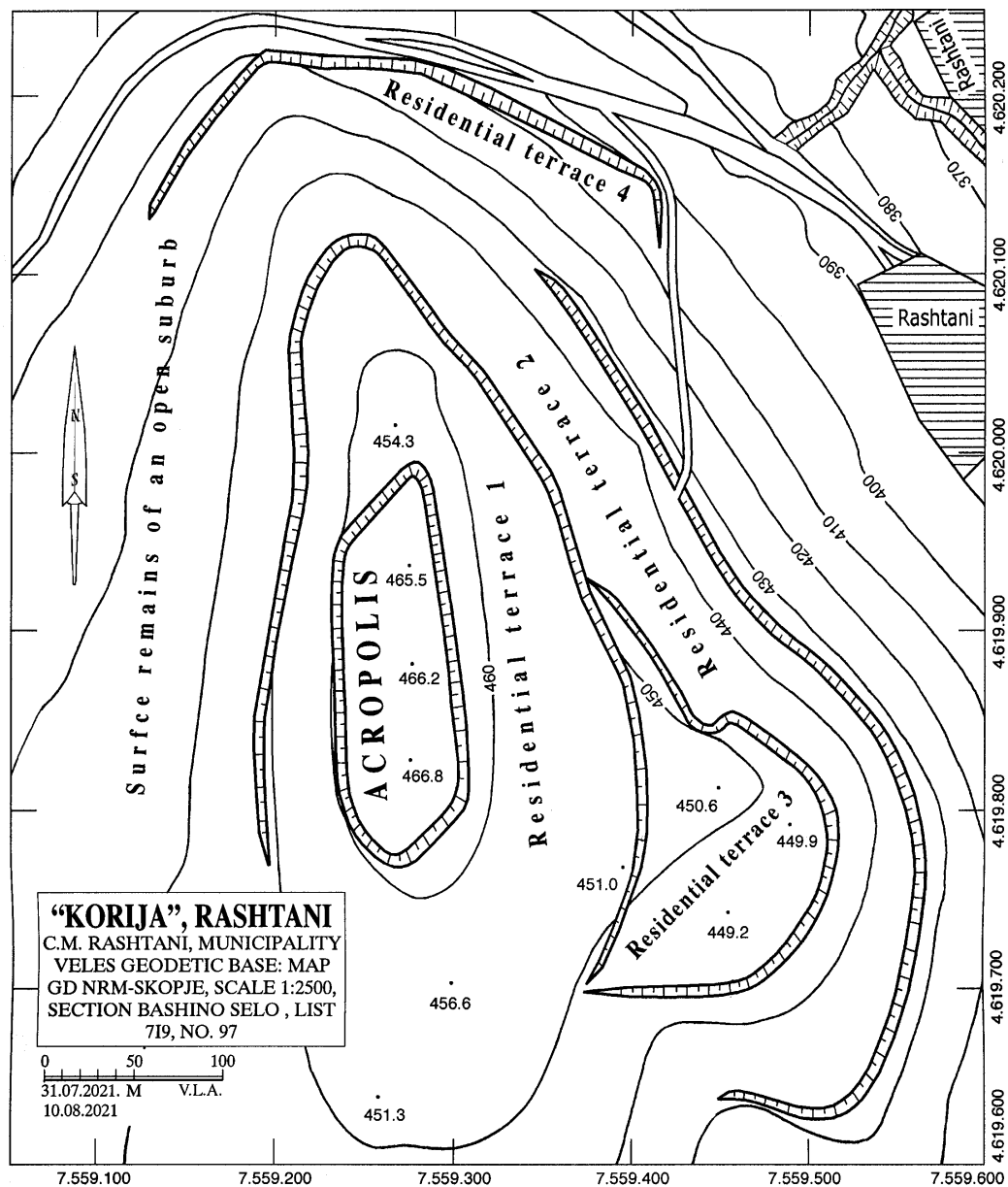
ФЗФ В.Кн. 896-11 (27.07.2021).

Сл 22 Слп, Кале Влахчани Цуцул, керамичка калапена чаша прва половина II век пред н.е.

На самиот пат јужно од Белештевица се забележани два локалитети, мали крајпатни населби од отворен тип. **13. Солиште, село Белештевица и 14. Зелениште, село Раштани.**⁴⁶

⁴⁶ Локалитетот Солиште го посетил В. Ј. Адамс. За локалитетот известува J. Trifunovski, 1977, 256, според кого: *остатоци од старини се наоѓаат и на потегот Зелениште, 2 км северно од Раштани.*

Сл 23 Корија, Раштани, планиметрија В. Л. Адамс

15. Корија, Раштани

Од Зелениште јужно се отвора мала северна Велешка висорамнина со селата Раштани, Бузалково. Западниот магистрален пат водел точно на Раштани од каде се спуштал по благиот терен на југоисток кон Превалец, Велес.

На ридчето Корија над Раштани Ѓ. Петачки забележал утврдена населба.⁴⁷ В. Л. Адамс со А-Тимот го истражуваше овој локалитет во 2021 и 2022 година.⁴⁸ Се

⁴⁷ Петачки Ѓ., АКРМ Том II, Скопје 1996, 80. Петачки ја определил површината на 300x70 м, забележал фрагменти од керамички садови, питоси, градежен материјал, контури на сидови. Меѓутоа во недостаток на археолошки истражувања тој погрешно ја датирал населбата како доцноантичка.

⁴⁸ Лилчиќ Адамс В., 2022, 320, сл. 15.

работи за низок развлечен рид што се издига над југозападната периферија на самото село. Евидентиравме централна акрополна површина, со тесна издолжена форма север-југ, западно подградие, северно подградие и три источни подградија. Вкупната површина изнесува на околу 648x290 м. Откривме вкупно 69 монети, од кои 5 на Филип V, 12 на Персеј, 17 на Пела, 5 на Тесалоника, 6 на Амфипол, 5 на Гај Тамиј Публилиј, 1 на Автономна Македонија, 1 Валентинијан, 1 на Урош, 3 турски и останатите монетис е нечитливи.

Општиот заклучок е дека на локалитетот Корија, Раштани егзистирала богата пајонска населба уште во архајскиот период, би можеле да кажеме мало пајонско градче од отворен тип. Очигледно е дека просперитетот на населбата бил во директна корелација со Западниот магистрален пат од Велешко кон Скопско, поконкретно помеѓу античките градови на Исар, Студеничани и Велешко Кале, Велес.

Нашите наоди исто така јасно предпочуваат дека македонскиот крал Филип V уште во раните години, а веројатно веднаш по освојувањето на градот Билазора во 217 година пред н.е., оформил силна воено-стратегиска база, веројатно во обемот на акрополата. Тоа го потврдуваат неговите монети и особено еден тип на голема бронзена монета со претставите: Севс / Пан чекори налево со педум, легенда ΒΑΣΙΛΕΟΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ.

Во продолжение после Раштани, на трасата на Западниот магистрален пат кон Превалец, Велес, Ѓ. Петачки ги забележал остатоците од една населба на локалитетот Мраморје и некропола на локалитетот Латински Гробишта.⁴⁹

⁴⁹ Петачки Ѓ., АКРМ Том II, Скопје 1996, 80.

Сл 24 Корија, Раштани, поглед од запад

Корија, Раштани,

нумизматичка евиденција, 2021, 1-79 монети⁵⁰

(Археолошки музеј на Филозофскиот факултет, Вл. Кн. Бр. 876: 1-79 монети)

1. Филип V, по 217 година пред н.е.

Ав. Глава на Севс, надесно.

Рв. ΒΑΣΙΛΕΟΣ | ΦΙΛΙΠΠΟΥ вертикално; Пан чекори налево, околу левата рака е обивена неговата небрида, во десната подигната држи и потпира со десното рамо педум (овчарски стап).

Кота: N 41°43.312'; E 021°42.350'

Дата на откривање: 16. 08. 2021.

⁵⁰ Каталогот што следи е добиен-преземен од статијата на Јовановска Билјана и Лилчиќ Адамс Виктор, Нумизматичка циркулација на локалитетот Корија, село Раштани, општина Велес. Им благодарам на авторите за љубезното позајмување на истиот пред печатењето на наведената статија.

Метрика, метал, оска на реверс: 10.41 гр; 22.4x3.8 mm; Æ; ☉

Реф. Gaebler H, 1935, 193, по 24; Драганов Д., 2001, 182-183, бр. 724.

Белешка: овој примерок е засега единствен познат од територијата на нашата земја.

2. Филип V, ок. 187-182 пред н.е.

Ав. Глава на голобрад Херакле, надесно.

Рв. ΒΑ | Φ; Две легнати кози/ јарци, надесно.

Кота: N 41°43.366'; E 021°42.335'

Дата на откривање: 12. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 8.59 гр; 20.2x4.4 mm; Æ; ☉

Реф. Gaebler H, 1935, 191, по 12; Драганов Д., 2001, 184-185, бр. 734.

3. Филип V, ок. 183-179 пред н.е.

Ав. Глава на Севс, надесно.

Рв. ΒΑΣΙΛΕΟΣ | ΦΙΛΙΠΠΟΥ хоризонтално околу крилеста молња.

Кота: N 41°43.260'; E 021°42.478'

Дата на откривање: 10. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 13.04 гр; 24.8x4 mm; Æ; ☉

Реф. Gaebler H, 1935, 193, по 25; Драганов Д., 2001, 186-187, бр. 745.

4. Филип V, ок. 183-179 пред н.е.

Ав. Глава на Херакле, надесно.

Рв. ΒΑΣΙΛΕΟΣ | ΦΙΛΙΠΠΟΥ, горе и долу околу харпа, сето во дабов венец

Кота: N 41°43.252'; E 021°42.438'

Дата на откривање: 31. 07. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 10.27 гр; 25.8x3.4 mm; Æ; ☉.

Реф. Gaebler H, 1935, 194, no 26; Драганов Д., 2001, 186-187, бр. 746.

5. Персеј (179-168), 171-168 година пред н.е.

Ав. Македонски штит, во централниот дел шестокрак стровилос.

Рв. В А лево; харпа; ΕΡ десно; долу лево Α, десно монограм Η.

Кота: N 41°43.212'; E 021°42.398'

Дата на откривање: 27. 05. 2021.

Метрика, метал: 4.25 гр; 15 mm; Æ.

Реф. Шелдаров Н., 2013, 104-105, бр.136, Период V (171-168), Група VI, Емисија XXVII.

6. Персеј (179-168), 179-174/3 година пред н.е.

Ав. Македонски штит, во централниот дел шестокрак стровилос.

Рв. В А лево; харпа; ΕΡ десно; долу лево Γ , звезда, Χ десно

Кота: N 41°43.274'; E 021°42.373'

Дата на откривање: 31. 07. 2021.

Метрика, метал: 5.44 гр; 18x3.8 mm; Α.

Реф. Шелдаров Н., 2003, 618-619.

7. Персеј (179-168), 179-174/3 година пред н.е.

Ав. Македонски штит, во централниот дел шестокрак стровилос.

Рв. В А лево; харпа; ΕΡ десно; долу лево Γ , звезда, Χ десно

Кота: N 41°43.283'; E 021°42.481'

Дата на откривање: 31. 07. 2021.

Метрика, метал: 5.04 гр; 17x3.5 mm; Α.

Реф. Шелдаров Н., 2003, 618-619.

8. Филип V или Персеј, кородиран реверс

Ав. Македонски штит, во централниот дел шестокрак стровилос.

Рв. Контура на харпа

Кота: N 41°43. 352'; E 021°42.438'

Дата на откривање: 12. 08. 2021.

Метрика, метал: 5.02 гр; 18.9x5.1 mm; Α.

9. Персеј (179-168)

Ав. Глава на Херакле, надесно.

Рв. В | А (дел). Коњаник поздравува. Долу монограмите Γ и χ

Кота: N 41°43.245'; E 021°42.486'

Дата на откривање: 10. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверсот: 6.17 гр; 19.2x3.9 mm; AE , P .

Реф. Шелдаров Н., 2013, 84-85, броеви 11-21.

10. Персеј (179-168)

Ав. Глава на херојот Персеј, надесно, со харпа во полето пред него.

Рв. В А; орел во канците држи молња; EP во полето лево. Е Н долу.

Кота: N 41°43.236'; E 021°42.461'

Дата на откривање: 31. 07. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 4.83 гр; 18.5 x3.1 mm; AE ; N .

Реф. Шелдаров Н., 2013, најблизок со монограмот бр. 137, 104-105.

11. Персеј (179-168)

Ав. Глава на херојот Персеј, надесно, со харпа во полето пред него

Рв. В А; орел во канците држи молња; EP во полето лево. Δ Н долу.

Кота: N 41°43.203'; E 021°42.402'

Дата на откривање: 31. 07. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 4.50 гр; 17.6 x 3.7 mm; Æ; ☉.

Реф. Шелдаров Н., 2013, Период IV (174/3-172), Група IV, Емисија XV: броеви 82-84, 86-88, 94-97.

12. Персеј (179-168)

Ав. Контури на глава на херојот Персеј, надесно.

Рв. В А; орел во канците држи молња; П Е лево и десно од орелот, долу 6-крака свезда.

Кота: N 41°43.282'; E 021°42.439'

Дата на откривање: 12. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 6.35 гр; 19 x 4.2 mm; Æ; ☉.

Реф. Шелдаров Н., 2013, Период V (171-168), Група VIII, Емисија XXXIX: броеви 206-213, 116-117.

Белешка: залепена со бр. 18.

13. Персеј (179-168)

Ав. Глава на херојот Персеј, надесно, контура на харпа зад главата.

Рв. В А; орел во канците држи молња; П Е лево и десно од орелот, долу нејасно, веројатно 6-крака свезда.

Кота: N 41°43.225'; E 021°42.495'

Дата на откривање: 16. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 4.84 гр; 20 x 3.2 mm; Æ; ☉.

Реф. Шелдаров Н., 2013, Период V (171-168), Група VIII, Емисија XXXIX: броеви 206-213, 116-117.

14. Персеј (179-168)

Ав. Глава на херојот Персеј, надесно, харпа зад главата.

Рв. В А; орел во канците држи молња; П Е лево и десно од орелот, долу нејасно, можеби 6-крака ѕвезда.

Кота: N 41°43.242'; E 021°42.438'

Дата на откривање: 10. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 5.52 гр; 18.3 x3.8 mm; Æ; ☉.

Реф. Шелдаров Н., 2013, Период V (171-168), Група VIII, Емисија XXXIX: броеви 206-213, 116-117.

15. Персеј (179-168)

Ав. Глава на херојот Персеј, надесно, со харпа во полето зад него

Рв. В А; орел во канците држи молња; ΕΡ во полето лево. Долу нејасно.

Кота: N 41°43.346'; E 021°42.352'

Дата на откривање: 17. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 5.65 гр; 19.7 x3.5 mm; Æ; ☉.

16. Персеј (179-168)

Ав. Глава на херојот Персеј, надесно, со харпа во полето пред него

Рв. (B) A; орел во канците држи молња; нејасни контури на монограми под молњата.

Кота: N 41°43.248'; E 021°42.489'

Дата на откривање: 10. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 6.28 гр; 19.1 x4 mm; Æ; ☉.

17. Персеј (179-168)

Ав. Глава на херојот Персеј, надесно

Рв. Контура на орел во канците држи молња; останато нејасно.

Кота: N 41°43.332'; E 021°42.379'

Дата на откривање: 12. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 5.47 гр; 17.9 x4 mm; Æ; ☉.

18. Персеј (179-168)

Ав. Глава на херојот Персеј, надесно

Рв. Контура на орел во канците држи молња; останато нејасно.

Кота: N 41°43.282'; E 021°42.439'

Дата на откривање: 12. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 4.64 гр; 18.3 x3.5 mm; Æ; Ⓢ.

Белешка: залепена со бр. 12.

19. Персеј (179-168)

Ав. Глава на херојот Персеј, надесно, контура на харпа позади.

Рв. (B) A; орел во канците држи молња; останато нејасно.

Кота: N 41°43.273'; E 021°42.473'

Дата на откривање: 10. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 4.44 гр; 18.6 x3.8 mm; Æ; Ⓢ.

Белешка: монетата е насилно перфорирана.

20. Персеј (179-168)

Ав. Контура на глава на херојот Персеј, надесно.

Рв. В A контури; орел во канците држи молња; EP во полето лево. Долу нејасно.

Кота: N 41°43.274'; E 021°42.476'

Дата на откривање: 27. 05. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 4.16 гр; 18 mm; Æ; Ⓢ.

21. Персеј (179-168)

Ав. Глава на херојот Персеј, надесно

Рв. Контура на орел во канџите држи молња; долу нејасни монограми.

Кота: N 41°43.323'; E 021°42.357'

Дата на откривање: 12. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 4.01 гр; 18 x3 mm; Æ; ☉.

22. Персеј (179-168)

Ав. Контура на глава на херојот Персеј, надесно

Рв. Контура на орел.

Кота: N 41°43.296'; E 021°42.484'

Дата на откривање: 27. 05. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 5.28 гр; 18.5 mm; Æ; ☉.

23. Персеј (179-168), или Филип V

Ав. Контура на глава на херојот Персеј, надесно

Рв. Нејасно.

Кота: N 41°43.268'; E 021°42.472'

Дата на откривање: 27. 05. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 2.20 гр; 18 mm; Æ.

Белешка: монетата е искршена.

24. Пела (187/6-168/7)

Ав. Глава на Деметра, анфас.

Рв. ПЕΛ | ΛΗΣ; крава јаде житен клас, надесно.

Кота: N 41°43.326'; E 021°42.434'

Дата на откривање: 10. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 8.62 гр; 19.8x4.9 mm; Æ; ☉.

Референца: Шелдаров Н., 2003, бр. 127, 32-33.

25. Пела (187/6-168/7)

Ав. Глава на Деметра, анфас.

Рв. П(ΕΛ) | ΛΗΣ; крава јаде житен клас, надесно.

Кота: N 41°43.331'; E 021°42.534'

Дата на откривање: 12. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 7.34 гр; 21.3x4.2 mm; Æ; ☉.

Референца: Шелдаров Н., 2003, бр. 127, 32-33.

26. Пела (187/6-168/7)

Ав. Биста на Пан, надесно. Околу вратот кожа на рис.

Рв. ПЕΛ | ΛΗ(Σ) вертикално лево и десно; Атина Алкидемос фрла копје, надесно.

Монограми: Δ* лево, ΑΡ десно.

Кота: N 41°43.294'; E 021°42.376'

Дата на откривање: 31. 07. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 6.86 гр; 19.2x3.9 mm; ΑΕ; Ⓢ.

Референца: Шелдаров Н., 2003, броеви: 131-138, 32-35.

27. Пела (187/6-168/7)

Ав. Глава на Аполон со ловоров венец, надесно

Рв. ΠΕΛΛΗΣ вертикално лево; контура на лира. Монограм десно нечитлив

Кота: N 41°43.205'; E 021°42.435'

Дата на откривање: 16. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 4.81 гр; 15.9x4.1 mm; ΑΕ; Ⓢ.

Референца: Шелдаров Н., 2003, броеви: 155-157, 36-37.

28. Неидентификувана монета, рана антика (Пела ?)

Ав. Биста на Атина со шлем, надесно

Рв. Коњ во параден кас, надесно.

Кота: N 41°43.339'; E 021°42.333'

Дата на откривање: 17. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 4.65 гр; 17x3.6 mm; Æ; Ⓢ.

29. Пела (187/6-168/7)

Ав. Глава на Атина Партенос, надесно

Рв. ПЕΛ | ΛΗΣ; крава јаде житен клас, надесно. ⚔ горе десно. ⚡ помеѓу нозете на говедото.

Кота: N 41°43.294'; E 021°42.488'

Дата на откривање: 16. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 5.11 гр; 18.2x4 mm; Æ; Ⓢ.

Референца: Шелдаров Н., 2003, бр. 115.

30. Пела (187/6-168/7)

Ав. Глава на Атина Партенос, надесно

Рв. ПЕΛ | ΛΗΣ; крава пасе, надесно. ⚔ горе десно. ⚡ помеѓу нозете на говедото.

Кота: N 41°43.332'; E 021°42.358'

Дата на откривање: 12. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 7.21 гр; 20.7x3.6 mm; Æ; Ⓢ.

Референца: Шелдаров Н., 2003, бр. 120.

31. Пела (187/6-168/7)

Ав. Контура на глава на Атина, надесно

Рв. ПЕΛ | (ΛΗΣ); крава пасе, надесно.

Кота: N 41°43.391'; E 021°42.473'

Дата на откривање: 17. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 7.27 гр; 22.4x5 mm; Æ; Ⓢ.

Референца: Шелдаров Н., 2003, генерално броеви: 102-125.

32. Пела (187/6-168/7)

Ав. Контура на глава на Атина, надесно

Рв. ПЕΛ | (ΛΗΣ); крава пасе, надесно.

Кота: N 41°43.337'; E 021°42.334'

Дата на откривање: 17. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 5.76 гр; 18.2x4 mm; Æ; Ⓢ.

Референца: Шелдаров Н., 2003, генерално броеви: 102-125.

33. Пела (187/6-168/7)

Ав. Глава на Атина, надесно

Рв. ПЕΛ | (Λ)ΗΣ; крава пасе, надесно. Монограми нечитливи

Кота: N 41°43.345'; E 021°42. 352'

Дата на откривање: 17. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 5. 84 гр; 18.6x3.8 mm; Æ; Ⓞ.

Референца: Шелдаров Н., 2003, генерално броеви: 102-125.

34. Пела (187/6-168/7)

Ав. Непрепознатливо. Монетата горела или кородирала.

Рв. ПЕ(Λ | ΛΗΣ); крава пасе, надесно. Монограми нечитливи

Кота: N 41°43.325'; E 021°42. 338'

Дата на откривање: 17. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 8.19 гр; 20.8x6.2 mm; Æ.

Референца: Шелдаров Н., 2003, генерално броеви: 102-125.

35. Пела (187/6-168/7)

Ав. Контура на глава, надесно.

Рв. ПЕ(Λ | ΛΗΣ); контура на крава пасе, надесно. Останато нечитливо

Кота: N 41°43.343'; E 021°42. 503'

Дата на откривање: 12. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 6.77 гр; 20.7x5 mm; Æ; Ⓞ.

Референца: Шелдаров Н., 2003, генерално броеви: 102-125.

36. Пела (187/6-168/7)

Ав. Контура на глава на Атина, надесно

Рв. Контура на крава пасе, надесно.

Кота: N 41°43.336'; E 021°42.362'

Дата на откривање: 12. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 7.89 гр; 19.3x4.7 mm; Æ; Ⓢ.

Референца: Шелдаров Н., 2003, генерално броеви: 102-125.

37. Пела (187/6-168/7)

Ав. Контура на глава на Посејдон со тенија, надесно.

Рв. ПЕΛ | (ΛΗΣ); контура на говедо стои мирно, надесно.

Кота: N 41°43.355'; E 021°42.333'

Дата на откривање: 17. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 6.56 гр; 20.4x4 mm; Æ.

Референца: Шелдаров Н., 2003, генерално броеви: 145-147.

38. Пела (148-146)

Ав. Глава на Рома со шлем, надесно

Рв. ПЕΛΛΗΣ во дабов венец; ΑΓГоре ; ΑΓГдолу.

Кота: N 41°43.288'; E 021°42.392'

Дата на откривање: 31. 07. 2021.

Метрика, метал: 10.81 гр; 21x5 mm; Æ; ☉.

Референца: Шелдаров Н., 2003, бр. 158.

39. Тесалоника (187/6-168/7)

Ав. Глава на Артемида Таурополос, надесно.

Рв. ΘΕΣΣΑ(ΛΟ | ΝΙΚΕΟΝ) слаби контури; Атина Алкидемос фрла копје, надесно.

Монограм ΗΡ.

Кота: N 41°43.236'; E 021°42.401'

Дата на откривање: 27. 05. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 8.36 гр; 22 mm; Æ; ☉.

40. Тесалоника (187/6-168/7)

Ав. Глава на Атина Партенос, надесно

Рв. ΘΕΣΣΑ(ΛΟ) | ΝΙΚΗ(Σ); коњ во трчање, надесно

Кота: N 41°43.353'; E 021°42.345'

Дата на откривање: 16. 08. 2021.

Метрика, метал: 6.14 гр; 17.7x4.3 mm; Æ; ☉.

Референца: Шелдаров Н., 2003, генерално броеви: 258-265.

41. Тесалоника (187/6-168/7)

Ав. Глава на Атина Партенос, надесно

Рв. (ΘΕΣΣΑΛΟ | ΝΙΚ(ΗΣ)); коњ во трчање, надесно

Кота: N 41°43.332'; E 021°42.354'

Дата на откривање: 16. 08. 2021.

Метрика, метал: 5.30 гр; 18.3x4.3 mm; Æ; Ⓢ.

Референца: Шелдаров Н., 2003, генерално броеви: 258-265.

42. Тесалоника (187/6-168/7)

Ав. Глава на Дионис со бршленов венец, надесно

Рв. ΘΕΣΣΑ | Λ(Ο) (ΝΙΚΗ(Σ)); јарец, надесно. Λ горе. Δ десно.

Кота: N 41°43.280'; E 021°42.484'

Дата на откривање: 31. 07. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 6.43 гр; 19.5x3.4 mm; Æ; Ⓢ.

Референца: Шелдаров Н., 2003, бр. 249.

43. Тесалоника (187/6-168/7)

Ав. Контура на глава на Дионис, надесно.

Рв. (Θ)ΕΣΣΑ | ΛΟΝΙΚΗ(Σ); јарец, надесно.

Кота: N 41°43.330'; E 021°42.336'

Дата на откривање: 17. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 7.76 гр; 21x4.6 mm; Æ; Ⓢ.

Референца: Шелдаров Н., 2003, генерално броеви: 240-255.

44. Тесалоника (187/6-168/7)

Ав. Глава на Севс, надесно

Рв. Легенда нечитлива; два јарци во судир, исправени на задните нозе, еден кон друг.

Кота: N 41°43.385'; E 021°42.352'

Дата на откривање: 12. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 8.11 гр; 19.2x4.8 mm; Æ; Ⓢ.

Референца: Шелдаров Н., 2003, броеви 366, 367.

45. Тесалоника (187/6-168/7)

Ав. Контура на глава на Дионис, надесно.

Рв. (Θ)ΕΣΣΑ|ΛΟ|(ΝΙΚΗΣ); јарец, надесно.

Кота: N 41°43.210'; E 021°42.443'

Дата на откривање: 16. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 8.95 гр; 18.7x5 mm; Æ; Ⓢ.

Референца: Шелдаров Н., 2003, генерално броеви: 240-255.

46. Тесалоника (187/6-168/7)

Ав. Глава на Артемида Таурополос, надесно

Рв. (Θ)ΕΣΣΑ(ΛΟ) | ΝΙΚΕΟΝ; Футрола за стрели (тоболец)

Кота: N 41°43.314'; E 021°42.354'

Дата на откривање: 12. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверсот: 5.84 гр; 16.6x4.3 mm; Æ; ☉.

Референца: Шелдаров Н., 2003, 271-274.

47. Тесалоника (187/6-168/7)

Ав. Контура, заден дел од глава на Артемида Таурополос, надесно

Рв. Легенда нечитлива; контура на футрола за стрели (тоболоц)

Кота: N 41°43.349'; E 021°42.418'

Дата на откривање: 17. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверсот: 5.94 гр; 18.6x3.8 mm; Æ; ☉.

Референца: Шелдаров Н., 2003, 271-274.

48. Тесалоника (148-146)

Ав. Глава на Рома со шлем, надесно.

Рв. ΘΕΣΣΑΛΟ | ΝΙΚΕΩΝ; ☉ горе; ☿ долу.

Кота: N 41°43.284'; E 021°42.474'

Дата на откривање: 31. 07. 2021.

Метрика, метал, оска на реверсот: 8.63 гр; 18.5x5 mm; Æ; ☉.

Референца: Шелдаров Н., 2003, бр. 285.

49. Амфипол (187/6-168/7)

Ав. Глава на Посејдон со тенија, надесно

Рв. (ΑΜ)ΦΙ(ΠΟΛΙΤΩΝ); суровица, надесно.

Кота: N 41°43.320'; E 021°42.472'

Дата на откривање: 17. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверсот: 6.02 гр; 18.1x4 mm; ΑΕ; Ⓞ.

Референца: Шелдаров Н., 2003, генерално броеви: 13-24.

50. Амфипол (187/6-168/7)

Ав. Глава на Артемида Таурополос, надесно.

Рв. ΑΜΦΙΠΙ(Ο)ΛΙΤΩΝ; два јарци во судир, исправени на задните нозе.

Кота: N 41°43.344'; E 021°42.345'

Дата на откривање: 16. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 7.17 гр; 24.3x3.6 mm; ΑΕ; Ⓞ

Референца: Шелдаров Н., 2003, броеви 7, 8.

51. Амфипол (187/6-168/7)

Ав. Глава на Херакле, надесно.

Рв. (ΑΜ)ΦΙΠΙ(Ο)ΛΙΤΩΝ; лав, надесно, долу, меѓу нозете, житен клас (пченица или јачмен).

Кота: N 41°43.335'; E 021°42. 410'

Дата на откривање: 17. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 9.73 гр; 21x4.7 mm; Æ; Ⓢ.

Референца: Шелдаров Н., 2003, броеви 10, 11.

52. Амфипол (187/6-168/7)

Ав. Глава на Посејдон со тенија, надесно

Рв. (ΑΜΦΙ(ΠΟ) | ΛΙΤΩΝ; коњ во од - параден кас, надесно. Α горе.

Кота: N 41°43.327'; E 021°42.348'

Дата на откривање: 16. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверсот: 5.29 гр; 17.3x4.2 mm; Æ; Ⓢ.

Референца: Шелдаров Н., 2003, генерално броеви: 35-40.

53. Амфипол (187/6-168/7)

Ав. Глава на Посејдон со тенија, надесно

Рв. ΑΜ(ΦΠΟ | ΛΙΤΩΝ); коњ во од - параден кас, надесно. Α горе.

Кота: N 41°43.327'; E 021°42.348'

Дата на откривање: 16. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверсот: 7.45 гр; 18.8x4.3 mm; Æ; Ⓢ.

Референца: Шелдаров Н., 2003, генерално броеви: 35-40.

54. Автономна Македонија (187/6-168)

Ав. Глава на Севс со лавров венец, надесно.

Рв. МА-КЕ|ΔΟΝ-ΩΝ; крилеста молња. ☿ долу.

Кота: N 41°43.220'; E 021°42.458'

Дата на откривање: 31. 07. 2021.

Метрика, метал, оска на реверсот: 9.78 гр; 22x4.1 mm; ⅈ; ☿.

Референца: Шелдаров Н., 2003, генерално броеви: 656-665.

55. Автономна Македонија (187/6-168)

Ав. Глава на Севс со лавров венец, надесно.

Рв. МА-КЕ|ΔΟΝ-ΩΝ; крилеста молња.

Кота: N 41°43.262'; E 021°42.458'

Дата на откривање: 31. 07. 2021.

Метрика, метал, оска на реверсот: 8.21 гр; 19.2x5 mm; ⅈ; ☿.

Референца: Шелдаров Н., 2003, генерално броеви: 656-665.

56. Автономна Македонија (187/6-168)

Ав. Контура од глава на Севс, надесно.

Рв. МА-КЕ|(ΔΟΝ-ΩΝ); контура на крилеста молња.

Кота: N 41°43.281'; E 021°42.448'

Дата на откривање: 27. 05. 2021.

Метрика, метал, оска на реверсот: 8.93 гр; 21 mm; Æ; Ⓟ.

Референца: Шелдаров Н., 2003, генерално броеви: 656-665.

57. Автономна Македонија (187/6-168)

Ав. Глава на Аполон со лавров венец, надесно.

Рв. МА-КЕ|ΔΟΝΩΝ вертикално; лебес на триножник.

Кота: N 41°43.276'; E 021°42.475'

Дата на откривање: 27. 05. 2021.

Метрика, метал, оска на реверсот: 9.10 гр; 21 mm; Æ; Ⓟ.

Референца: Шелдаров Н., 2003, генерално броеви: 673-677.

58. Автономна Македонија (187/6-168)

Ав. Глава на речно божество (Стримон), надесно.

Рв. МА-КЕ|ΔΟΝΩΝ вертикално; тризабец, надесно. ΓΡ горе лево. Монограмот долу лево нејасен.

Кота: N 41°43.259'; E 021°42.477'

Дата на откривање: 27. 05. 2021.

Метрика, метал, оска на реверсот: 6.79 гр; 24 mm; Æ; Ⓟ.

Референца: Шелдаров Н., 2003, генерално броеви: 678-680.

59. Гај Тамиј Публилиј, квестор (148-146)

Ав. Глава на Атина Партенос со шлем, надесно

Рв. ГАΙΟΥ | П. ТАΜΙ(ΟΥ); говедо пасе, надесно. Β меѓу нозете.

Дата на откривање: 10. 08. 2021.

Кота: N 41°43.240'; E 021°42.484'

Метрика, метал, оска на реверсот: 8.92 гр; 21.3x4.3 mm; ΑΕ; Ø.

Референца: Шелдаров Н., 2003, 697-699.

60. Гај Тамиј Публилиј, квестор (148-146)

Ав. Глава на Атина Партенос со шлем, надесно

Рв. ГАΙΟΥ | П. ТАΜΙΟΥ; говедо пасе, надесно. Β меѓу нозете.

Дата на откривање: 10. 08. 2021.

Кота: N 41°43.353'; E 021°42.356'

Метрика, метал, оска на реверсот: 9.13 гр; 20.3x4.5 mm; ΑΕ; Ø.

Референца: Шелдаров Н., 2003, 697-699.

61. Гај Тамиј Публилиј, квестор (148-146)

Ав. Глава на Атина Партенос со шлем, надесно

Рв. ΓΑ(ΙΟΥ | П. ТАΜΙ(ΟΥ); говедо пасе, надесно. Β меѓу нозете.

Дата на откривање: 16. 08. 2021.

Кота: N 41°43.208'; E 021°42.443'

Метрика, метал, оска на реверсот: 10.02 гр; 22.6x4.3 mm; Æ; Ⓞ.

Референца: Шелдаров Н., 2003, 697-699.

62. Гај Тамиј Публилиј, квестор (148-146)

Ав. Контура од глава на Атина Партенос, надесно

Рв. ΓΑΙΟΥ | ΤΑΜΙΟΥ; говедо пасе.

Дата на откривање: 17. 08. 2021.

Кота: N 41°43.346'; E 021°42.356'

Метрика, метал, оска на реверсот: 8.90 гр; 20.3x4 mm; Æ; Ⓞ.

Референца: Шелдаров Н., 2003, 697-699.

63. Монета, Рим Републикански период

Ав. Контура од глава, надесно

Рв. Контура на животно со наведната глава, надесно. Копје долу, налево.

Дата на откривање: 12. 08. 2021.

Кота: N 41°43.325'; E 021°42.483'

Метрика, метал, оска на реверсот: 3.90 гр; 18.8x2.4 mm; Æ; Ⓞ.

64. Клавдиј I (41-54)

Ав. ΤΙ.ΚΛΑΥΔΙΟΣ | ΚΑΙΣΑΡ. Глава на Клавдиј, налево

Рв. ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ; македонски штит.

Дата на откривање: 31. 07. 2021.

Кота: N 41°43.278'; E 021°42.480'

Метрика, метал, оска на реверсот: 9.47 гр; 23.9x3.3 mm; Æ; ☉.

Референца: Шелдаров Н., 2003, бр. 727.

65. Валентинијан I (364-375) или Валентинијан II (375-392), Æ3

Ав. DN VALENTINIANVS PF AVG. Глава на императорот, со дијадема, во оклоп, надесно.

Рв. SECVRITAS REI PVBLICAE. Викторија со венец во д. рака и палмова гранка во л. Рака, налево. SMAQR долу.

Кота: N 41°43.349'; E 021°42.474'

Дата на откривање: 17. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.79 гр; 15.3x1.6 mm; Æ3; ☉.

66. Стефан Урош II / Милутин (1282-1321), сребрена монета

Ав. Исус Христос седи на престол со наслон, со нимб, во туника и колобион (наметка), со десната рака благословува, во левата држи евангелие. Лево и десно од главата на Христос е натписот IC – XC.

Рв. VROSIVS REX S STEFAN, стоечки фигури на кралот Милутин, лево, и Свети Стефан, десно, кој на кралот му предава знаме.

Кота: N 41°43.341'; E 021°42.364' Дата на откривање: 12. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.67 гр; 21.4x1.2 mm; Arg; ☉.

67. Отомански период

Кота: N 41°43.358'; E 021°42.334'

Дата на откривање: 16. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.91 гр; 11x1.4 mm; Arg.

68. Отомански период

Кота: N 41°43.204'; E 021°42.445'

Дата на откривање: 16. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.67 гр; 15.8x0.5 mm; Arg.

69. Отомански период

Кота: N 41°43.326'; E 021°42.469'

Дата на откривање: 16. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.67 гр; 13.9x1 mm; Arg.

Белешка: перфорирана

Корија, Раштани, оштетени, неидентификувани монети

70. Рана антика, 4 / 3 / 2. Век пред н.е.

Ав. Контура на глава, надесно

Рв. Контура на коњ (со јавач ?) во трк, надесно

Кота: N 41°43.328'; E 021°42.354' Дата на откривање: 16. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 8.51 гр; 19.9x5.7 mm; Æ; ☉.

71. Рана антика, 3 / 2. Век пред н.е.

Ав. Контура на глава, надесно

Рв. Контура на коњ, надесно

Кота: N 41°43.310'; E 021°42.456'

Дата на откривање: 16. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 6.79 гр; 21.6x4.2 mm; Æ; ☉.

72. Рана антика, 3 / 2. Век пред н.е.

Ав. Нечитливо

Рв. Контура на коњ, надесно

Кота: N 41°43.341'; E 021°42.333'

Дата на откривање: 17. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 6.40 гр; 20.6x5.1 mm; Æ.

73. Рана антика, 3 / 2. Век пред н.е.

Ав. Нечитливо.

Рв. Нечитливо.

Кота: N 41°43.328'; E 021°42.379'

Дата на откривање: 17. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 6.42 гр; 18.3x4.6 mm; Æ.

74. Рана антика, 3 / 2. Век пред н.е.

Ав. Можеби македонски штит.

Рв. Контура можеби македонски шлем.

Кота: N 41°43.267'; E 021°42.451'

Дата на откривање: 17. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 7.04 гр; 19 mm; Æ.

75. Рана антика, 3 / 2. Век пред н.е.

Ав. Нечитливо.

Рв. Нечитливо.

Кота: N 41°43.359'; E 021°42.429'

Дата на откривање: 12. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 7.20 гр; 19.3x6.2 mm; Æ.

76. Рана антика, 3 / 2. Век пред н.е.

Ав. Нечитливо.

Рв. Нечитливо.

Кота: N 41°43.312'; E 021°42.355'

Дата на откривање: 17. 08. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 4.68 гр; 20.2x4.1 mm; АЕ.

77. Рана антика, 3 / 2. Век пред н.е.

Ав. Нечитливо.

Рв. Нечитливо.

Кота: N 41°43.283'; E 021°42.449'

Дата на откривање: 17. 05. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 11.44 гр; 20 mm; АЕ.

78. Рана антика, 3 / 2. Век пред н.е.

Ав. Нечитливо.

Рв. Нечитливо.

Кота: N 41°43.333'; E 021°42.438'

Дата на откривање: 17. 05. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 5.58 гр; 20 mm; АЕ.

79. Рана антика, 3 / 2. Век пред н.е.

Ав. Нечитливо.

Рв. Нечитливо.

Кота: N 41°43.330'; E 021°42.442'

Дата на откривање: 17. 05. 2021.

Метрика, метал, оска на реверс: 4.06 гр; 22 mm; Æ.

Сл. 25 Кале Превалец, Велес, поглед од исток од Велешко Кале, Велес

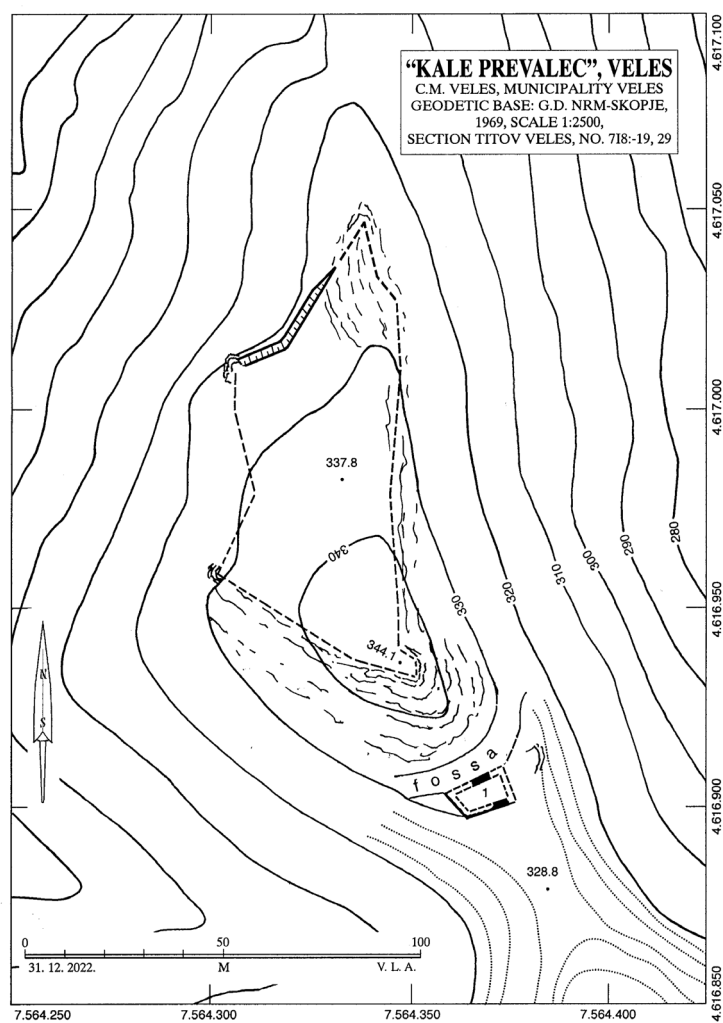
16. Кале Превалец, Велес

Западниот магистрален пат по релативно отворен простор, се спушта до коритото на реката Тополка кај населбата Превалец, на југозападната периферија на Велес. Тука реката влегува во особено тесна клисура по која за околу 2 км доаѓа во западното подножје на градот на Велешко Кале, Велес.

Влезот во клисурата бил заштитен со утврдувањето на ридот Кале Превалец, Велес, што се издига над десниот брег на Тополка. Овој локалитет го откри В. Л. Адамс со А-тимот во кој учествувал и јас, кон крајот на 2022 година и го истражуваше во текот на 2023 година. Се работи за силен пајонски кастел од архајскиот период за контрола на влезот во клисурата на Тополка и приодот кон градот на Велешко Кале. Меѓутоа кастелот бил повторно запоседнат од војска на кралот Филип V чија што голема бронзена монета откритме во центарот на утврденото плато (види долу каталог). Во кастелот откритме и монета на италскиот град Луцерија од Апулија, датирана од 211-200 година (види долу каталог).

Сл 26 Велешко Кале, Велес, поглед од исток (фото Слободан Ѓорѓиев)

Сл 27 Кале Превалец, Велес, план В. Л. Адамс

Кале Превалец, Велес, нумизматичка евиденција

1. Филип V (221-179)

Ав. Херакле, надесно

Рв. (ΒΑΣΙΛ(ΕΩΣ | ΦΙΛΙΠΠΟΥ). Харпа, во дабов венец.

Кота: N 41°69.418'; E 021°76.747'

Дата на откривање: 27. 04. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 9.16 гр; 25,7x3,5 mm; Æ; 07,30 ч.

Референца: Шелдаров Н., 2003, 585-592.

Депонирано во Народен музеј Велес.

2. Луцерија во Апулија (Италија) (211-200), quadrunx

Ав. Слаба контура на главата на Херакле, надесно

Рв. ΛΟΥCΕΡΙ, суровица надесно, горе футрола за стрели, долу лак.

Кота: N 41°69.396'; E 021°76.745'

Дата на откривање: 27. 04. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 10.17 гр; 24,1x3,2 mm; Arg; 01,30 ч.

Депонирано во Народен музеј Велес.

На овој локалитет биле откриени интензивни остатоци од едно утврдување од архајското време: обична калотеста петлица, три калотести петлици од бронза со 4 крстовидни краци; броинзено мандало за свонец, железна рачка од меч, дел од

бронзена белегзија, железна алтка со издолжена форма, бронзена крстовидна апликација за облека, поголема биконусна шуплива перла, помала биконусна перла, нога од бронзена фибула, железна тоалетна пинцета, железно кресило за палење оган, делови од сор и срп, две од железни секири (делови), длето, целосно сочувано бронзено умбо од кружен архајски штит, како и голем број делови од рачно работени садови: типови на паници-чини, грниња, без или со потковичести рачки, рачки од хидрии за носење вода, железна двосекла секира – лабрис, дел од собно огниште – пуранос, и друго.

На просторот на јужниот предсид, под јужното чело на кастелот се наоѓале илегално раскопани остатоци од голема просторија од ранат антика, што била покриена со широки покривни ќерамиди – лаконски тип.

Сл 28-29. Кале Превалец, Велес, крстовидни бронзени апликации за облека

Сл 30 Кале Превалец, Велес, крушен бронзен умбо од штит

Сл 31 Велешко Кале, Велес, поглед од исток (фото со љубезноста на Слободан Ѓорѓиев)

17. Велешко Кале, Велес

На локалитетот Велешко Кале, Велес (бр. 1 на картата Сл. 5) има остатоци од значаен архајски, антички и средновековен град. И. Микулчиќ прв ги истражувал неговите останки, ја нацртал планиметријата и ја публикувал.⁵¹

Градот се наоѓа на доминантен рид, помеѓу составот на реката Тополка и реката Вардар. Има акропола, утврдено северно предградие и можеби широко предградие на источната падина од отворен тип. Од скромните археолошки истражувања и наоди на површината, може да се каже дека културните хоризонти на градот имаат континуитет, од архајско време до османлискиот период.

Архајскиот културен хоризонт индиректно се навестува, преку тврдината од архајско време на Кале Превалец, Велес, која го штитела приодот кон Велешкото Кале, Велес од запад по долината на реката Тополка (види карта сл 5).

Најраниот познат наод од Велешко Кале е мала, масивна бронзена розетовидна алка со 8 листови, датирана во 5-4 век п.н.е.

⁵¹ Mikulčić I., 1976, 149-164, figs 1-13; Mikulčić I., 1985, 82-100.

На локалитетот се откриени три монети на Тесалоника (време на Филип V и Персеј).⁵² Во текот на мај 2023 година В. Л. Адамс со А-тимот откри на саверозападната падина од подградието монети на: Персеј, две монети на градот Пела, една монета на Амфипол, една монета на автономна Македонија и една монета на римскиот квестор Гај Тамиј Публилиј. Како и дел од носач за рачка од бронзен лебес / каулдрон, котле за подготвување храна / вариво, за кој што претпоставувам дека припаѓал на некој македонски антигонидски војник.

На локалитетот постои егзистенцијален континуитет и по 168 година пред н.е.. Откривме бронзена монета на Тесалоника од 1 век п.н.е. Потоа сребрен републикански денар од анонимен тип, од околу 143 година пред н.е. Потоа сребрен денар на Марко Антониј од 32-31 година п.н.е. и оловен тег од раната антика. На западната падина, под акрополата, откривме 4 мали бронзени врвови од стрели карактеристични за периодот од 3-2 век п.н.е.⁵³ Овие врвови од стрели укажуваат на напад на градот. Откриени се и монети од 3. век од нашата ера. (Гордијан III, ковница Виминатиум, година 9.), монети од 4 век (Валентинјан II, Теодосиј), монети од 6 век од нашата ера. (Јустинијан и Јустин II), како и неколку византиски монети од типот Уранискос/Скифат и една сребрена средновековна турска монета.⁵⁴

Каталог движни наоди од Велешко Кале, Велес,

депонирани во Народен музеј Велес⁵⁵

Истражување 2023 година;

1. работен ден: движни наоди откриени на 23. 04. 2023 година

1. Доцно римска монета, неидентификувана, АЗ

Ав. нејасен

Рв. Фигура на Викторија

Кота: N 41°69.893'; E 021°78.910'

⁵² Две монети се откриени во јами при ископувањата на акрополата од страна на А. Василковска Мидоска од Музејот Велес, додека третата е откриена на западната падина под акрополата од В. Л. Адамс од Филозофскиот факултет Скопје.

⁵³ Со голема веројатност може да се претпостави дека троребрестите против-панцирни бронзени врвови од стрели припаѓале на војската на Филип V која го освоила градот Билазора во 217 г.

⁵⁴ Велешко Кале било парцијално ископувано, а резултатите никогаш не биле публикувани. Сепак сликата што ја претставуваме се базира врз супериорните површински истражувања со методот на рекогносцирање на професорите И. Микулчиќ (од 1976 и 1995 година) и В. Лилчиќ Адамс со А-Тимот (повеќе наврати и фокус во 2023 година).

⁵⁵ Му благодарам на раководителот на Проектот Археолошки рекогносцирања на старите градови и тврдини во сливовите на реките Вардар, Дрим и Струмешница 2023, проф д-р Виктор Лилчиќ Адамс за дозволата да го имплементирам откриениот движен материјал во мојот магистерски труд.

Дата на откривање: 23. 04. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 2.38 гр; 16.1x2.5 mm; Æ3

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

2. Тесалоника (1. Век пред н.е. ?), мала бронза

Ав. Глава на брадест лик Посејдон ? надесно

Рв. Венец слаба контура, друго нејасно.

Кота: N 41°69. 879'; E 021°78912'

Дата на откривање: 23. 04. 2023.

Метрика, метал, оска на реверсот: 3.52 гр; 19.2x2 mm; Æ; 11.45 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

3. Марко Антониј (32-31), денариј

Ав. (ANT. AVG.) | III. VIR R. P. C. Галија надесно

Рв. Легионерски орел помеѓу два стандарди.

Кота: N 41°69. 920'; E 021°78863'

Дата на откривање: 23. 04. 2023.

Метрика, метал, оска на реверсот: 3.05 гр; 17.5x1.6 mm; Arg; 10.30 ч.

Референца: С. 27 ; S. 1216, според Sear D., 1981, 79., No 343.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

4. Мала бронза, неидентификувана

Ав. нејасен

Рв. нејасен

Кота: N 41°69.888'; E 021°78.861'

Дата на откривање: 23. 04. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.82 гр; 13x3.2 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

5. Валентинијан II (375-392) ?, Æ3

Ав. DN. VALENTINI(ANVS PF AVG.) Глава на императорот, надесно.

Рв. Контура на војник, налево, со копје прободува паднат непријател.

Кота: N 41°69.927'; E 021°78.871'

Дата на откривање: 23. 04. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.17.9 гр; 18x1.5 mm; Æ3; 12 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

Забелешка: дел од монетата е откриен.

6. Теодосиј II (402-450), Æ4

Ав. (D.N. THE)ODOSIVS (P. F. AVG.). Глава на императорот Теодосиј, надесно;

Рв. Ранохристијански крст во венец.

Кота: N 41°69.893'; E 021°78.900'

Дата на откривање: 23. 04. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.98 гр; 11x1.5 mm; Æ4; 0.15 ч.

Референца: Sear D., 1981, 352, No 4197

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

7. Доцно римска монета, крај 4 век, можеби Аркадиј, Æ4

Ав. Контура на глава на император, надесно

Рв. VOT. | X | MVLT. | XX. Во венец.

Кота: N 41°69.781'; E 021°79.0268'

Дата на откривање: 23. 04. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.06 гр; 14x1.3 mm; Æ4, 5 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

8. Доцно римска монета, неидентификувана, Æ4

Ав. нејасен

Рв. нејасен

Кота: N 41°69.931'; E 021°78.902'

Дата на откривање: 23. 04. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.59 гр; 14.7x1.6 mm; Æ4.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

9. Јустинијан I (527-565), бронза 16 нумии

Ав. (D.N. IVS)TINI | (AN)VS PP. AVG. Глава на императорот, надесно.

Рв. AISP, горе крст фланкиран со две ѕвезди, долу ковница TES.

Кота: N 41°69.992'; E 021°78.850'

Дата на откривање: 23. 04. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 6.89 гр; 20/22/23.8x2.9 mm; Æ, 5.35 ч.

Референца: Sear D., 1974, 59, No 177

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

10. Византија (?), среден век, монетата е рамна

Ав. Нејасна контура.

Рв. Нејасна контура .

Кота: N 41°70.001'; E 021°78.843'

Дата на откривање: 23. 04. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.96 гр; 22.7x1 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

11. Византија, среден век, скифат / ураниск

Ав. Нејасна контура.

Рв. Фигура на владетелот се гледа главата анфас.

Кота: N 41°69.992'; E 021°78.848'

Дата на откривање: 23. 04. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 2.30 гр; 27x0.9 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

12. Византија, среден век, скифат / ураниск

Ав. Контура на биста на Исус Христос.

Рв. Контура на биста на владетелот анфас.

Кота: N 41°69.991'; E 021°78.852'

Дата на откривање: 23. 04. 2023.

Метрика, метал, оска: 1.52 гр; 20/18x0.5 mm /свод 2.7 мм; Æ, 5.45 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

13. Византија, среден век, скифат / ураниск

Ав. Нејасен.

Рв. В.

Кота: N 41°69.976'; E 021°78.894'

Дата на откривање: 23. 04. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.51 гр; 20.5x0.3 mm; Æ.

Забелешка: монетата е откришена, сочувана е половина.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

14. Византија, среден век, скифат / ураниск

Ав. Нејасен.

Рв. Контура на фигура на владетелот анфас, со скиптар во десната рака.

Кота: N 41°69.971'; E 021°78.875'

Дата на откривање: 23. 04. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.68 гр; 19.5x0.4 mm; Æ.

Забелешка: монетата е рамно исечена нешто малку повеќе од половина.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

15. Византија, среден век, скифат / ураниск

Ав. Нејасен.

Рв. Контура на глава на владетелот анфас.

Кота: N 41°69.890'; E 021°78.907'

Дата на откривање: 23. 04. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.60 гр; 18.7x0.6 mm; Æ.

Забелешка: монетата е откришена, сочувана е половина,

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

16. Византија, среден век, скифат / ураниск

Ав. Нејасен.

Рв. Нејасен.

Кота: N 41°69.940'; E 021°78.864'

Дата на откривање: 23. 04. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.85 гр; 20.3x0.5 mm; Æ.

Забелешка: монетата е откришена, малку повеќе од половина,

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

17. Византија, среден век, скифат / ураниск

Ав. Контура на Исус Христос (?).

Рв. Нејасен.

Кота: N 41°69.994'; E 021°78.853'

Дата на откривање: 23. 04. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.31 гр; 21.6/14.9x1 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

18. Турција, Отомански период, сребрена акча (?)

Ав. Релјеф натпис.

Рв. Релјеф натпис.

Кота: N 41°69.976'; E 021°78.894'.

Дата на откривање: 23. 04. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.91 гр; 13.3x0.8 mm; Argentum/сребро.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

19. Рана антика, оловен тег за мерење

Ав. Правоаголна површина, ингот форма, без посебни знаци.

Рв. Правоаголна површина, ингот форма, без посебни знаци.

Кота: N 41°70.014'; E 021°78.850'.

Дата на откривање: 23. 04. 2023.

Метрика, метал: 16.76 гр; 20x19.5x5 mm; Pb/олово.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

20. Врв од стрела, т.н. Скитски тип, рана антика

Врв од стрела: трифасцијален (троребрест); со кружен отвор (дм: 4 мм) на долната страна за вметнување на телото на стрелата. Ребрата немаат крилца надолу, туку се косо обликувани, од работ на отворот за уторот на телото на стрелицата, нагоре.; на едната фасција мала перфорација (ок. 1 мм) за инсертирање на клинче за фиксирање на телото на стрелицата.

Кота: N 41°69.886'; E 021°78.874'.

Дата на откривање: 23. 04. 2023.

Материјал, тежина, димензии: Æ; 2.60 гр; должина 24.6 м; долна широчина на фасциите 8 мм; отвор за утор на телото на стрелата 4 мм.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

21. Врв од стрела, т.н. Скитски тип, рана антика

Врв од стрела: трифасцијален (троребрест); со кружен отвор (дм: 3.5 мм) на долната страна за вметнување на телото на стрелата. Ребрата немаат крилца надолу, туку се косо обликувани, од работ на отворот за уторот на телото на стрелицата, нагоре.

Кота: N 41°69.918'; E 021°78.839'.

Дата на откривање: 23. 04. 2023.

Материјал, тежина, димензии: Æ; 2.82 гр; должина 27.1 м; долна широчина на фасциите 8 мм; отвор за утор на телото на стрелата 3.5 мм; надворешен дијаметар на кружниот дел долу 5.2 мм; широчината на ребрата од кружното тело на стрелицат до острицата: 2.5 мм.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

22. Врв од стрела, т.н. Скитски тип, рана антика

Врв од стрела: трифасцијален (троребрест); со кружен отвор (дм: 3.6 мм) на долната страна за вметнување на телото на стрелата, без крилца. На едната фасција контурка на мала перфорација за инсертирање на клинче за фиксирање на телото на стрелицата.

Кота: N 41°69.880'; E 021°78.862'.

Дата на откривање: 23. 04. 2023.

Материјал, тежина, димензии: Æ ; 1.70 / 1.71 гр; должина 25 мм; долна широчина на фасциите 7.5 мм; отвор за утор на телото на стрелата 3.6 мм; надворешен дијаметар на кружниот дел долу 5.8 мм; широчината на ребрата од кружното тело на стрелицата до острицата: 2.5 мм. Ребрата немаат крилца надолу, туку се косо обликувани, од работ на отворот за уторот на телото на стрелицата, нагоре. Забелешка: долниот дел од стрелицата е откриен.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

23. Врв од стрела, т.н. Скитски тип, рана антика

Врв од стрела: трифасцијален (трорребрест); со кружен отвор (дм: 4 мм) на долната страна за вметнување на телото на стрелата, без крилца. На едната фасција контурка на мала перфорација за инсертирање на клинче за фиксирање на телото на стрелицата.

Кота: N 41°69.885'; E 021°78.863'.

Дата на откривање: 23. 04. 2023.

Материјал, тежина, димензии: Æ ; 2.71 гр; должина 25.7 м; долна широчина на фасциите 8.5 мм; отвор за утор на телото на стрелата 4 мм; надворешен дијаметар на кружниот дел долу 5.5 мм; широчината на ребрата од кружното тело на стрелицата до острицата: 2 мм. Ребрата немаат крилца надолу.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

2. работен ден: движни наоди откриени на 28. 04. 2023 година

24. (1) Теодосиј I (379-395), $\text{Æ}4$

Ав. D.N. THEODO(SIVS P. F. AVG.). Глава на императорот Теодосиј, надесно;

Рв. (SALVS REI) PVB(LICAE). Фигура на Викторија.

Кота: N 41°69.915'; E 021°78.876'

Дата на откривање: 28. 04. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.35 гр; 14.6x1.3 mm; $\text{Æ}4$; 12 ч.

Референца: Sear D., 1981, 352, No 4197

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

25. (2) Теодосиј I (379-395) ?, $\text{Æ}4$

Ав. D.N. THEODOSIVS (P. F. AVG.). Контура на глава на императорот, надесно

Рв. SALVS REI (PVBLICAE). Фигура на Викторија, со л. рака влече роб, во д. носи трофеј.

Кота: N 41°69.905'; E 021°79.863'

Дата на откривање: 28. 04. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.16 гр; 13x1.4 mm; $\text{Æ}4$, 11 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

26. (3) Доцно римска монета, неидентификувана, $\text{Æ}4$

Ав. Контура на глава на император надесно.

Рв. Контура на крст.

Кота: N 41°69.936'; E 021°78.891'

Дата на откривање: 28. 04. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.99 гр; 11x1.8 mm; Æ4.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

27. (4) Византија, среден век, скифат / ураниск

Ав. Нејасен.

Рв. Контури на две фигури.

Кота: N 41°70.030'; E 021°78.846'

Дата на откривање: 28. 04. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 2.85 гр; 22.8 (свод: 3.1)x1.1 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

28. (5) Византија, среден век, скифат / ураниск

Ав. Нејасен.

Рв. Биста на императорот со скиптар-крст.

Кота: N 41°70.043'; E 021°78.861'

Дата на откривање: 28. 04. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.12 гр; 19.2 (свод: 2.1)x0.5 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

29. (6) Византија, среден век, скифат / ураниск

Ав. Нејасен.

Рв. Нејасен.

Кота: N 41°70.013'; E 021°78.850'

Дата на откривање: 28. 04. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.19 гр; 21.6 (свод: 3 mm)x0.6 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

30. (7) Кружна алка – пршлен во вид на розета со 8 топчести терминали

Кота: N 41°70.029'; E 021°78.843'.

Дата на откривање: 28. 04. 2023.

Метрика, метал: 18.69 гр; 30.6x6.9.5x5 mm, внатрешна кружна перфорација: 9.1 mm; Æ.

Аналогии според Александра Папазовска: Атина 5 век пред н.е.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

3. работен ден: движни наоди откриени на 11. 05. 2023 година

31. (1) Железен кол со непозната намена

Кота: N 41°70.278'; E 021°78.865'.

Дата на откривање: 11. 05. 2023.

Метрика, метал: тежина околу 2-2.5 кг; должина 62.2 см. Големина на откршениот дел: 42.3x24.5 mm; Fe/железо.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

32. (2) Белегзија, среден век

Опис: дел од средновековна ламаринеста белегзија, сочуван терминалот на кој со пунктирање е претставена фигура на птица (гулаб?)

Кота: N 41°70.225'; E 021°78.898'.

Дата на откривање: 11. 05. 2023.

Метрика, метал: 8.57 гр; должина 45.5 mm. Широчина на откршениот дел: 12 mm, широчина на проширениот терминал: 26.8 mm; дебелина на ламарината: 1 mm; пресметана широчина на белегзијата: 64.5 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

33. (3) Ексагија вредност 1 номизма

Опис: квадратна бронзена плочка со врежана ознака N, како и околу 7 пунктирани точки.

Кота: N 41°70.254'; E 021°78.861'.

Дата на откривање: 11. 05. 2023.

Метрика, метал: 4.41 гр; големина: 12.9x13.3 mm; дебелина: 3.3 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

34. (4) Монета рана антика, Филип II (?)

Ав. Контура на глава надесно, видлив тилот и вратот. Наликува на бронзените монети македонскиот крал Филип II.

Рв. Нејасен, монетата или е уништена од составот на земјата или горела во пожар.

Кота: N 41°70.221'; E 021°78.892'

Дата на откривање: 11. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 5.46 гр; 17.2x5.2 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

35. (5) Персеј (179-168) или Филип V (221-179)

Ав. Глава на херојот Персеј со орелски шлем, надесно.

Рв. Контура на орел.

Кота: N 41°70.247'; E 021°78.846'

Дата на откривање: 11. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 6.04 гр; 18.5x3.8 mm; Æ, 5 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

36. (6) Монета рана антика, можеби Персеј (?)

Ав. Контури, можеби шлем.

Рв. Нејасен.

Кота: N 41°70.221'; E 021°78.892'

Дата на откривање: 11. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 5.17 гр; 17x4.5 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

37. (7) Монета рана антика

Ав. Контура на глава со коринтски шлем, можеби Атина.

Рв. Деформиран, како да горела во пожар.

Кота: N 41°70.253'; E 021°78.857'

Дата на откривање: 11. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 9.24 гр; 20.5x7 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

38. (8) Монета, Рим, можеби раноцарски дупондиј

Ав. Контура на глава налево.

Рв. Нејасен, вдлабена дупка во центарот.

Кота: N 41°70.218'; E 021°78.896'

Дата на откривање: 11. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 6.63 гр; 23.5x2.5 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

39. (9) Валентинијан II (375-392), Æ4

Ав. (DN VAL)ENTINIANVS P(F AVG). Контура на глава на императорот надесно.

Рв. SALVS REI | PVBLICAE; фигура на Викторија налево, со л. Рака влече роб. Во полето лево Христогорам.

Кота: N 41°70.195'; E 021°78.889'

Дата на откривање: 11. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.92 гр; 14.2x1.1 mm; Æ, 6 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

40.(10) Валентинијан II (375-392), Æ3/4

Ав. DN VALENTINIANVS P.F. AVG. Глава на императорот надесно.

Рв. VOT | X | MVLT | X; во венец.

Кота: N 41°70.215'; E 021°78.890'

Дата на откривање: 11. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.71 гр; 16x1.5 mm; Æ, 5.15 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

41.(11) Теодосиј I (379-395), Æ3/4

Ав. DN THEODOSIVS P.F. AVG. Глава на императорот надесно.

Рв. VOT | V | MVLT | X; во венец.

Кота: N 41°70.209'; E 021°78.891'

Дата на откривање: 11. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.67 гр; 15.5x1.5 mm; Æ, 11.45 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

42.(12) Доцно римска монета, неидентификувана, Æ4

Ав. Нејасен.

Рв. Нејасен.

Кота: N 41°70.211'; E 021°78.894'

Дата на откривање: 11. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.59 гр; 10.5x1.2 mm; Æ, 11.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

43.(13) Михаил VIII Палеолог (1261-1282), билон трахеја

Ав. Архангел Габриел стои анфас, со скиптар.

Рв. Михаил стои анфас, со круна и хламида држи лабарум и акакиа. Лево: X
| MI | AE | П. Десно излижано поле.

Кота: N 41°70.205'; E 021°78.898'

Дата на откривање: 11. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 2.00 гр; 25/24 x1 mm; Æ, 6 ч.

Референца: Sear D., 1974, 384, no 2142.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

44.(14) Византиска монета среден век, скифат / уранискос

Ав. Крст на небесниот свод.

Рв. Фигура на императорот лево, крунисувана од страна на ангел десно.

Кота: N 41°70.216'; E 021°78.892'

Дата на откривање: 11. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.07 гр; 21 (свод: 1.5 mm) x0.6 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

45.(15) Византиска монета среден век, скифат / уранискос

Ав. Нејасно излижано.

Рв. Нејасно.

Кота: N 41°70.220'; E 021°78.899'

Дата на откривање: 11. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 2.73 гр; 27.6 (свод: 3.2 mm) x 1 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

46.(16) Византиска монета среден век, скифат / уранискос

Ав. Нејасно излижано.

Рв. Слаба контура на император со скиптар - крст.

Кота: N 41°70.243'; E 021°78.878'

Дата на откривање: 11. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.74 гр; 23.8 (свод: 2.4 mm) x 0.9 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

47.(17) Византиска монета среден век, скифат / уранискос

Ав. Контура на биста на Исус Христос анфас.

Рв. Слаба контура на император анфас.

Кота: N 41°70.245'; E 021°78.852'

Дата на откривање: 11. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.42 гр; 21 (свод: 3.1 mm) x 0.8 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

48.(18) Византиска монета среден век, скифат / уранискос

Ав. Нејасно излижано.

Рв. Нејасно излижано.

Кота: N 41°70.213'; E 021°78.881'

Дата на откривање: 11. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.79 гр; 22.4 (свод: 3.6 mm) x 1 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

49.(19) Византиска монета среден век, скифат / уранискос

Ав. Нејасно излижано.

Рв. Слаба контура на фигура на император анфас.

Кота: N 41°70.217'; E 021°78.888'

Дата на откривање: 11. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 2.38 гр; 26.5 (свод: 3.2 mm) x 1 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

50.(20) Византиска монета среден век, скифат / уранискос

Ав. Нејасно излижано.

Рв. Нејасно излижано.

Кота: N 41°70.200'; E 021°78.890'

Дата на откривање: 11. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.21 гр; 19.8 x 1 mm; Æ.

Забелешка: дел од монетата е отсечен.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

51.(21) Византиска монета среден век, скифат / уранискос

Ав. Нејасно излижано.

Рв. Нејасно излижано.

Кота: N 41°70.259'; E 021°78.868'

Дата на откривање: 11. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.59 гр; 19.4 (свод: 2.6 mm) x 1 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

4. работен ден: движни наоди откриени на 13. 05. 2023 година

52. (1) Амфипол (187/6-168/7)

Ав. Глава на Артемида Таурополос, надесно

Рв. (ΑΜΦΙΠΟΛΕΙΤΩΝ); два јарци во судир, исправени на задните нозе.

Кота: N 41°70.206'; E 021°78.897'

Дата на откривање: 13. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 8.39 гр; 22.1 x 5 mm; Æ, 11.15 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

53. (2) Гај Тамиј Публилиј (148-146)

Ав. Глава на Атина Партенос, надесно

Рв. Потполно излижано.

Кота: N 41°70.206'; E 021°78.888'

Дата на откривање: 13. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 10.36 гр; 21 x 5 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

54. (3) Доцноримска монета (4 / 5 век н.е.), Æ 4

Ав. Контура на глава на император, надесно

Рв. Контури на две фигури.

Кота: N 41°70.149'; E 021°78.939'

Дата на откривање: 13. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.58 гр; 14.9 x 1.7 mm; Æ, 11.15 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

55. (4) Доцноримска монета (4 / 5 век н.е.), Æ 4

Ав. Контура на глава на император, надесно

Рв. Контура на фигура на Викторија, налево.

Кота: N 41°70.243'; E 021°78.887'

Дата на откривање: 13. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.71 гр; 14.1 x 1.6 mm; Æ, 6.15 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

56. (5) Доцноримска монета (4 / 5 век н.е.), Æ 4

Ав. Потполно излижано.

Рв. Ранохристијански крст во венец.

Кота: N 41°70.144'; E 021°78.928'

Дата на откривање: 13. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.94 гр; 10.1 x 2.1 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

57. (6) Доцноримска монета (4 / 5 век н.е.), Æ 4

Ав. Потполно излижано.

Рв. Потполно излижано.

Кота: N 41°70.107'; E 021°78.920'

Дата на откривање: 13. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.99 гр; 15 x 1.9 mm; Æ.

Забелешка: монетата е половина, правилно пресечена.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

58. (7) Јустинијан I ? (527-565), 16 нумии

Ав. (D.N. IVSTINIAN)VS PP. A(VG). Контура на главата на императорот, надесно.

Рв. AISP (TES).

Кота: N 41°70.151'; E 021°78.934'

Дата на откривање: 13. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 3.98 гр; 20.6 x 2.6 mm; Æ, 6 ч.

Забелешка: монетата е делумно кородирана но релативно читлива.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

59. (8) Јустин I ? (518-527), 40 нумии

Ав. D.N. IVST(INVS PP. AVG). Контура на главата на императорот, надесно.

Рв. М, долу: CON, во полето лево 6-крака ѕвезда.

Кота: N 41°70.242'; E 021°78.867'

Дата на откривање: 13. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 6.26 гр; 29.9 x 3.1 mm; Æ, 6 ч.

Забелешка: сочувана само половина: монетата е рамно пресечена на половина.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

60. (9) Византија, среден век, тетартерон, крај 11/II пол. 12 в, можеби Алексиј I

Ав. Контура на фигура.

Рв. Контура на погрсе на император со скиптар-крст во десната рака.

Кота: N 41°70.205'; E 021°78.888'

Дата на откривање: 13. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 2.00 гр; 16 x 1.3 mm; Æ, 6 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

61.(10) Андроник II & Михаил IX (1295-1320), асариј, скифат/ураниск, ковница Тесалоника

Ав. Монограм на династијата Палеолози.

Рв. Фигури на двата императори до половина, крин/лилија меѓу нив над главите.

Кота: N 41°70.181'; E 021°78.922'

Дата на откривање: 13. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.77 гр; 23.2 (свод 1.2 mm) x 0.5 mm; Æ, 12 ч.

Референца: Sear D., 2000: Византийски монети & техните стойности, Изд. Вега, превод: Цветелина Стефанова, 353, бр. 2459.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

62.(11) Византија, среден век, скифат/ураниск

Ав. Контура на погрсе на Исус Христос или Богородица (?).

Рв. Горен дел од фигура на император со скиптар-крст.

Кота: N 41°70.251'; E 021°78.876'

Дата на откривање: 13. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.35 гр; 18.1 (свод 2 mm) x 0.8 mm; Æ, 12 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

63.(12) Византија, среден век, скифат/ураниск

Ав. Нејасни контури фигури.

Рв. Нејасни контури фигура.

Кота: N 41°70.259'; E 021°78.879'

Дата на откривање: 13. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 2.44 гр; 30.3 (свод 2.2 mm) x 1.2 mm; Æ.

Забелешка: монетата била згмечена, веројатно газена или удирана.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

64.(13) Византија, среден век, скифат/ураниск

Ав. Монограм Δ ΜΗ десно од главата/ореолот. Лев дел од попрсје на Св. Димитрија (?).

Рв. Десен дел од фигура на император, во раката држи глобус круцигер.

Кота: N 41°70.257'; E 021°78.880'

Дата на откривање: 13. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.76 гр; 20.9 x 0.5 mm; Æ, 7 ч.

Забелешка: монетата е искршена на половина.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

65.(14) Византија, среден век, скифат/ураниск

Ав. Нејасен релјеф.

Рв. Фигура со ореол.

Кота: N 41°70.258'; E 021°78.883'

Дата на откривање: 13. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.14 гр; 16.7 (свод 1.6 mm) x 0.6 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

66.(15) Византија, среден век, скифат/ураниск

Ав. Контура на светител.

Рв. Контура на фигура на император со скиптар-крст во десната рака.

Кота: N 41°70.150'; E 021°78.927'

Дата на откривање: 13. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.05 гр; 19 (свод 2.5 mm) x 0.5 mm; Æ, 6 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

67.(16) Византија, среден век, скифат/ураниск

Ав. Излижана контура.

Рв. Контура на глава на император.

Кота: N 41°70.221'; E 021°78.884'

Дата на откривање: 13. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.62 гр; 21.6 (свод 3 mm) x 0.9 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

68.(17) Византија, среден век, скифат/ураниск

Ав. Излижана контура.

Рв. Контура на глава на император.

Кота: N 41°70.246'; E 021°78.896'

Дата на откривање: 13. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 2.28 гр; 22.6 (свод 3.3 mm) x 0.8 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

69.(18) Византија, среден век, скифат/ураниск

Ав. Кородирано.

Рв. Две контури, левата држи скиптар-крст во д. рака.

Кота: N 41°70.179'; E 021°78.914'

Дата на откривање: 13. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.60 гр; 24 (свод 2.5 mm) x 0.4 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

70.(19) Византија, среден век, скифат/ураниск

Ав. Кородирано.

Рв. Контура, држи скиптар-крст во д. рака.

Кота: N 41°70.247'; E 021°78.881'

Дата на откривање: 13. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.06 гр; 23.5 (свод 2.1 mm) x 0.4 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

71.(20) Византија, среден век, скифат/ураниск

Ав. Кородирано.

Рв. Контура, држи скиптар во д. рака.

Кота: N 41°70.184'; E 021°78.925'

Дата на откривање: 13. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.19 гр; 27.1 (свод 2.1 mm) x 0.4 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

72.(21) Византија, среден век, скифат/ураниск

Ав. Кородирано.

Рв. Контура, држи скиптар во д. рака.

Кота: N 41°70.200'; E 021°78.854'

Дата на откривање: 13. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.92 гр; 18.3 (свод 2.3 mm) x 0.7 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

73.(22) Византија, среден век, скифат/ураниск

Ав. Кородирано.

Рв. Кородирано нечитливо, освен буквите ΔСП во полето лево.

Кота: N 41°70.182'; E 021°78.928'

Дата на откривање: 13. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.62 гр; 21.5 (свод 3.2 mm) x 0.9 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

74.(23) Византија, среден век, скифат/ураниск

Ав. Нејасно.

Рв. Нејасно.

Кота: N 41°70.256'; E 021°78.873'

Дата на откривање: 13. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.77 гр; 16 x 0.5 mm; Æ.

Забелешка: монетата била згмечена.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

75.(24) Византија, среден век, скифат/ураниск

Ав. Нејасно.

Рв. Нејасно.

Кота: наод на западната падина на подградието

Дата на откривање: 13. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.65 гр; 19.5 (свод 2 mm) x 0.5 mm; Æ.

Забелешка: монетата била неправилно исечена.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

76.(25) Византија, среден век, скифат/ураниск

Ав. Нејасно.

Рв. Нејасно.

Кота: наод на западната падина на подградието

Дата на откривање: 13. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.61 гр; 17.4 (свод 1.3 mm) x 0.3 mm; Æ.

Забелешка: дел од монетата бил откршен.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

77. Дел од релјеф, рана антика

Завршни партии од три прамени коса или пердуви од опаш на птица (?)

Кота: 263 м надм.вис; N 41°70.179'; E 021°78.915'

Дата на откривање: 13. 05. 2023.

Метрика, метал: 24.04 гр; 39.7 x 33.9 x 8.5 mm; Æ.

Забелешка: откршен дел од релјеф.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

78. Рана антика, оловен тег за мерење

Правоаголна плочка, без посебни знаци.

Кота: 237 м надм.вис.; N 41°70.202'; E 021°78.869'.

Дата на откривање: 13. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 11.53 гр; 19.3 x 16.4 x 5 mm; Pb/олово.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

79. Појасна тока, антика

Заоблена приближно елипсовидна плочка, со откршен дел; со три нитни (за фиксирање на кожениот појас/каиш) кои што сеуште стојат заглавени во плочката.

Кота: 227 м надм.вис; N 41°70.229'; E 021°78.851'

Дата на откривање: 13. 05. 2023.

Метрика, метал: 9.40 гр; 35.4 x 22.7 x дебелина 2.1 mm; Æ; дм на глава на клинчето-нитната: 5.6 mm.

Забелешка: откршен дел.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

80. Дел од лак на фибула (?), антика

Заоблена лента откршена на двата краја, од горе декорирана со попречни хоризонтални врежани линии, и со вкрстени X линии.

Кота: западна падина на подградието

Дата на откривање: 13. 05. 2023.

Метрика, метал: 1.69 гр; 26.2 x 22.7 x 5.1 x 2 mm; АЕ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

81. Приврзок (?), антика

Издолжена форма што наликува на мандало од свонец, нејасна намена. Изработена од заоблено свиткана ламарина, со кружен пресек. Декорирана со 3 вкрстени Х линии. На долниот терминал е приближно топчесто заоблено на другиот терминал продолжува со заоблена лента во кука за закачување (?).

Кота: 224 м надм.вис; N 41°70.247'; E 021°78.843'

Дата на откривање: 13. 05. 2023.

Метрика, метал: тежина: 4.72 гр; должина 36.8 гр; широчина на долниот заоблен дел 9 mm. лентестиот продолжеток со пресек 2x2 mm; АЕ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

82. Прстен, среден век

Целосно сочуван прстен со кружна глава, декорирана со тролисен крин (лилија) во круг.

Кота: 238 м надм.вис; N 41°70.213'; E 021°78.902'

Дата на откривање: 13. 05. 2023.

Метрика, метал: тежина: 7.08 гр; височина со главата: 22.1 mm; широчина на прстенот 22.3 mm; дијаметар на главата: 14.7 x 14.8 mm; дебелина на ланатата на прстенот: 1.7 mm; АЕ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

83. Опков за каса, антика / доцна антика, железо

Правоаголен ламаринест опков за каса со две перфорации за влечен клуч и 4 мали кружни перфорации за заковување на опковот за дрвениот дел на касата.

Кота: 244 м надм.вис; N 41°70.248'; E 021°78.889'

Дата на откривање: 13. 05. 2023.

Метрика, метал: тежина: 35.52 гр; големина на опковот: 61.3 x 58 mm; дебелина на рамката 12.2 mm. Четирите перфорациите за клинчињата: 2 x 2 mm. Поголемата правоаголна перфорација за влечниот клуч: 19.8 x 6.8 mm; помалата: 15.7 x 3.7 mm; дебелина на ламарината: 1 mm; Fe/железо.

Забелешка: во два дела, поголемиот и еден мал откриен фрагмент.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

5. работен ден: движни наоди откриени на 19. 05. 2023 година

84. (1) Јустинијан I ? (527-565), 16 нумии

Ав. (D.N. IVSTINIANVS PP.) AVG. Контура на главата на императорот, надесно.

Рв. AISP. А фланкирано со две точки.

Кота: N 41°70.013'; E 021°78.921'

Дата на откривање: 19. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 6.02 гр; 21 x 3 mm; Æ, 7.15 ч.

Забелешка: монетата е делумно извиткана од стар удар. Релјефот во извитканиот дел е излижан.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

85.(2) Византија (?) или подоцнежна, среден век

Ав. Фигура на лав во круг со уште еден периметрален надворешен круг со точки.

Рв. Три паралелни линии во круг со уште еден надворешен зрнест круг.

Кота: N 41°70.050'; E 021°78.904'

Дата на откривање: 19. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.79 гр; 19.4 x 1.2 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

86.(3) Византија, среден век, скифат/ураниск

Ав. (IC) | ХС. Попрсје на Исус Христос.

Рв. Две фигури; левата со скиптар.

Кота: N 41°70.098'; E 021°79.028'

Дата на откривање: 19. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 3.24 гр; 27.3 x 1 mm; Æ, 6.30 ч.

Забелешка: монетата била згмечена; сочувана е во два дела.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

87.(4) Византија, среден век, скифат/ураниск

Ав. IC | (ХС). Попрсје на Исус Христос.

Рв. Допојасна фигура на император, со скиптар-крст во д. рака, глобус круцигер во л. рака.

Кота: 246 м надм.вис.; N 41°70.240'; E 021°78.875'.

Дата на откривање: 19. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 3.05 гр; 29.3 (свод: 4 mm) x 0.8 mm; Æ, 6.30 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

88.(5) Византија, среден век, скифат/ураниск

Ав. Попрсје на Исус Христос.

Рв. Допојасна фигура на император, со скиптар-крст во д. рака.

Кота: 258 м надм.вис.; N 41°70.263'; E 021°79.043'.

Дата на откривање: 19. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.73 гр; 18.4 (свод: 2.4 mm)x1.1 mm; Æ, 5 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес.

89.(6) Византија, среден век, скифат/ураниск

Ав. Два пара крилја.

Рв. Слаби контури на две фигури.

Кота: 246 м надм.вис.; N 41°70.121'; E 021°79.041'.

Дата на откривање: 19. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.73 гр; 14.8 (свод: 2 mm) x 0.4 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

90.(7) Византија, среден век, скифат/ураниск

Ав. Нејасен релјеф, можеби дел од попрсје на светител.

Рв. Допојасна фигура на император со скиптар во д. рака.

Кота: 257 м надм.вис.; N 41°70.042'; E 021°78.960'.

Дата на откривање: 19. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.79 гр; 19.3 (свод: 2.4 mm) x 1 mm; Æ, 6 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

91.(8) Византија, среден век, скифат/ураниск

Ав. Слаба контура на попрсје.

Рв. Слаба контура на фигура.

Кота: 278 м надм.вис.; N 41°70.262'; E 021°78.848'.

Дата на откривање: 19. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.90 гр; 18.5 (свод: 2.3 mm)x0.5 mm; Æ, 6 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

92.(9) Византија, среден век, скифат/ураниск

Ав. Слаба контура на Исус Христос на престол.

Рв. Слаба контура на фигура со скиптар во д. рака.

Кота: 253 м надм.вис.; N 41°70.236'; E 021°78.883'.

Дата на откривање: 19. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.58 гр; 27.8 (свод: 3.5 mm)x0.5 mm; Æ, 6 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

93.(10) Византија, среден век, скифат/ураниск

Ав. Нејасно.

Рв. Допојасна контура на фигура со скиптар во д. рака.

Кота: 264 м надм.вис.; N 41°69.979'; E 021°78.902'.

Дата на откривање: 19. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.87 гр; 18.5 (свод: 2.2 mm) x 0.3 mm; Æ.

Забелешка: монетата е малку свиткана.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

94.(11) Византија, среден век, скифат/ураниск

Ав. Нејасно.

Рв. Слаба допојасна контура на фигура.

Кота: N 41°70.057'; E 021°78.962'.

Дата на откривање: 19. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.63 гр; 22.2 (свод: 3.6 mm) x 0.6 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

95.(12) Византија (?), среден век, тетартерон (?)

Ав. Нејасно, остаток од релјеф излижано.

Рв. Нејасно, остаток од релјеф излижано.

Кота: 221 м надм вис.; N 41°70.112'; E 021°78.934'.

Дата на откривање: 19. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.47 гр; 13.7 x 2 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

96.(13) Византија, среден век, скифат/ураниск

Ав. Нејасно.

Рв. Фигура на император со скиптар-крст во д. рака; Δ во полето десно од главата.

Кота: 278 м надм.вис.; N 41°70.161'; E 021°78.960'.

Дата на откривање: 19. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.30 гр; 20 (свод: 2.6 mm) x 1 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

97.(14) Византија, среден век, скифат/ураниск

Ав. Нејасно.

Рв. Слаб остаток од релјеф.

Кота: 238 м надм.вис.; N 41°70.220'; E 021°78.902'.

Дата на откривање: 19. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.05 гр; 21.2 (свод: 1.6 mm) x 0.3 mm; Æ.

Забелешка: монетата е напукната.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

98.(15) Византија, среден век, скифат/ураниск

Ав. Нејасно.

Рв. остаток од две глави.

Кота: 252 м надм.вис.; N 41°70.044'; E 021°78.993'.

Дата на откривање: 19. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.96 гр; 24.2 x 0.9 mm; Æ.

Забелешка: монетата е половина рамно сечена; била згмечена извиткана.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

99.(16) Византија, среден век, скифат/ураниск

Ав. Нејасно.

Рв. Нејасно кородирано.

Кота: 251 м надм.вис.; N 41°70.120'; E 021°79.035'.

Дата на откривање: 19. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.31 гр; 20 (свод: 1.6 mm) x 0.9 mm; Æ.

Забелешка: од монетата бил откриен дел.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

100.(17) Византија, среден век, скифат/ураниск

Ав. Нејасно.

Рв. Нејасно.

Кота: 253 м надм.вис.; N 41°70.077'; E 021°78.967'.

Дата на откривање: 19. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.61 гр; 22 x 1.1 mm; Æ.

Забелешка: монетата била извиткана под некој притисок.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

101.(18) Византија, среден век, скифат/ураниск

Ав. Нејасно.

Рв. Нејасно.

Кота: 281 м надм.вис.; N 41°70.034'; E 021°78.993'.

Дата на откривање: 19. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 2.22 гр; 23.3 (свод: 3 mm) x 1.3 mm; Æ.

Забелешка: монетата е максимално кородирана.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

102. Приврзок мандало од свонец, рана антика

Опис: мало масивно топчесто тело со издаден плочест носач со перфорација за прицврстување на свонецот.

Кота: 257 м надм.вис.; N 41°70.059'; E 021°78.894'.

Дата на откривање: 19. 05. 2023.

Метрика, метал: 30.23 гр; големина: 35.1 x 8.5 mm; носач 10.6x3.5 mm; дијаметар на перфорација: 4.5 mm; големина на топчестиот дел: 16.5x18.5xвисочина до околу 17.7 mm; Æ/месинг.

Забелешка: низ перфорацијата на држачот секундарно привлечен современ железен тел/жица за секундарно користење.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

103. Појасна тока, доцна антика

Опис: токата е составена од 3 дела:

Дел 1: приближно елипсоидна плочка со свиткан заден дел за опфаќање на кожниот појас/каиш за кој била прицврстена со 3 мали нитни (перфорациите во просек со дм: 1 mm и незначително помалку. На предната страна натпис изведен со пунктирање со старогрчко писмо, сп. реконструкција и превод на д-р Анита Василковска Мидоска:

ΚΥΡΙΕ ΒΟ|ΗΘΙCΟΝ = Господе помогни!

Метрика, метал: големина: 28.8 x 17.3 mm; јазичест продолжеток за опфаќање на кожниот дел од појасот: 18x12.1 mm, дебелина на ламарината 1 mm; Æ.

Дел 2: елипсоидна алка за која се закачени: плочката со натписот и трнот на копчата; големина: 28 x 17.8 x 2.9 mm.

Дел 3: трн на копчата, за фиксирање на појасот преку неговото инсертирање во перфорациите на кожениот појас; 15.6 x 4.8 mm.

Вкупна тежина: 9.88 гр.

Кота: 251 м надм.вис.; N 41°70.066'; E 021°78.901'.

Дата на откривање: 19. 05. 2023.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

104. Тока за мал ремен

Опис: едноделна тока со правоаголен дел и срцевиден дел

Кота: 276 м надм.вис.; N 41°69.995'; E 021°78.917'.

Дата на откривање: 19. 05. 2023.

Метрика, метал: 3.92 гр; 23.9 x 20 mm; дебелина 3.2 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

6. работен ден: движни наоди откриени на 22. 05. 2023 година

105.(1) Автономна Македонија (187/6-168/7)

Ав. Контура на глава на Посејдон, надесно

Рв. МАК(Ε|ΔΟΝΩΝ); слаба контура на суровица во дабов венец.

Кота: 228 м надм.вис.; N 41°70.244'; E 021°78.877'.

Дата на откривање: 22. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 7.62 гр; 23.2 x 3.9 mm; Æ, 4.30 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

106.(2) Валентинијан II (375-392), Æ4

Ав. DN VALENTINIANVS PF AVG. Глава на императорот, надесно.

Рв. SALVS RE|I PVBLICAE. Викторија налево.

Кота: 234 м надм вис.; N 41°70.252'; E 021°78.871'

Дата на откривање: 22. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.29 гр; 14x1.4 mm; Æ4; 4.40 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

107.(3) Теодосиј I (379-395), Æ4

Ав. DN THEODOSIVS PF AVG. Глава на императорот, надесно.

Рв. Контура на Викторија налево.

Кота: 232 м. Надм вис.; N 41°70.263'; E 021°78.866'

Дата на откривање: 22. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.33 гр; 13x1.7 mm; Æ4; 7.00 ч .

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

108.(4) Доцноримска монета, можеби Аркадиј, АЕ4

Ав. DN A(RCADIVS ?... Глава на императорот, надесно.

Рв. SALVS RE(I PVBLICAE). Викторија налево, во полето лево

Христограм.

Кота: 232 м надм вис.; N 41°70.254'; E 021°78.870'

Дата на откривање: 22. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.27 гр; 14.3 x 1.8 mm; АЕ4; 12.00 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

109.(5) Доцноримска монета, АЕ4

Ав. Нејасно.

Рв. Нејасно.

Кота: 216 м надм вис.; N 41°70.241'; E 021°78.849'

Дата на откривање: 22. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.36 гр; 12 x 1.8 mm; АЕ4.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

110.(6) Доцноримска монета, АЕ4

Ав. Нејасно, кородирано.

Рв. Нејасно кородирано.

Кота: 236 м надм вис.; N 41°70.267'; E 021°78.868'

Дата на откривање: 22. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.36 гр; 12 x 1.8 mm; АЕ4.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

111.(7) Рановизантиска монета, Јустинијан I (?), 16 нумии

Ав. Нејасно, кородирано.

Рв. Дел кородиран. На дел: SP, горе контура на крст.

Кота: 236 м надм вис.; N 41°70.241'; E 021°78.881'

Дата на откривање: 22. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 7.04 гр; 23.9 x 4 mm; АЕ, 16 нумии.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

112.(8) Византија, среден век, скифат/ураниск

Ав. Видлив горниот дел од попрсје на Исус Христос, долу излижано.

Рв. Слаба контура на император, малку десно на монетата.

Кота: 233 м надм.вис.; N 41°70.238'; E 021°78.881'.

Дата на откривање: 22. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.89 гр; 26.5 (свод: 3 mm) x 0.5 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

113.(9) Византија, среден век, скифат/ураниск

Ав. Нејасно.

Рв. Слаба контура.

Кота: 234 м надм.вис.; N 41°70.268'; E 021°78.870'.

Дата на откривање: 22. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 2.00 гр; 21.4 (свод: 3 mm) x 1 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

114.(10) Византија, среден век, скифат/ураниск

Ав. Нејасно кородирано.

Рв. Нејасно кородирано.

Кота: 230 м надм.вис.; N 41°70.263'; E 021°78.846'.

Дата на откривање: 22. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.50 гр; 18.7 (свод: 2.5 mm) x 1 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

7. работен ден: движни наоди откриени на 23. 05. 2023 година

115.(1) Т.н. анонимен Републикански денариј (ок 143 пред н.е.), Arg.

Ав. Глава на Рома, надесно, со крилест шлем.

Рв. ROMA контура во отсечокот; двоколка во трк надесно.

Кота: 236 м надм вис.; N 41°70.195'; E 021°78.876'

Дата на откривање: 23. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 3.10 гр; 17.2 x 2 mm; Arg/сребро; 12.00 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

116.(2) Нерон (54-68), дупондиј.

Ав. (IMP.NERO CAE)SAR AVGVS...контурно. Глава на Нерон контура, надесно.

Рв. Слаба контура на храм.

Кота: 207 м надм вис.; N 41°70.205'; E 021°78.832'

Дата на откривање: 23. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 8.15 гр; 28.8 x 2.2 mm; А.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

117.(3) Доцноримска монета, А4

Ав. Контура на глава на император, надесно.

Рв. Контура на војник кој прободува паднат непријател, налево.

Кота: 217 м надм вис.; N 41°70.242'; E 021°78.827'

Дата на откривање: 23. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 2.59 гр; 16.2 x 2 mm; А4, 0.30 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

118.(4) Доцноримска монета, А4

Ав. Излижано, нејасно.

Рв. Излжано, нејасно.

Кота: 235 м надм вис.; N 41°70.197'; E 021°78.880'

Дата на откривање: 23. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.71 гр; 11.8 x 2.7 mm; А4.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

119.(5) Јустинијан I (527-565), 16 нумии

Ав. (D.N. IVSTINI)ANVS PP. AVG. Главата на императорот, надесно.

Рв. AISP. Горе ранохристијански крст фланкиран со две ѕвезди; во
отсечокот долу TES.

Кота: 213 m надм. Вис.; N 41°70.242'; E 021°78.814'

Дата на откривање: 23. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 5.48 гр; 21.5 x 3.2 mm; А, 6.25 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

120.(6) Рановизантиска монета, 20 нумии - полуфолис

Ав. Слаба контура на главата на императорот, надесно.

Рв. Слаба контура на буквата К.

Кота: 215 m надм. Вис.; N 41°70.203'; E 021°78.831'

Дата на откривање: 23. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 4.66 гр; 22.3 x 2.2 mm; А, 6 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

121.(7) Јустинијан I (527-565), 8 нумии

Ав. D.N. IVSTINI|ANVS PP. AVG. Главата на императорот, надесно.

Рв. А Н Р. Горе ранохристијански крст.

Кота: 242 m надм. Вис.; N 41°70.202'; E 021°78.892'

Дата на откривање: 23. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 3.00 гр; 19 x 2 mm; Æ, 5.15 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

122.(8) Јустинијан I (527-565), 8 нумии

Ав. (D.N. IV)STINI|ANVS (PP. AVG). Главата на императорот, надесно.

Рв. А Н Р.

Кота: 214 m надм. Вис.; N 41°70.248'; E 021°78.822'

Дата на откривање: 23. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 2.84 гр; 19 x 2 mm; Æ, 5 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

123.(9) Валентинијан II (375-392) ?, Æ3

Ав. (DN VA)LENTI(NIANVS PF AVG). Глава на императорот, надесно.

Рв. Фигура надесно, со д.р. влече заробеник, во л.р. лабарум.

Кота: 237 m надм вис.; N 41°70.199'; E 021°78.885'

Дата на откривање: 23. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.90 гр; 17 x 1.8 mm; Æ3; 11.15 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

124.(10) Доцноримска монета, Æ4

Ав. Контура на глава на император, надесно.

Рв. (SALVS REI) PVBLICAE). Викторија налево, влече заробеник.

Кота: 210 m надм вис.; N 41°70.186'; E 021°78.848'

Дата на откривање: 23. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.57 гр; 13.5 x 1.7 mm; Æ4; 12.00 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

125.(11) Исак II Ангел (1185-1195), трахеј, скифат/ураниск,

Ав. IC | XC; Седечка фигура на Исус Христос на трон.

Рв. Фигури на Архангел Михаил (десно) и Исак II Ангел (лево), во полето десно долу под Архангел Михаил: X | M.

Кота: 233 m надм.вис; N 41°70.195'; E 021°78.882'.

Дата на откривање: 23. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 4.00 гр; 30.5 (свод 5.5 mm)x1 mm; Æ, 6.00 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

126.(12) Византиска монета, скифат/ураниск,

Ав. Нејасна контура.

Рв. Две фигури држат меѓусебе скиптар со крст во круг.

Кота: 212 м надм.вис; N 41°70.227'; E 021°78.828'.

Дата на откривање: 23. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.79 гр; 24 (свод 1.5 mm) x 0.7 mm; АЕ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

127. Крстовидна (луковичеста) фибула, дел од ногата, 4-5 век н.е.

Откршен дел од ногата на фибулата, од горе декориран со две паралелни врежани линии и две тркалезни дупчиња.

Кота: 245 м надм.вис; N 41°70.205'; E 021°78.881'.

Дата на откривање: 23. 05. 2023.

Метрика, метал: 4.32 гр; 24.9 x 11.7 x 9.7 x 2 mm; АЕ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

128. Врв дел од рачка на пинцета (?), доцна антика

Откршен дел од рачка на пинцета, одгоре оформен заоблено. На едната фасција декориран со два попречни линиски урези и три втиснати точки во кругови (мотив на т.н. “птичји очи”).

Кота: 217 м надм.вис; N 41°70.245'; E 021°78.849'.

Дата на откривање: 23. 05. 2023.

Метрика, метал: 2.14 гр; 36.2 x 10 x дебелина 0.9 (горе) x 1.9 (долу) mm; АЕ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

8. работен ден: движни наоди откриени на 27. 05. 2023 година

129.(1) Пела (187/6-168/7)

Ав. Глава на Аполон, надесно.

Рв. ПЕЛ | АНΣ; лебес на трипод/троножец.

Кота: 251.5 м надм.вис; N 41°70.247'; E 021°78.888'.

Дата на откривање: 27. 05. 2023.

Метрика, метал: 5.02 гр; 16.1 x дебелина 4.1 mm; Æ, 8.15 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

130.(2) Јустин II (565-578), 5 нумии / pentanumium

Ав. Ф Ø, + монограм.

Рв. Е во круг.

Кота: 251 m надм. Вис.; N 41°70.033'; E 021°78.969'.

Дата на откривање: 27. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.74 гр; 16.9 x 1.8 mm; Æ, 5.40 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

131.(3) Јустинијан I (527-565), 20 нумии / капникон / полуфалис

Ав. (лево излижано: DN. IVSTINIANVS) PP. AVG. Биста на императорот анфас.

Рв. (ANNO) К II. Горе ранохристијански крст.

Кота: 258 m надм. вис.; N 41°70.131'; E 021°78.926'.

Дата на откривање: 27. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 5.60 гр; 25/21.3 x 2.3 mm; Æ, 7.30 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

132.(4) Византија, скифат / ураниск

Ав. Лево во полето М | I; контура на допојасна фигура Богородица (?).

Рв. Две фигури видливи главите.

Кота: 258 m надм. вис.; N 41°70.987'; E 021°78.924'.

Дата на откривање: 27. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 2.05 гр; 30.3 / 22.8 (свод: 4 mm) x 0.7 mm; Æ, 5.30 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

133.(5) Византија, скифат / ураниск

Ав. Контура на допојасна фигура со ореол.

Рв. Фигура на император.

Кота: 245 m надм вис.; N 41°70.993'; E 021°78.966'.

Дата на откривање: 27. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.97 гр; 18.7 (свод: 2.2 mm) x 0.6 mm; Æ, 5.30 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

134.(6) Византија, скифат / ураниск

Ав. Слаба контура на допојасна фигура.

Рв. Слаба контура на фигура на император.

Кота: 251 m надм вис.; N 41°69.941'; E 021°78.941'.

Дата на откривање: 27. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.37 гр; 20.4 (свод: 3 mm) x 1.1 mm; Æ, 6 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

135.(7) Византија, скифат / ураниск

Ав. Слаба контура на фигура.

Рв. Допојасна фигура на император, скиптар во д. р.

Кота: 252 m надм вис.; N 41°69.973'; E 021°78.944'.

Дата на откривање: 27. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.19 гр; 18.9 (свод: 1.7 mm) x 0.6 mm; Æ,
5.15 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

136.(8) Византија, скифат / ураниск

Ав. Нејасни остатоци од релјефот.

Рв. Слаби контури на две допојасни фигури.

Кота: 248 m надм вис.; N 41°70.266'; E 021°78.873'.

Дата на откривање: 27. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.90 гр; 19 (свод: 3 mm) x 0.9 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

137.(9) Византија, скифат / ураниск

Ав. Нејасни остатоци од релјефот.

Рв. Слаби контури на две двопојасни фигури.

Кота: 240 m надм вис.; N 41°70.241'; E 021°78.892'.

Дата на откривање: 27. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 2.93 гр; 24.5 (свод: 3.6 mm) x 1 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

138.(10) Византија, скифат / ураниск

Ав. Нејасни остатоци од релјефот.

Рв. Две двопојасни фигури, десната одлично видлива.

Кота: 258 m надм вис.; N 41°69.985'; E 021°78.938'.

Дата на откривање: 27. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.37 гр; 20.5 (свод: 2 mm) x 0.7 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

139.(11)Византија, скифат / ураниск

Ав. Нејасно.

Рв. Мошне слаби контури на две фигури.

Кота: 247 m надм вис.; N 41°69.965'; E 021°78.948'.

Дата на откривање: 27. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 2.62 гр; 26.5 (свод: 3.5 mm) x 0.7 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

140.(12)Византија, скифат / ураниск

Ав. Нејасно.

Рв. Мошне слаби контури фигура.

Кота: 202 m надм вис.; N 41°70.231'; E 021°78.801'.

Дата на откривање: 27. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.83 гр; 17.5 (свод: 1.4 mm) x 0.7 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

141.(13)Византија, скифат / ураниск

Ав. Нејасно, излижано.

Рв. Нејасно, веројатно слаба контура на фигура.

Кота: 255 m надм вис.; N 41°70.169'; E 021°78.924'.

Дата на откривање: 27. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 2.57 гр; 25.4 (свод: 2.8 mm) x 1.2 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

142. Појасна тока, рановизантиска од 6 век н.е.

Дел од појасна тока сочуван дел со срцевидно терминално заоблување.

Поседува кружна перфорација на едната страна и три перфорации декоративно распоредени во форма на тролисна палмета.

Кота: 257 m надм вис.; N 41°70.215'; E 021°78.897'.

Дата на откривање: 27. 05. 2023.

Метрика, метал: 5.18 гр; 25.5 x 25 mm; дебелина на плочката 1.9 mm; сочувани два дела од испустите за прицврстување на кожениот појас/каиш; Æ.

Забелешка: во два дела, откршен фрагмент од аголот.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

143.(14)Византија, скифат / ураниск

Ав. Нејасен релјеф, се гледа само еден крин.

Рв. Нејасно, веројатно слаба контура на фигура; се гледа буквата Δ.

Кота: N 41°70.017'; E 021°78.954'.

Дата на откривање: 27. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.60 гр; 17.4 x 0.7 mm; Æ.

Забелешка: сочувана четвртинка од монетата.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

144. Крстовидна (луковичеста) фибула, дел од ногата, 4-5 век н.е.

Откршен дел од ногата на фибулата.

Кота: N 41°70.017'; E 021°78.967'.

Дата на откривање: 27. 05. 2023.

Метрика, метал: 5.79 гр; 22 x 9.3 x 6.2 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

145. Копча за кожен каиш за узенгија, железо

Составена од два дела: алка (масивна со оска со кружен пресек и полукружна рамка) и трн (свиткан на едниот крај околу оската, допрен на другиот крај на најиспакнатиот дел од полукружната рамка.

Кота: 251 м надм.вис.; N 41°70.015'; E 021°78.968'.

Дата на откривање: 27. 05. 2023.

Метрика, метал: 99.12 гр; **полукружната рамка**: 78.9 x 52.3 mm; дебелина на оската: 7.8 mm; дебелина на рамката: 9.1-9.3 mm; **трнот**: должина 59 mm; широчина кај оската: 9.8 mm, широчина на терминалот: 6.1 mm; Fe/железо.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

146. Узенгија, железо

Опис: приближно триаголна рамка со рамен нагазен дел од кој надолу излегуваат два шилци, и горни коси делови од рамката заоблени на горната страна. Нагазниот дел на средината е плочесто проширен. Рамката горе е плочеста, со проширение.

Метрика, метал: тежина нешто над 150 грама (да се измери попрецизно); големина: 125.6 x 94 mm; дебелина на рамката: 8 mm; дебелина на горниот дел: 3.2 mm; широчина на горниот проширен дел: 27 mm. Дебелина на нагазниот дел: 4 mm, широчина на проширението на нагазниот дел: 23.3 mm; Fe/железо.

Кота: 251 м надм.вис.; N 41°70.015'; E 021°78.968'.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

9. работен ден: движни наоди откриени на 29. 05. 2023 година

147. Лебес – каулдрон од бронза, терминал од носач на едната рачка

Составена од два дела: дел од телото на терминалот со карактеристичната заоблена форма со издаден горен агол за опфаќање на работ на лебесот, кружна перфорација на челната страна на терминалот широка 5.9 mm за вовлекување на шилестиот терминал на полукружна рачка, и мала бочна перфорација околу 6 mm за инсертирање на телото на нитната со која носачот се фиксирал за заобленото тело на лебесот.

Кота: N 41°70.246'; E 021°78.867'.

Дата на откривање: 29. 05. 2023.

Метрика, метал: 25.98 гр; 35 x 21 mm; димензии на сочуваната нитна: дм на главата: 15 mm, височина 15.3 mm, широчина на надворешен терминал: 6.1 mm, широчина на телото на нитната 6 mm; Æ.
mm; Fe/железо.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

148.(1) Пела (187/6-168/7), бронзена монета

Ав. Глава на Аполон, надесно

Рв. (Π)ΕΛΛΗΣ; лира.

Кота: 227 м надм вис; N 41°70.245'; E 021°78.846'.

Дата на откривање: 29. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 5.76 гр; 16.2x5 mm; Æ; 7.50 ч.

Референца: Шелдаров Н., 2003, 155-157.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

149.(2) Антонин Пиј (138-161), бронзена монета

Ав. (KACAP ANTΩNEINOC), Глава на императорот Антонин Пиј, надесно

Рв. (KOINON MA)KEΔONON; контура на крилеста молња.

Кота: 231 м надм вис; N 41°70.244'; E 021°78.841'.

Дата на откривање: 29. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 10.48 гр; 26.4x3.5 mm; Æ; 8.00 ч.

Референца: Шелдаров Н., 2003, бр. 734.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

150.(3) Недефинирана монета доцен Републикански период или Раноримски п.

Ав. Нејасно

Рв. Нејасно.

Кота: N 41°70.266'; E 021°78.873'.

Дата на откривање: 29. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 3.50 гр; 20.1x2.8 mm Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

151.(4) Теодосиј I (379-395), Æ4

Ав. DN THEODO|SIVS PF AVG. Глава на императорот, надесно.

Рв. SALVS REI | (PVB)LICAE; фигура на Викторија налево, со л.р. влече заробеник; во д.р. трофеј; во полето лево Христограм.

Кота: N 41°70.240'; E 021°78.840'.

Дата на откривање: 29. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.48 гр; 13.8x1.7 mm Æ4; 6.00 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

152.(5) Доцно Римска бронзена монета, Æ4

Ав. Контура од глава на император, надесно.

Рв. VOT. | X | MVLT. | XX, во венец.

Кота: N 41°70.288'; E 021°78.866'.

Дата на откривање: 29. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.17 гр; 12.2x1.9 mm Æ4; 6.00 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

153.(6) Доцно Римска бронзена монета, Æ4

Ав. Контура од глава на император, надесно.

Рв. Контура на војник налево, влече заробеник, прободува паднат непријател.

Кота: N 41°70.242'; E 021°78.886'.

Дата на откривање: 29. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.19 гр; 13.8x1.4 mm Æ4; 5.00 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

154.(7) Доцно Римска бронзена монета, Æ4

Ав. Контура од глава на император, надесно.

Рв. Нејасно.

Кота: N 41°70.257'; E 021°78.874'.

Дата на откривање: 29. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.65 гр; 13.5x2 mm Æ4.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

155.(8) Јустинијан I (527-565), полуфолис / 20 нумии

Ав. Контура биста императорот анфас со круна на главата.

Рв. ANNO / K, останатото нејасно.

Кота: N 41°70.269'; E 021°78.876'.

Дата на откривање: 29. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 5.73 гр; 24.2x3 mm Æ; 5.45 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

156.(9) Византија, скифат / уранискос

Ав. МР во полето лево, Θ(Ε) во полето десно. Контура Богородица на трон.

Рв. ΔΕC во полето лево; контура на фигура на император со скиптар.

Кота: N 41°70.236'; E 021°78.886'.

Дата на откривање: 29. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 2.27 гр; 23 (свод: 3.4 mm) x1 mm Æ; 6.00 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

157.10. Византија, скифат / уранискос

Ав. (Ι)C во полето лево, Контура биста на Исус Христос.

Рв. Контури на две фигури.

Кота: 229 м; N 41°70.247'; E 021°78.880'.

Дата на откривање: 29. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 2.33 гр; 22.3 (свод: 2.8 mm) x1.4 mm Æ; 6.00

ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

158.11. Византија, скифат / уранискос

Ав. (Контур биста со глава во ореол.

Рв. Контур на фигура со скиптар.

Кота: 896 фити; N 41°70.261'; E 021°78.880'.

Дата на откривање: 29. 05. 2023.

Метрика, метал, оска: 0.77 гр; 18.6 (свод: 2 mm) x 0.7 mm Æ; 6.00 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

159.12.Византија, скифат / ураниско

Ав. Нејасен релјеф.

Рв. Нејасен релјеф, можно арка.

Кота: 889 фити; N 41°70.240'; E 021°78.886'.

Дата на откривање: 29. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.96 гр; 23.3 (свод: 1.2 mm) x 0.8 mm Æ.

Забелешка: сочувана е половина од монетата

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

160.13.Византија, скифат / ураниско

Ав. Контур на светител (Богородица ?).

Рв. Контур на допојасна фигура на император со скиптар.

Кота: 237 м; N 41°70.199'; E 021°78.885'.

Дата на откривање: 29. 05. 2023.

Метрика, метал, оска: 1.75 гр; 20 (свод: 3.2 mm) x 1.2 mm Æ, 5.00 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

161.14.Византија, скифат / ураниско

Ав. Контур круг со крст (?).

Рв. Нејасен, можно допојасна фигура.

Кота: N 41°70.271'; E 021°78.871'.

Дата на откривање: 29. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.50 гр; 20 (свод: 2.8 mm) x 1 mm Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

162.15.Византија, скифат / ураниско

Ав. Контур нејасна.

Рв. Контур на фигура.

Кота: N 41°70.260'; E 021°78.879'.

Дата на откривање: 29. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.01 гр; 17.2 (свод: 2.5 mm) x 1 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

163.16.Византија, скифат / уранискос

Ав. Нејасно.

Рв. Контура на фигура.

Кота: N 41°70.240'; E 021°78.883'.

Дата на откривање: 29. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.18 гр; 19 (свод: 2.7 mm) x 0.9 mm; Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

164.17.Византија, скифат / уранискос

Ав. Нејасно.

Рв. Нејасна контура крст во круг.

Кота: 233 м; N 41°70.240'; E 021°78.883'.

Дата на откривање: 29. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.73 гр; 19.8/11.5 (свод: 1.2 mm)x0.4 mm; Æ.

Забелешка: сочувана е половина од монетата

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

165.18.Византија, скифат / уранискос

Ав. Нејасно.

Рв. Нејасен релјеф.

Кота: N 41°70.248'; E 021°78.873'.

Дата на откривање: 29. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.09 гр; 19.8 / 12.5 x 0.5 mm Æ.

Забелешка: монетата била превиткана

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

166.19.Византија, скифат / уранискос

Ав. Нејасно.

Рв. Нејасно.

Кота: N 41°70.245'; E 021°78.891'.

Дата на откривање: 29. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.84 гр; 20 x 0.5 mm Æ.

Забелешка: монетата била згмечена.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

167.20.Византија, скифат / уранискос

Ав. Нејасно.

Рв. Нејасно.

Кота: 237 м; N 41°70.250'; E 021°78.874'.

Дата на откривање: 29. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.98 гр; 19 (свод: 2 mm) x 0.8 mm АЕ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

168. Ихтија, керамичка ваза, дел од дното, 3-2 век пред н.е.

Дел од прстенесто дно од керамичка ваза ихтија, црвено печена.

Наод: северозападна падина на северното подградие.

Дата на откривање: 29. 05. 2023.

Метрика: 10.63 гр; 52.3 x 22.1 mm.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

169. Рачка, керамичка ваза, дел, 3-2 век пред н.е.

Дел од сиво печена рачка на керамичка ваза.

Наод: северозападна падина на северното подградие.

Дата на откривање: 29. 05. 2023.

Метрика: 31.72 гр; 81.2 x 35 mm; елипсовиден пресек на рачката: 15.5x14.5 mm.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

170. Рачка, хидрија за вода, дел, 3-2 век пред н.е.

Дел од црвено печена рачка на хидрија за носење вода.

Наод: северозападна падина на северното подградие.

Дата на откривање: 29. 05. 2023.

Метрика: 30.39 гр; 55.5 x 20.5 mm; елипсовиден пресек: 20.1x20.5 mm.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

171. Кујнска тава од керамика, дел, антика

Дел од црвено печена рачка со дел од ободот и мевот на кујнска керамичка тава. Ситни зрнца мика во составот.

Наод: северозападна падина на северното подградие.

Дата на откривање: 29. 05. 2023.

Метрика: 124.34 гр; 114.3 x 81 mm; пресек на рачката со приближно правоаголна форма: 32.3 x 21 mm.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

10. работен ден: движни наоди откриени на 29. 05. 2023 година

172. 1 Автономна Македонија (187/6-168/7)

Ав. Контура од глава на Дионис, надесно

Рв. MA|(KE)ΔON(ΩN), фигура на јарец надесно

Кота: 222 м надм вис; N 41°70.259'; E 021°78.826'.

Дата на откривање: 29. 05. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 5.69 гр; 18.5x4.1 mm; Æ; 6.50 ч.

Референца: Шелдаров Н., 2003, бр. 687.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

173. 2 Валентинијан II (375-392)

Ав. (D.N. VALENTINIA)NVS P.F. A(VG), контура на главата надесно.

Рв. (GLORIA) RO|MANORVM; фигура на императорот со лабарум; долу во исечкото TES.

Наод: северозападна падина на северното подградие.

Дата на откривање: 05. 06. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.82 гр; 18.3x1.3 mm; Æ; 4.45 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

174. 3 Хонориј (393-423)

Ав. D.N. HONORI|VS P.F. AVG, главата на императорот, надесно.

Рв. SALVS REI | PVBLICAE; фигура на Викторија, влече заробеник со л.р., трофеј во л.р. Христограм во полето лево.

Кота: 189 м надм вис; N 41°70.258'; E 021°78.760'.

Дата на откривање: 05. 06. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 0.99 гр; 13.7x1.4 mm; Æ; 5.30 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

175. 4 Доцноримска монета, Æ3/4

Ав. Контура од глава на императорот, надесно.

Рв. Контура на фигура на војник, влече заробеник со л.р., пробива паднат непријател со копје во д.р.

Кота: 215 м надм вис; N 41°70.215'; E 021°78.829'.

Дата на откривање: 05. 06. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.84 гр; 16.8x1.6 mm; Æ; 12.00 ч.

Забелешка, монетата е перфорирана со две мали кружни отвори (дм 2.3 mm, и 3.1 mm, на растојание од 4 mm).

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

176. 5 Јустинијан I (527-565), 16 нумии

Ав. (D.N. IVSTINI)ANVS PP. A(VG). Главата на императорот, надесно.

Рв. AISP. Горе нејасно; во отсечокот долу (T)ES.

Кота: 189 м надм вис; N 41°70.258'; E 021°78.760'.

Дата на откривање: 05. 06. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 4.45 гр; 22x2.7 mm; Æ; 6.00 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

177. 6 Византија, скифат / уранискос

Ав. IC во полето лево; ѕвезда под буквите; фигура на Исус Христос на престол.

Рв. Контури на две фигури.

Наод: северозападна падина на северното подградие.

Дата на откривање: 05. 06. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.78 гр; 23 (свод: 2.1 mm)x0.8 mm Æ, 5.15 ч.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

178. 7 Византија, скифат / ураниско

Нејасно, монетата била свиткана.

Кота: 197 м надм вис; N 41°70.233'; E 021°78.792'.

Дата на откривање: 05. 06. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 2.61 гр; 24.3 x 1 mm Æ.

Забелешка: монетата била свиткана.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

179. 8 Византија, скифат / ураниско

Ав. Нејасно, излижано.

Рв. Контура на император со скиптар.

Кота: 234 м надм вис; N 41°70.251'; E 021°78.841'.

Дата на откривање: 05. 06. 2023.

Метрика, метал, оска на реверс: 1.66 гр; 20.2 (свод: 3.4 mm) x 1 mm Æ.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

180. 9 Византија, скифат / ураниско

Нејасно, монетата била свиткана.

Дата на откривање: 05. 06. 2023.

Наод: северозападна падина на северното подградие.

Метрика, метал: 0.48 гр; 15.7 x 0.5 mm Æ.

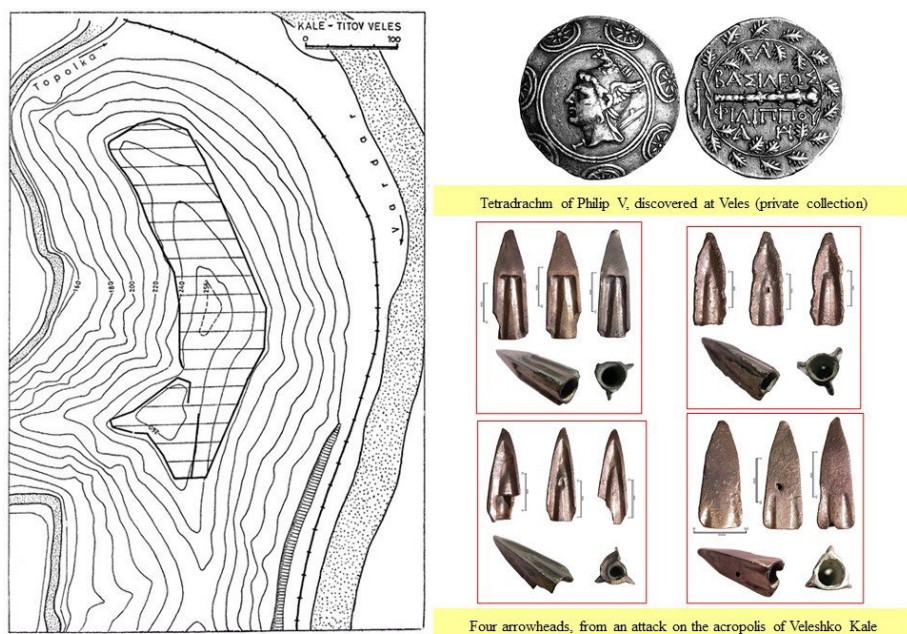
Забелешка: монетата била свиткана.

Депо: ЛУ Народен Музеј Велес

28. VELES, VELESHKO KALE, BYLAZORA

Сл. 32 Велешко Кале, Велес, монети на Персеј, Пела, Амфипол, Тесалоника, автономна Македонија (187-168) и дел од војнички антигонидски бронзен лебес / каулдрон

28. VELES, VELESHKO KALE, BYLAZORA

Сл. 33 Велешко Кале, Велес, план И. Микулчиќ, десно троребристи стрелици

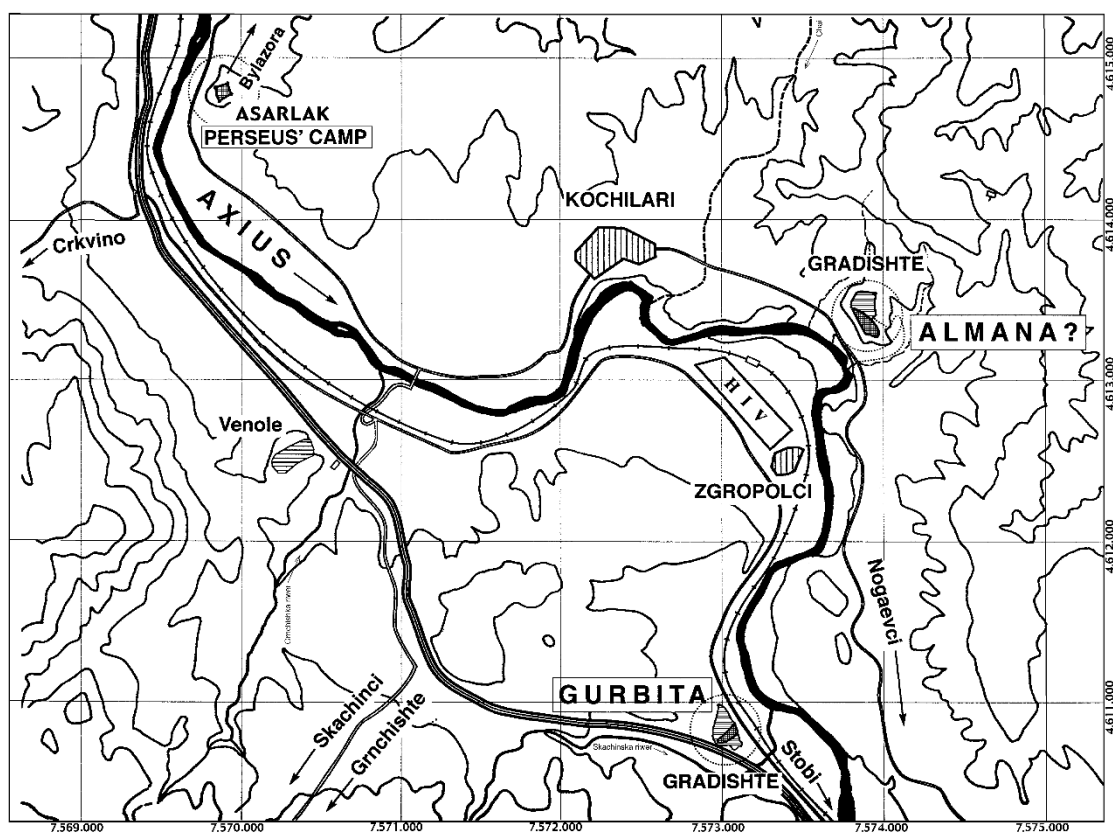

28. VELES, VELESHKO KALE, BYLAZORA

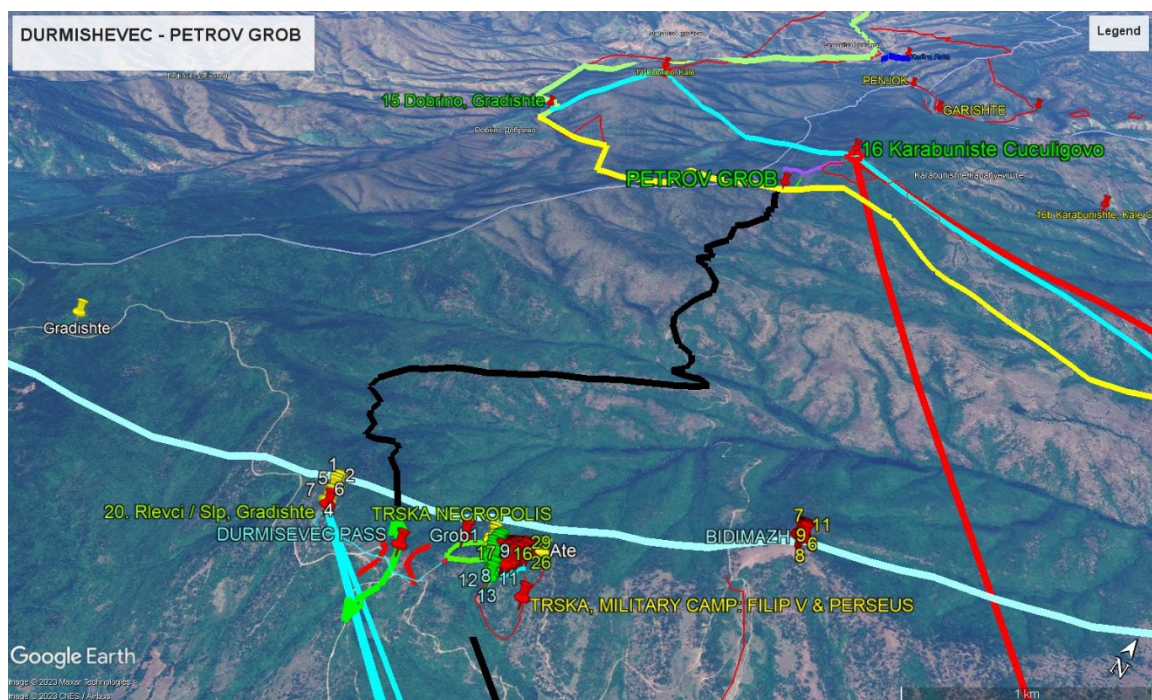
Top left: Roman Republican denarius, anonymous group, c. 143 BC. (N 41° 70195 / E 021° 78876)

Top right: Denarius of Marcus Antonius (32-31) (N 41° 69920 / E 021° 78863)

Сл. 34 Велешко Кале, Велес, поглед од север северозапад од ридот Барјаче

Сл. 35 Карта местоположба на градот Алмана и логорот на кралот Персеј

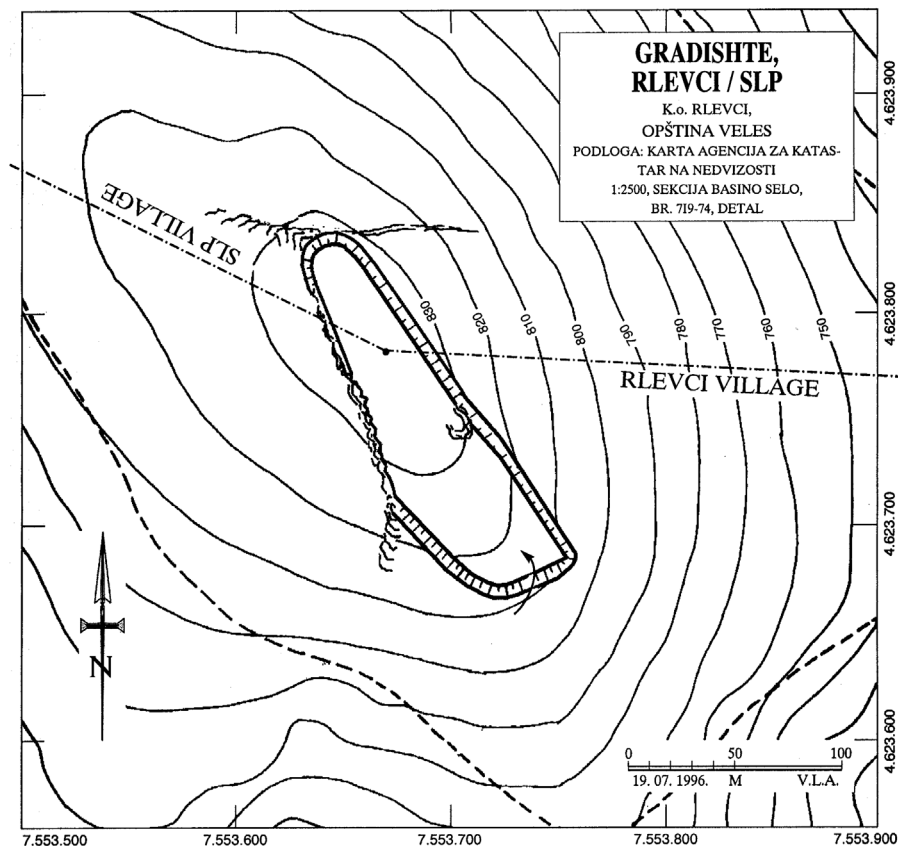

Сл. 36 Прилепскиот Пат, од Петров Гроб – Дурмишевец

V. Западен отклон за Пелагонија, т.н. Прилепски Пат

**Превој Петров Гроб – Превој Дурмишевец со Градиште, Рлевци и Трска
Бузалково – Глаучица, Бањица – Кале, Стари Град на Бабуна**

Од планинскиот премин Петров Гроб се одвојувал спореден патен правец на југ ј/з, што водел преку просторот на Старо Село Слп, потоа на планинскиот премин Дурмишевец. Од тука се спуштал преку просторите на селата рлевци, Бањица, Отиштино, Чашка до реката Бабуна кај Кале, Стари Град. Патот е познат кај локалното население од минатиот век како Прилепски Пат. На ова место ќе го разгледаме само комплексот за одбрана на превојот Дурмишевец.

Сл. 37 Градиште, Рлевци / Слп, планиметрија В. Л. Адамс

18. Градиште, Рлевци / Слп

Планинскиот премин Дурмишевец бил контролиран преку силниот кастил Градиште, Рлевци / Слп (бр. 6 а на карта, сл. 5). Кастилот бил оформен на доминантниот планински срт на западната страна над превојот. Јасно се следи фортификациската рамка што затвора издолжена форма со тесно но силно северно чело. Културниот хоризонт се состои од раната антика поточно од 3 и 2 век пред н.е., позната е монета на Амфипол, и од доцната антика од 4. век н.е.

Сл. 38 Градиште, Рлевци / Слп од исток

Сл. 39 Трска Бузалково

19. Трска, Бузалково

Планинскиот премин Дурмишевец очигледно го штителе воените контингенти и тоа најверојатно на Филип V и Персеј, кои што биле стационирани во тврдината на ридот Градиште, село Рлевци, што се издига западно од преминот. Но, антигонидски логор бил оформен и на ридот Трска, Бузалково (бр. 6 б на картата), што се наоѓа на околу 500 метри југоисточно од преминот Дурмишевец. Западно од воениот логор Трска Бузалково има остатоци од мала воена некропола, каде што откривме неколку слепени монети, што се стопиле во пожарот на кладите на починатите војници. Овие монети претпоставуваме дека ги исфрлиле илегалните трагачи кои ги ископувале овие гробови.

Според тоа, гледаме дека таканречениот Прилепски Пат водел од превојот Петров Гроб (контролиран од кастелот на Цуцулигово Карабуниште), кон планинскиот премин Дурмишевец, каде бил бранет со антигонидскиот кастел (на Филип V и Персеј) на локалитетот Градиште села Рлевци / Слп, како и со антигонидскиот воен логор (на Филип V и Персеј) на локалитетот Трска село Бузалково – во продолжение на југ бил контролиран од антигонидски логор оформен врз пајонска населба на локалитетот Глаучица село Бањица – антигонидската воена база на Кале Стари Град и понатаму низ долината на реката Бабуна кон Пелагонија.

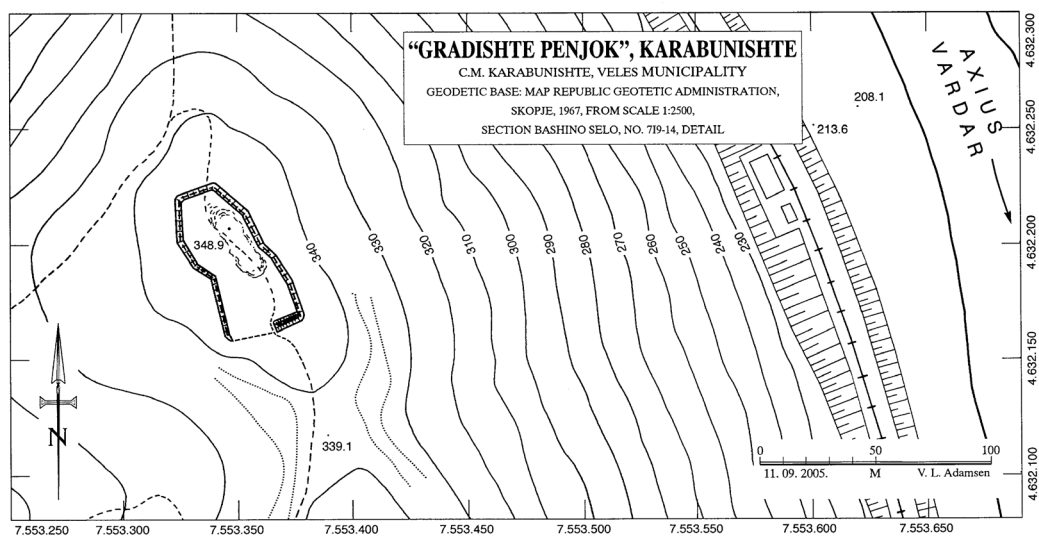
Сл 40 Бузалково, Трска, слепени бронзени монети изгорени при кремација на покојник

Сл. 41 Траса на Западниот логистички пат по десниот брег на Вардар

VI. Западен логистички пат

Зелениково – утока на Кадина Река – Пењок, Карабуниште – Цуцул,
Карабуниште- Кале, Слп - Влахчани

Сл. 42 Пењок (Пенџук), Карабуниште, план В.Л.А.

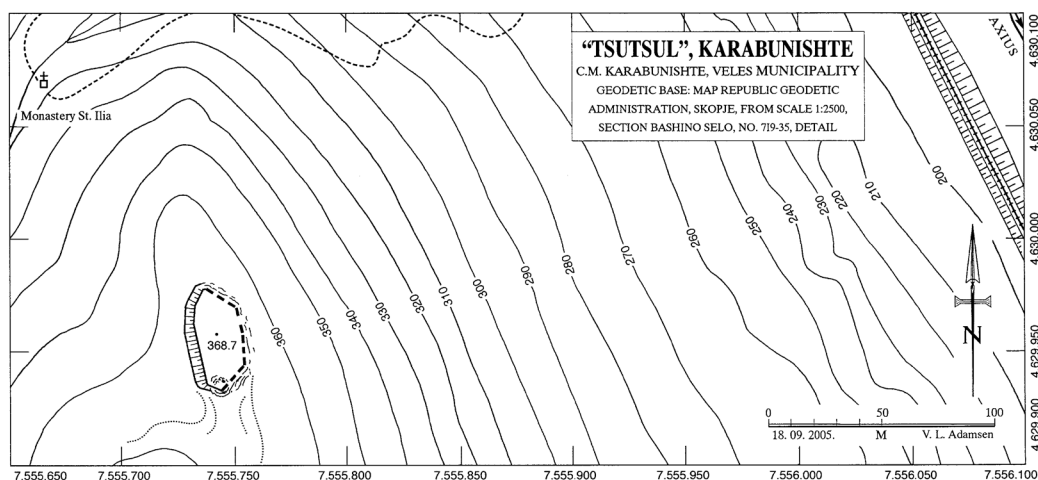
20. Пењок (Пенцук), Карабуниште

Како што видовме Западниот магистрален пат се одвојува од коритото на Вардар кај утоката на Кадина Река. Меѓутоа од оваа точка сепак продолжувал пат со споредно значење, по самиот десен брег на реката Вардар. Овој пат го посведочуваат два помали кастели: Пењок (Пенцук), Карабуниште и Кале Карпа Ццул, Карабуниште.

Пењок се наоѓа на ридот западно над самата железничката станица Кадина Река. Се работи за северната кота на ридот 348.9 м. одделена на јужната страна со мало планинско седло. На врвот В. Л. Адамс документирал мало утврдено плато, бронзена фибула од раноримскиот период, бронзена излижана раноримска монета и монета / фолис на Константин I (Ав. CONSTANTINVS P.F. AVG; Рв. SOLI INVI(CTO COMITI)).

Сл. 43 Пењок (Пенцук), Карабуниште, наоди монети и фибула

Сл. 44 Карпа (Цуцул), Карабуниште, план В.Л.А.

21. Кале Карпа Цуцул, Карабуниште

Одејќи на југоисток, патот минува отспротива утоката на Пчиња во Вардар. На 700 метри јужно, се издига над левиот брег на Вардар и железничката пруга, ридот Цуцул. На котата 368.7 м, што доминира на југозапад над манастирчето Св. Илија, изгледа во доцната антика била оформена мала фортификација со одбранбен сувосид, за контрола на патот. Локалитетот го истражувал Д. Донев кој публикувал особено детален опис.⁵⁶ А го посетил во 2005 година, истражувал и премерил В. Л. Адамс.

Во продолжение движејќи се по десниот брег на реката Вардар, Западниот логистички пат минувал низ просторот на денешната железничка станица Рајко Жинзифов, и доаѓал до утоката на Слпски Поток во Вардар. На ридот над железничката станица се наоѓа кастелот Кале, Слп, опишан погоре во текстот.

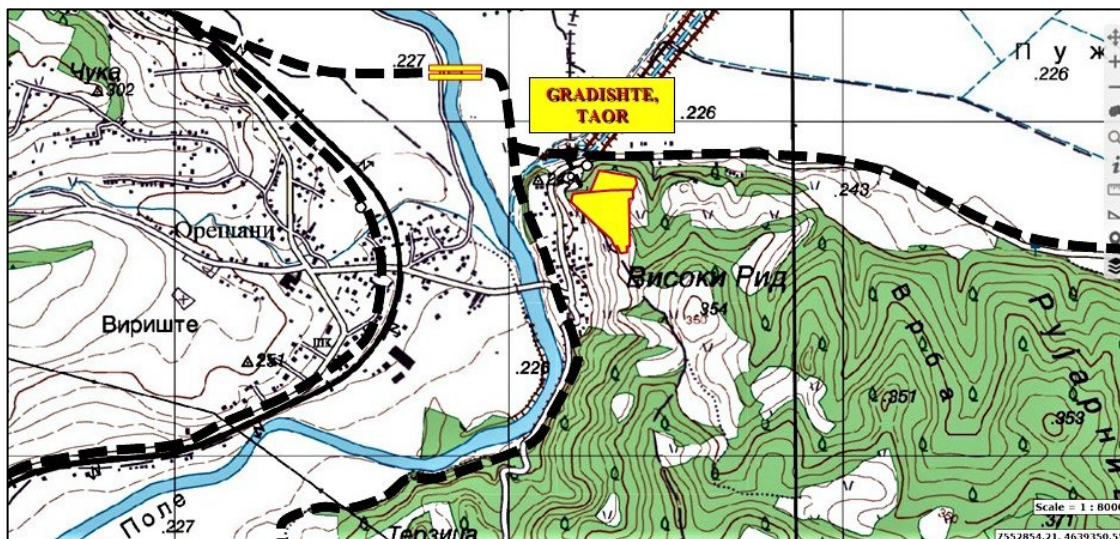
Не е познато дали западниот логистички пат, од точката на утоката на Слпскиот Поток, продолжувал во минатото, на десниот брег на Вардар, се до Велес. Просторот отспротива селото Сопот до Велешката Топилница далува непрооден. Имено се работи за стрмната падина на планината Гроот што се спушта директно до десниот брег на Вардар. Долж брегот денес минува железничката пруга, меѓутоа овој простор никогаш не бил рекогносциран од археолозите.

⁵⁶ Донев Д., 2008, 27-36

VII. Источен логистички пат

Источниот логистички пат водел долж самиот лев брег на Вардар, од античкото градче на Градиште, Таор до кастелот Кале, Сопот.

На патната траса се наоѓаат следните локалитети:

Сл 45 Градиште Таор, местоположба во однос на реката Вардар / Аксиј

22. Градиште, Таор

А. Еванс уште во 1885 година, сметал дека Тврисиј / Тауресион, родното место на источно римскиот император Јустинијан I, е всушност Градиште, Таор.⁵⁷ Тој ги посетил Катланово, Таор и Бадер. Тој го изработил и публикувал првиот план на Градиште, Таор. Во Таор ја посетил црквата Св. Илија, каде регистрирал неколку камени споллии. На ридот Градиште, забележал: „Ги истражував соседните падини над селото барајќи било какви антички градби но залудно, се додека еден Македонец не ме одведе до терасата над црквата Свети Илија, на која што беа буквално расфрлани римски керамиди и остатоци од градежен материјал, и беше опкружена со темелите на антички ѕидови и урнатините од градбите. И дека тоа беше “frouirion” (тврдина) или “castellum” (кастел) од доцно римското време јас не се посомневав. Таа имаше очигледно повеќе од четири агли, но ако, како што претпоставувам, точките A, B, C и D во приложениот план (сл. 91)^a (Темелите околу аголот A беа мошне неопределени, и со цел да се утврди линијата на овој дел од кастелот очигледно е дека се потребни ископувања. Дадените мерки се

⁵⁷ Evans A., 1885, 82.

приближни) беа всушност кули, ние пред нас ја имаме Тетрапиргијата (Четирикулие) не баш во согласност со описот на кастелот Таурисиј на Прокопиј. Во секој случај, појавата на ваквиот кастел на позицијата според хипотезата, каде што бевме доведени да го бараме Јустинијановиот четирикулен кастел мора да се смета како значајна случајност“.⁵⁸

Од тогаш до денес неговата хипотезата имала приврзаници и противници.⁵⁹

Во 1964 година Таор го посетил Ј. Трифуноски, при што забележал: „На повисокото земјиште источно од Таор постои потегот Тули. Во народот се раскажува: 'Туе бил некои стар царски град'. На површината на земјата денес се гледаат остатоци од сидови широки 2 м. Сидовите се градени со камен, тенки тули и со малтер. Западниот, северниот и источниот дел на сидот се долги по околу 300; јужниот дел е долг само 100 м. На потегот Тули сега има неколку ниви. Сопствениците на нивите при орањето наоѓале гробови и стари пари.“⁶⁰

Во 1967 година Т. Томоски, ја преобјавува библиографијата на напорите на учените за убикација на историските места Таурисиј и Бедериана, и воедно изнесува куси информации од состојбата на локалитетот.⁶¹

И. Микулчиќ е првиот археолог, истражувач на локалитетот Градиште, Таор. Тој ја изработил втората попрецизна хоризонтална планиметрија на Градиште, Таор.⁶²

Археологот К. Ристов ги започна првите археолошки ископувања на локалитетот во 2000 - 2004 година, при што откри значителен дел од североисточниот агол на кастелот со две главни фази во хронолошко-стратиграфски аспект, и ја публикуваше третата хоризонтална планиметрија на кастелот.⁶³

⁵⁸ Evans A., 1885, 145.

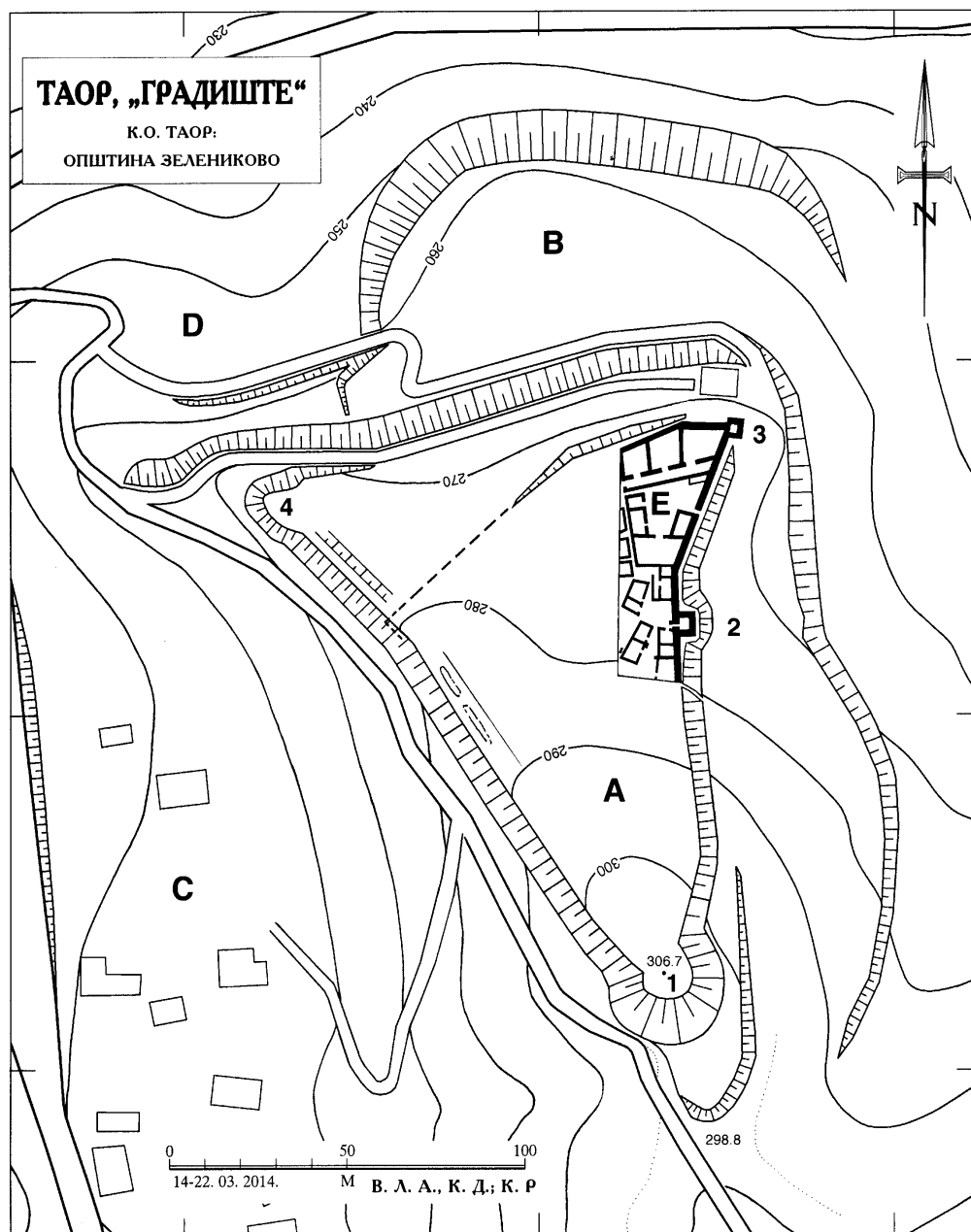
⁵⁹ Види кај: Баришић Ф., 1963, 127-140.

⁶⁰ Трифуноски Ј., 1964, 105.

⁶¹ Томоски Т., 1967, 233-239.

⁶² Микулчиќ И., 1977, 93-106, сл. 1-3, сл. 5-12; Микулчиќ И., 1982, 103-106; Mikulčić I., 2002, 187-189.

⁶³ Ристов К., 2006; истиот, 2012, 6-8.

Сл 46 Градиште, Таор, можно родно место на Јустинијан I, Тауресион (?), план В.Л.А.

Во 2014 година, В. Л. Адамс ја изработи четвртата планиметрија на кастелот комплетирана со хоризонтални и вертикални параметри.

Па така ако ги сумираме досегашните сознанија од локалитетот Градиште (Чешија, Тули, Латински Гробишта), потпрени главно врз археолошките и нумизматичките информации на И. Микулчиќ, К. Ристов со В. Милошевски и В. Л. Адамс, можеме да констатираме дека на ридот над селото Таор на левиот брег на реката Вардар постоела античка населба што живеела во следните временски периоди:

Сл. 4 – Наоди од Рано бронзено време

Сл 47 Градиште, Таор, наоди од Раното Бронзено време

- 1) Рано бронзено време
- 2) 3-2 век пред н.е. (монети на Епир и Пела)
- 3) Доцен 2 век н.е. – 518 година
- 4) 6 век н.е.
- 5) 7-13 век н.е.⁶⁴

К. Ристов во поглед на откриената архитектура констатира две видливи главни фази. Постара фаза на живот, во ликот на откриените индивидуални куќи, без одбранбен сид, според него треба да се датира од 4 до почетокот на 6 век, поточно до земјотресот од 518 година. Помладата фаза, според него треба да се датира од 518 година до почетокот на 7 век н.е.⁶⁵

Одбранбениот сид затвора приближно тригонална површина (А), голема 178x140 м, со утврдени тераси на север (В) и на исток. Тригоналната површина е издолжена на јужната страна, и подигната до котата 306.7 м, околу која што има заокружено проширена купеста контура на доминантен челен бастион кула со квадратна основа (1) за одбрана на кастелот од нападите преку јужното планинско седло попреку кое била прокопана одбранбена фоса (кота 298.8 м). На северната страна, тригоналната површина, според И. Микулчиќ била однатре преградена со одбранбен сид со три правоаголни кули,⁶⁶ додека во планот на К. Ристов, гледаме само една и тоа североисточната (3), а двете западни кули ги нема.⁶⁷ Преградниот сид поаѓа од истакнатата североисточна кула (3) кон запад и преку две благи прекршувања се спојува со западниот сид. Останатиот северен дел од тригоналната површина на кастелот претставува долга тераса, ограничена со западниот сид кој што терминира со контури на одбранбена кула со непозната форма (4) на

⁶⁴ Милошевски В., Каталог во: К. Ристов 2012, 25-36.

⁶⁵ Ристов К., 2012, 6.

⁶⁶ Mikulčić I., 2002, 188, Abb. 80.

⁶⁷ Ристов К., 2012, 11, сл. 12.

северозападниот агол, и со долг северен ѕид кој што на теренот се крие под високата ешарпа и пролезен простор на источната страна низ кој што најверојатно водел главниот приод во кастелот.

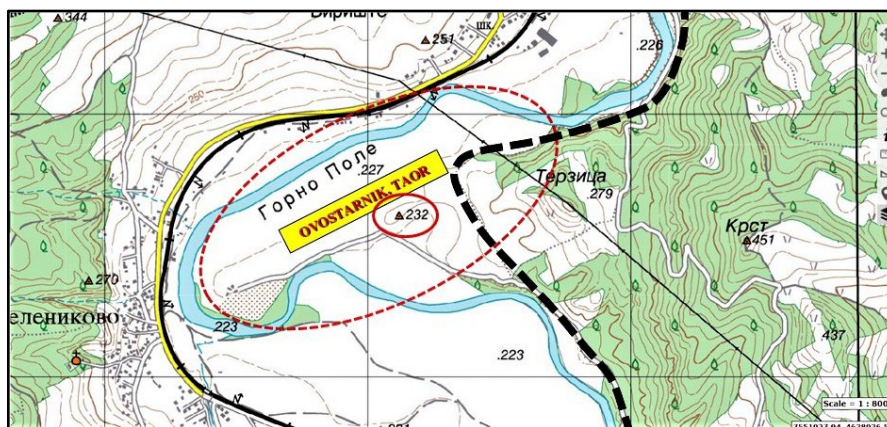
Споделувајќи го истото чувство што го имал и А. Еванс, може да се констатира дека и покрај тоа што кастелот сигурно имал 4 а можеби и повеќе правоаголни кули, и секако и други форми на кули, тригонална и други форми, општо гледано тригоналната форма на утврдувањето на Градиште, Таор, не соодветствува со очекуваната форма на терминот четирикулите – тетрапиргиан. Во случајов единствено можно оправдување на таквото непоклопување на формите можеби е фактот што Прокопиј кој го пишуваат списот *De aedificiis*, од Африка врз база на вестите од луѓето кои доаѓале од Европа, т. е. од префектурата Источен Илирик и лично, самиот тој, никогаш не видел ништо од тоа што го запишал.

Период I (Витрина I)

Отривањето на најраните монети од ковачницата Епир (ΑΠΕΙ-ΡΩΤΑΝ) датирана 234–168 год. пред н.е. и од ковачницата Пела датирана во периодот од 187–168/7 год. пред н.е. (Кат. 1, 2) започнува првиот период. Во него влегуваат монети и од римскиот период. До императорот Каракала претстои празен период во кој не се откриени монети.

Каракала (198–217) е застапен со две монети од ковачниците во Хадријанопол и во Пауталија (Кат. 3, 4). Другите монети од првиот период се од времето на императорите Клавдиј Готик (268–270), Проб (276–282) и Диоклецијан (284–305) (Кат. 8–11).

Во текот на археолошките ископувања на Градиште, Таор, Киро Ристов открил две монети (Епир и Пела) од крајот на III и првата половина на II век пред н.е.⁶⁸

Сл 48 Овостарник, Таор на Источниот логистички пат

23. Овостарник, Таор,

⁶⁸ Ристов К., 2012, 14, 25.

доцноантичка населба со ранохристијанска базилика

Локалитетот се наоѓа на околу 1 км јужно од селото, под огранокот Краста, околу кој реката Вардар врти во широк лак. На целиот простор се наоѓаат остатоци од големо античко село. На неговиот повисок северен дел, со орање биле откриени темели од објект сидан во цврста малтерна техника. И. Микулчиќ забележал дека околу 200 метри западно од градбата бил видлив ранохристијански прозорски мено од бел мермер. Меното го фотографирал проф. Д-р Томо Томоски. За жал фотографијата не е публикувана.⁶⁹ Местоположбата на населбата со ранохристијанската црква на левиот брег на реката Вардар, посведочува активна егзистенција на Источниот логистички пат по Вардар низ Таорската клисура.

Сл. 49 Пакошевска Карпа, Пакошево

24. Пакошевска Карпа - Градиште, Пакошево

Локалитетот го споменува Ј. Трифуноски во 1964 година.⁷⁰ Подоцна го посетил и документирал И. Микулчиќ. Тој ја проценил површината на фортификацијата на 32x20 м, и широчината на одбранбениот сид од 1.5-1.6 м.⁷¹ Локалитетот го истражувал и В. Лилчиќ, кој открил еден фолис на византискиот император Јустин II.⁷²

⁶⁹ Микулчиќ И., 1981, 121-122, фуснота 28.

⁷⁰ Трифуноски Ј., 1964, 107. Тој наведува дека на темето на ридот се гледале остатоци од древните одбранбени сидови. Воедно, источно од ридот е локалитетот ///задградиште, каде според жителите се наоѓал манастир посветен на Св. Ѓорѓи.

⁷¹ Микулчиќ И., 1982,

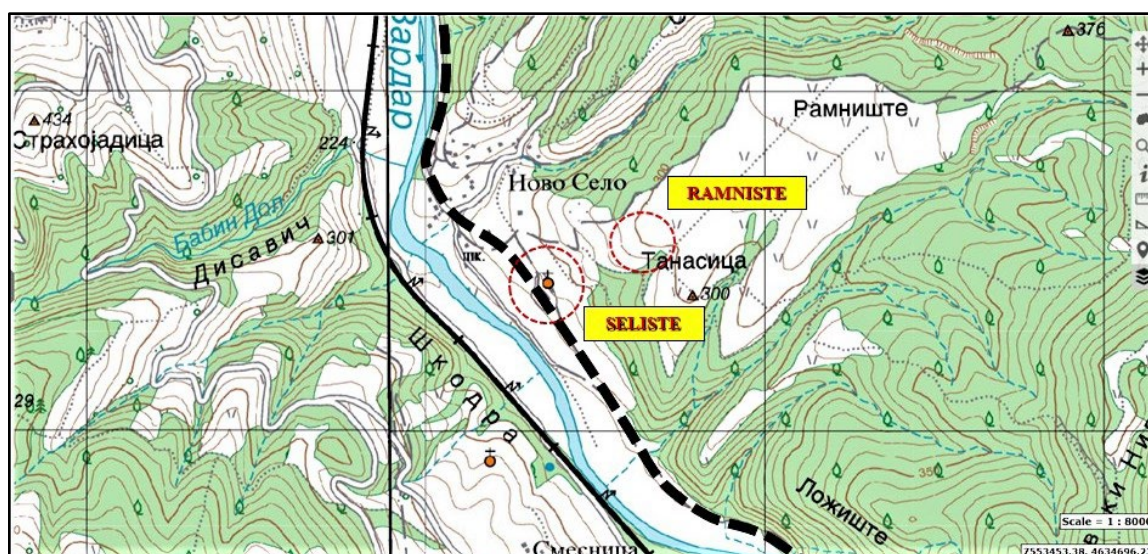
⁷² Лилчиќ Адамс В., 2019, 263-264.

Локалитетот претставува доминантен карпест рид што се издига непосредно над левиот брег на Вардар, на 300 м јужно од селото. Тука реката Вардар удира во ридестиот масив и врти на југ, течејќи во подножјето на ридовите 1.7 км до наредното проширување на долинката кај Ново Село Зелениковско.

Сл 50 Пакошевска Карпа, Пакошево, фолис на Јустин II

Очигледно е дека функцијата на овој доцноантички кастел со евидентирани културни хоризонти од 4-6 век н.е.,⁷³ била да го контролира / заштитува тесниот коридор во западното подножје на ридот и коритото на Вардар, низ кој што минувал Источниот логистички пат во доцната антика.

Сл. 51 Источен логистички пат, и локалитетите кај Ново Село, Зелениковско

25. Селиште, Црквиште, Рамниште, Ново Село

доцноантичка населба со храм и ранохристијанска базилика

На локалитетот Селиште, 300 м југозападно од селото, на блага падина покрај селската црква Св. Никола, се наоѓаат остатоци од доцноантичка населба со

⁷³ Микулчиќ забележал дека на јужната падина на ридот биле видливи остатоци од раноантички културен хоризонт, што не е потврдено со ниту еден материјален археолошки доказ.

остатоци од храм од Римскиот раноцарски период и урнатини од средновековна црква. Локалитетот го забележале: И. Микулчиќ,⁷⁴ Драги Митревски, кој споменува римски надгробен споменик со релјефна претстава на петчлено семејство. Археолошки го ископувала Д. Каламагдеска Михаилова.⁷⁵ Подоцна В. Лилчиќ Адамс ја документирал и публикувал архитектонската камена пластика откриена во објектот. Се работи за еднокорабна црква, голема 13.95 x 10.30 м (нартекс 3.70x10.30 м), со ориентација исток – запад, со полукружна апсида на исток, нартекс на запад. Влезови на западната и на јужната страна. Тој евидентирал во објектот импост за капител или столбец со два ранохристијански крстови изведени во плиток релјеф на косите челни страни на импостот. На горната страна од импостната плоча се гледа натпис посвета од страна на Амабил Руф на божицата Дијана. Потоа дел од јонски капител, два дела од колона од травертин и дел од мермерен столб од презвитеријална преграда.⁷⁶

Сл. 52 Црквиште, Ново Село, Зелениковско, дел од стела Римски раноцарски период

На повисокиот терен над Селиште и Црквиште се наоѓа месноста Рамниште. Блага Алексова и Дафинка Каламагдеска Михаилова извршиле заштитни археолошки истражувања на локалитетот Рамниште во 1981 година. Откриле дел од некропола со 5 гробници. Се издвојува централна гробница од типот ара макеија кинкта (*area maseia cincta*), со скелетни остатоци на два покојници. Откриле: два златни машки и женски прстени, две златни обетки, златна фибула од луковичест крстовиден тип со врежан натпис на лакот (*VIVAS MVLTIS QUE*

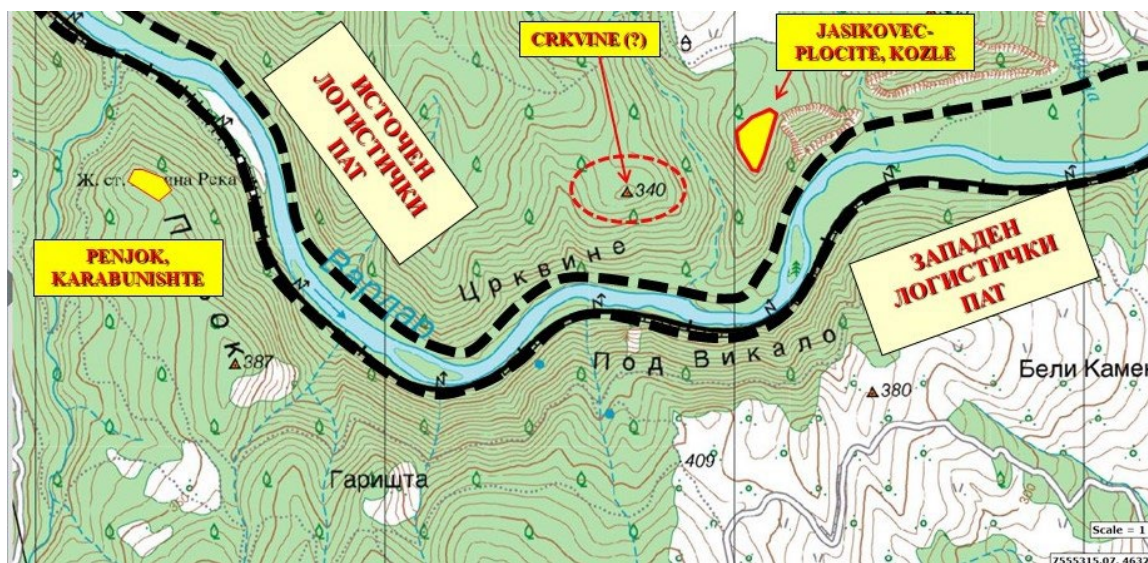
⁷⁴ Mikulčić I., 1976, 92; Микулчиќ И., 1981, 120, бр. 16.

⁷⁵ Види го кусиот опис и камената пластика кај: Лилчиќ (Адамс) В., 2002, 638-639.

⁷⁶ Лилчиќ (Адамс) В., 2001, 176; Лилчиќ (Адамс) В., 2002, 638-639.

ANNIS: живеј многу години), златен солид на Флавиј Клавдиј Јулиј Константин II јуниор (317-337), златен семис на Флавиј Клавдиј Константин Гал (351-354). Околу гробницата била оформена сидана ограда, што однатре била малтерисана и живописана со флорални елементи. Во останатите 4 гробници се откриени скелетни остатоци, керамички вази, монети (бронзи на Констанциј Гал (351-354), Константин I (307-337), лакримариум, бронзен прстен како и репрезентативна чинија од типот на северноафриканска печатена тера сигилата.⁷⁷

Очигледно е дека се работи за локална населба со континуитет на живот низ од Римскиот раноцарски и доцноцарски период. Населбата имала храм посветен на божицата Дијана, подоцна ранохристијанска црква и некропола на повисокото плато Рамниште. Местоположбата на оваа населба со континуитет низ Римскиот рано царски период како и доцната антика, на левиот брег на реката Вардар, посведочува активна коегзистенција со Источниот логистички пат по Вардар во римскиот царски период.

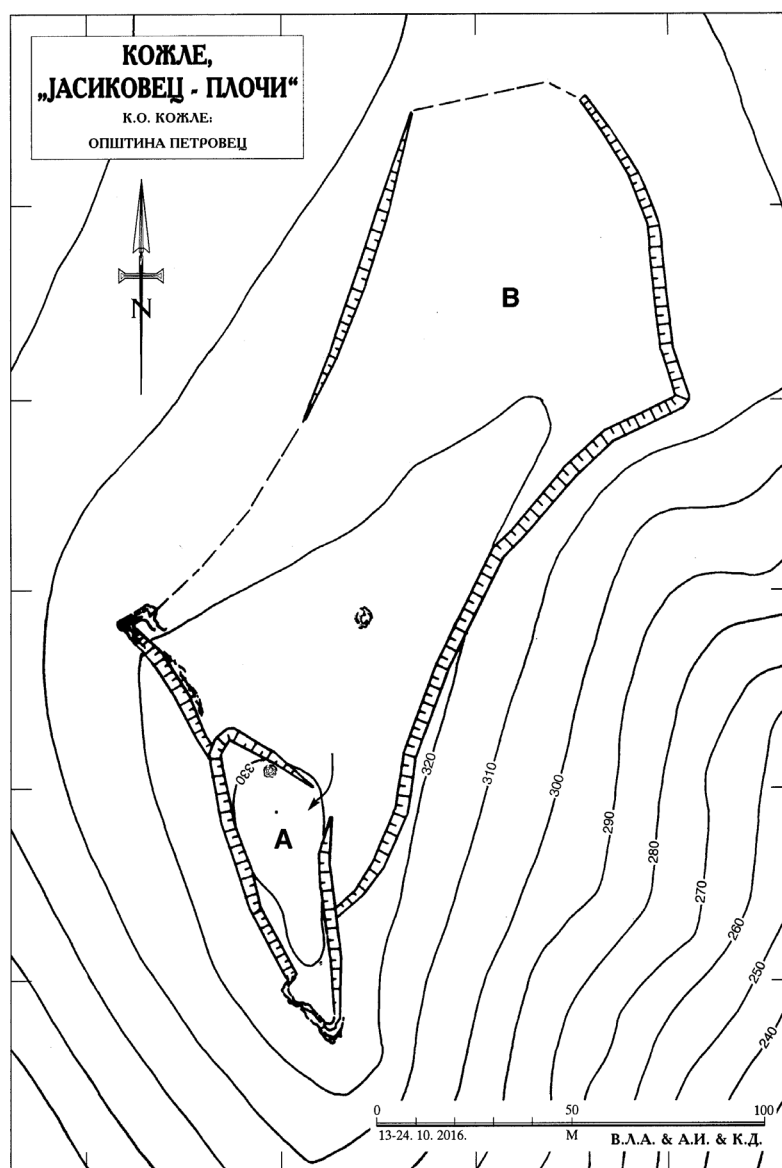

Сл. 53 Логистички патишта на Вардар и кастрелите Пењок, Карабуниште и Јасиковец-Плочи, Кожле

26. Црквине, Кожле, непознат карактер

На ниското ридче Црквине на околу 120 метри над левиот брег на Вардар, кота 340 м, има остатоци од објекти, кои што сеуште не се посетени.

⁷⁷ Каламагдеска Михаилова Д., 2002, 23-38.

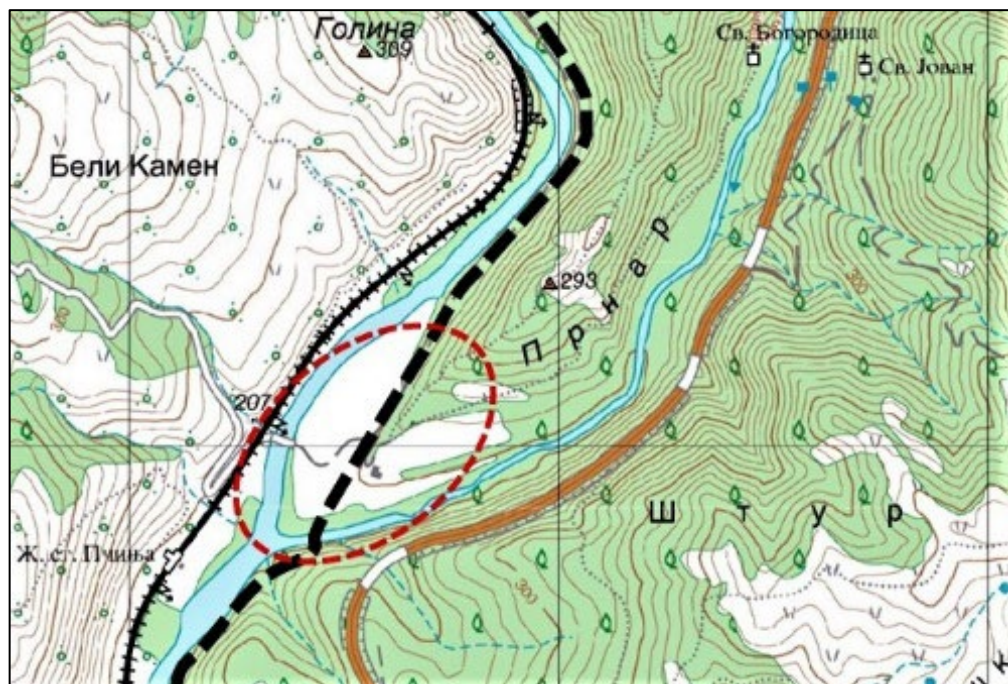

Сл. 54 Јасиковец-Плочи, Кожле, план

27. Јасиковец-Плочи, Кожле

На доминантиот рид Јасиковец-Плочи (330 м), над левиот брег на Вардар, а источно, од Црквине, отспротива долот, В. Л. Адамс истражувал и документирал мало утврдување, составено од издолжена тесна акрополка (90x25 м) и широк североисточен лесно утврден простор голем 180x90 м. Површинските наоди се скромни. Фрагменти делови рачно работени садови од архајско време или раната антика и мали доцноримски монети од кои е идентификувана монета на

Валнетијан I (364-375). Лилчиќ смета дека се работи за крајпатно утврдување за контрола на патот долж левиот брег на Вардар во ранта и доцната антика.⁷⁸

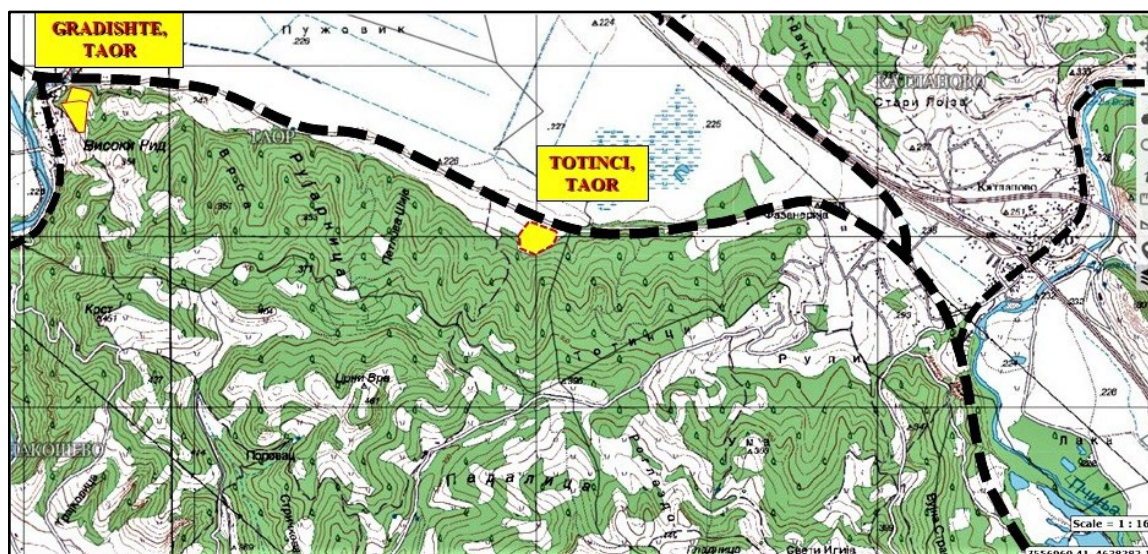
Сл 55 Лака, Кожле, устие на Пчиња во Вардар

28. Лака, Кожле

Од последниот локалитет до утоката на Пчиња во Вардар и во продолжение до Кале, Сопот, нема податоци за археолошки остатоци. Би можеле да претпоставиме дека на рамниот простор Лака (некогашна таканаречена вила на Лазар Колишевски) пред утоката на Пчиња во Вардар, постоела античка населба од отворен тип, што би требало да се провери на терен. Со оглед дека токму на овој простор се спојувале Источниот логистички пат што доаѓал од Таор, со Источната магистрала што доаѓала од Бадер долж Пчиња.

⁷⁸ Лилчиќ Адамс В., 2019, 300.

VIII. Патна врска помеѓу Западниот магистрален пат и Источен магистрален пат: Таор – Катланово

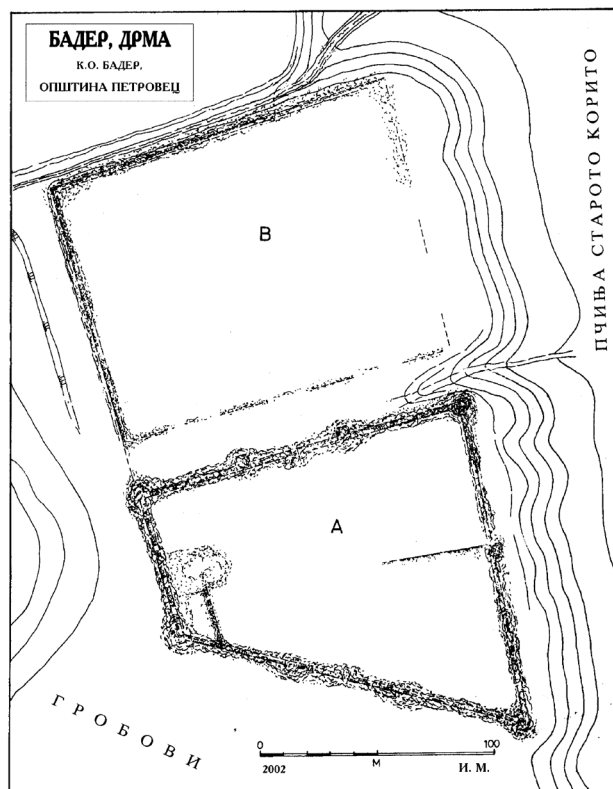

Сл 56 Патот од Таор до Катланово

29. Тотинци, Таор

Евидентно е дека постоела патна врска помеѓу Таор и Катланово. На трасата на овој пат, на околу 3 километри источно ј/и од Таор, на богатата падина што се спушта кон патот, се наоѓаат остатоци од мала доцноантичка крајпатна населба. И. Микулчиќ и В. Лилчиќ Адамс во периодот од јануари до март 1978 година евидентирале на локалитетот контури на три објекти. На површината се наоѓаат делови од покривни тегули и имбрекси, тули, фрагменти садова керамика со доцноантички карактеристики, тркалезен камен за мелење на жито. Инаку Ј. Трифуноски изнел во литературата опис на средновековно село Тотинци што се наоѓало на ридестиот простор над опишаните антички објекти.⁷⁹

⁷⁹ Trifunski F. J., 1967, 619-620.

Сл. 57 Дрма-Смрѓец, Бадер, план на И. Микулчиќ

IX. Источен магистрален пат

Дрма Смрѓец, Бадер – Кула, Бадер – Солиште, Летевци – Маркови Кули, Летевци – Кале, Слп – Отовичко Кале и Теке, Башино Село – Велешко Кале, Велес.

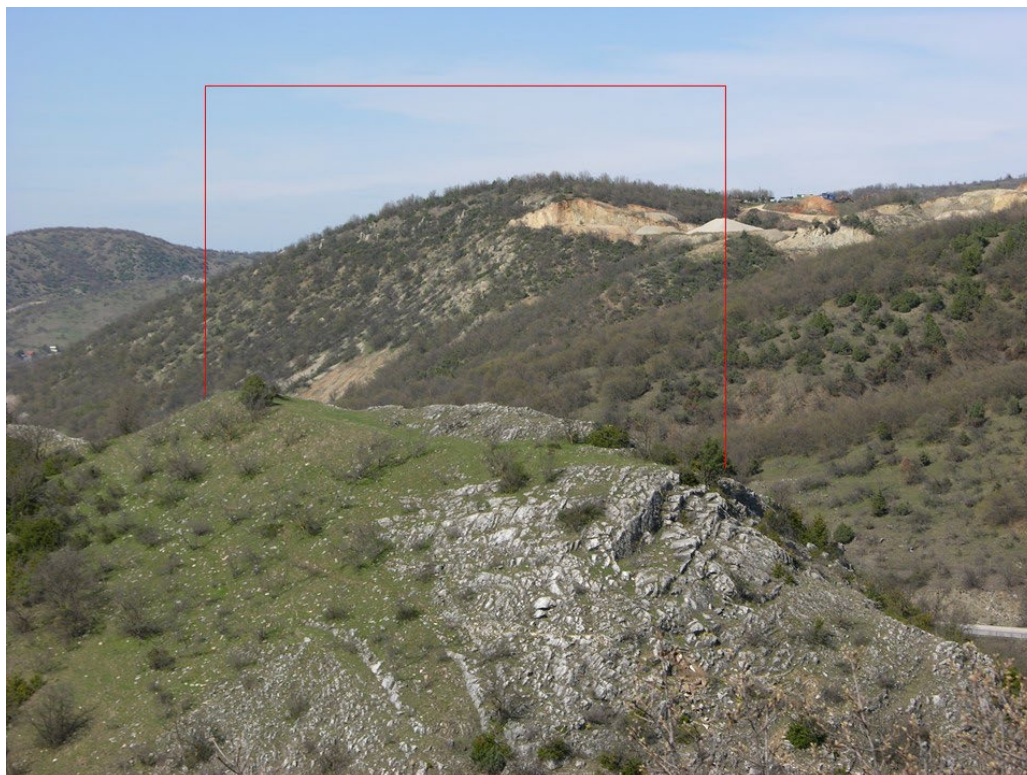
30. Дрма Смрѓец, Бадер

Локалитетот Дрма-Смрѓец, се наоѓа на околу 1.3 км северозападно од селото Бадер. Овој локалитет бил посочен како кандидат за убијација на станицата Praesidium, позната од Појтингеровата карта, место на патниот правец од Скупи за Стоби но, и како кандидат за убијација на тврдината Бедериана, од која што потекнувал византискиот цар Јустин I.⁸⁰ И. Микулчиќ, го изработил првиот план на локалитетот. Според него се работи за фортификација голема 280/200 x 150 / 140 м, со површина од 3.6 ха. Тој евидентираше остатоци од колони, ситни фрагменти доцноантичка садова керамика и мали бронзени монети од 4 век н.е.

На локалитетот, од 2016-2018 година реализираше систематски археолошки ископувања Б. Ангеловски, при што открил: комплекс на станбени простории со

⁸⁰ Микулчиќ И., 1999, 226; Mikulčić I., 2002, 145-146.

хореум, градба со апсида, и монети од 3 и 4 век, предмети од метал, стакло, садова керамика како и оловна икона со претстава на „Дунавски коњаник“.⁸¹ Меѓутоа со сите досегашни истражувања на локалитетот не е евидентиран културен хоризонт од 6 век, врз кој што би претпоставувале идентификација на локалитетот со тврдината / кастелот Бедериана спомената кај Прокопиј.

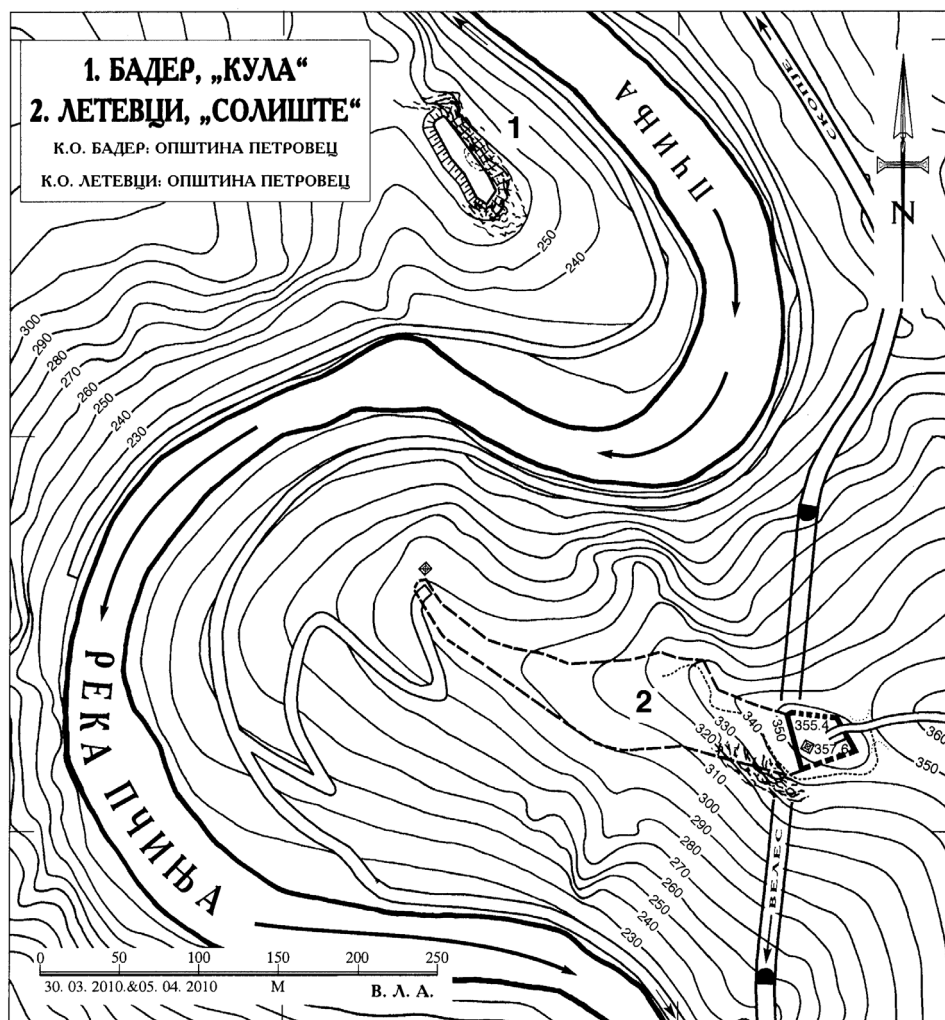
Сл. 58 Кула, Бадер

31. Кула, Бадер

Пред самиот влез во тесната Бадерско-Пчињска клисура, на 850 м југоисточно од село Бадер, над десниот брег на Пчиња се издига низок карпест рид, што го истражував во 2010 година со И. Станчевски. Горниот дел од ридот е зарамнето плато со издолжена форма големо 60x12 м. Платото се наоѓа на котите 279.5 м и 279.2 м, а се издига за 62.5 м над речното ниво. Реката доаѓајќи долж североисточното подножје на Кула, во широк лак врти околу југоисточната страна, и навлегува во клисурата долж јужното подножје на ридот, во продолжение пак, заобиколувајќи го западното подградие на соседното утврдување Солиште, Летевци, околу неговото западно подножје. Североисточната страна на Кула, Бадер и југоисточното чело имаат големи карпести падини додека долгата југозападна страна

⁸¹ Angelovski B., Spasova D., Stančevski I., Denkovski K., 2017, 47-52; Ангеловски Б., Спасова Д., 2018, 45-54.

како и северозападното чело биле утврдени со одбранбен сувозид, чие што лице е покриено под земјениот насип. Според скромните површински керамички фрагменти, претпоставуваме две егзистенцијални фази и тоа од железното време и од доцната антика.⁸²

Сл. 59 Кула, Бадер и Солиште Летеvци

32. Солиште, Летеvци

Доаѓајќи од правецот на Куманово, реката Пчиња кај Катланово излегува во малото Катлановско Поле, што се протега до Бадер на југ. Потоа на околу 500 метри влегува во особено тесната Бадерска Клисуре. Влезот во клисурата бил посебно заштитиуван со два фортифицирани кастели. Патот избивал на реката под карпестиот рид Кула, Бадер (кота 279.5 м), од каде после околу 500 метри преминувал на левиот брег на реката во јужното подножје на ридот Солиште, Летеvци. Локалитетот го

⁸² Лилчиќ Адамс В., 2019, 197-198.

забележал Д. Митревски со Р. Пашиќ при рекогносцирањето на овој предел. Подоцна во 2010 година, го истражувал и ја снимил планиметријата В. Л. Адамс.⁸³ Фортификацијата на доминантниот рид Солиште (кота 357.6 м). Кастелот се состои од мала повисока акропола на источната страна точно над тунелот на автопатот Скопје-Велес. При истражување на акрополата се откриени фрагменти од садови од архајскиот период. На западната блага падина од ридот, од акрополата до наредниот железен столб за електричната линија, се протега долго утврдено подградие. Реката Пчиња врти во широк лак околу северното, западното и јужното подножје на кастелот. Неговата издолжена форма, 300x70 метри потсетува на вид клаузура, преграда, за заштита на влезот на патот во клисурата. Акрополата била оформена на највисокото плато, позиционирана точно над Катлановскиот тунел низ кој минува магистралниот пат. Постарата акропола од железното време била оформена со сувосид кој не може да се види без ископувања. Доцноантичката / рановизантиската акропола била приближно правоаголна, оформена со цврст малтерен одбранбен сид, што бил пробиеан со градежните работи за подигање на металниот столб за далноводот, пред неколку децении. Западната тераса, со закосен спуст кон запад, била исто така утврдена со долг сид на северната страна, со поглед кон речното корито и патот што приоѓал од север кон влезот, и со долг сид на јужната страна чија што траса се следи според конфигурацијата на теренот. Движните наоди се состојат од изобилие фрагменти и делови садова керамика од железното време. Доцноантички покривни керамиди од коринтски тип, мали фрагменти доцноантичка грнчарија, доцноантичка железна фибула.

Сл 60 Летевци, Солиште, доцноантички миним и покривни керамиди т.н. Коринтски тип

⁸³ Лилчиќ Адамс В., 2019, 197.

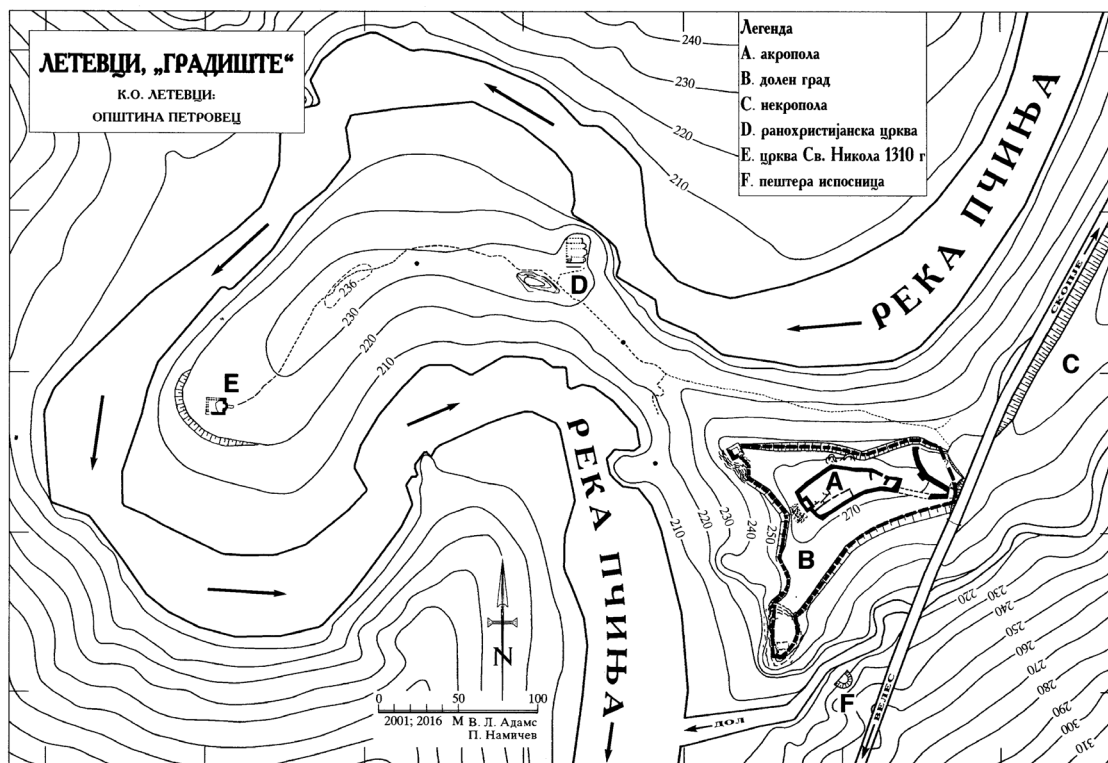

Сл 61 Летевци, Солиште, од исток

Очигледно е дека на Солиште, Летевци, бил подигнат кастил стража, за блокирање на влезот во Бадерско-Пчињската клисура од север. Северниот одбранбен сид на акрополата и на западното подградие биле така поставени да на нив можеле да се наредат голема единица војниците и да стрелаат со разновидно оружје врз евентуалните агресори кои се движеле долу на патот покрај реката.

Сл. 62 Солиште Летевци, акропола, централна кула, разурнат опус емплектон

Сл. 63 Маркови Кули, Летевци, план В. Л. Адамс

Сл. 64 Маркови Кули, Летевци, сребрена драхма на пајонскиот крал Патрај

33. Маркови Кули / Град Кожле / Кастелото, Летевци

Бадерско Пчињската Клисуре има должина 8 километри. Патот низ неа бил контролиран со три утврдувања: Кула, Бадер, Солиште, Летевци и Маркови Кули / Град Кожле / Кастелото, Летевци.⁸⁴

Локалитетот го посетил А. Еванс. Тој запишал:

⁸⁴ Види кај: Лилчиќ Адамс В., 2019; Lilčić Adams V. 2020, со цитирана литература.

„Појдовна точка на моите истражувања беше Бања, во Пчињската долина, топлите бањи и античките каменоломи кои што веќе ги опишав, кои што очигледно, ја чинеле бањската станица, означена на Картата на Појтингер како првата станица на патот кон Тесалоника, 21 милја (31.5 км) оддалечена од Скупи. Самиот римски пат, во својата јужна насока, мора да продолжувал од околината на Бања, долж левиот брег на реката Пчиња, и ја преминувал, а ридот над преминот претставувал природна позиција за кастел што го контролирал овој премин. На оваа позиција, всушност, се наоѓаат урнатините на една турска кула стражарница, позната како Бадерско Кале, кое што претходно го контролирало патот низ теснецот; патот што секако бил римски пат. Името на ова Кале е интересно, бидејќи покажува дека името на Бадер се уште се одржува на двата речни брега, и неговата функција ја дополнува причината за постоење на постар, византиски "frougion", каков што била Бедериана, во близината на селото. Самото село Бадер лежи на десниот брег на реката, која што е тука лесно минлива. Селото е проста група куќи од сувозидишта; всушност единствена значајна карактеристика е фонатаната подигната од побожната дама со муслиманско име Фатима; неговата местоположба, сепак, закачена на стрмнината под „железните порти“ на речниот тек, секако беше прекрасна. Јас не можев да забележам било какви остатоци од римско време, иако во близината имаше христијански гробишта од некоја антика во одреден степен расфрлани околу еден даб. За еден час пешачење нагоре странично од долината, и од влезот (во клисурата/Г.Т.) кај што лежи Бадер, е селото Блаце, каде што беа откриени два римски натписи од инженери вклучени во рудничките операции на вадење на камен во околината, поврзани со изградбата на македонската линија. Од ова село, што зазема централна и контролна местоположба на овој ридест предел, помеѓу Пчиња и Вардар, води права патна линија, речиси кон југ, кон селото Кожле и сливот на двете реки. За овој пат јас сум наклонет да го сметам за римски.

Во македонскиот (Г.Т.) манастир Св. Јован, што лежи на стрмниот лев брег на Пчиња, блиску до нејзиниот влив, видов словенски натпис, што фон Хан го прикажа во Велесе, и за кој што тој претпостави дека поседува референца за Јустинијан. Тој е насликан со црни букви во малата византиска црква, над влезната порта; но во никој случај не одговара на описот на фон Хан. Неколку збора беа неразбирливи, но натписот целосно е јасен и се чита вака: „Оваа црква беше изградена од темели и насликана со трудот и подвигот на возљубениот од Бога

*епископ господин Јосиф ... од Манастирот Зографу. Во времето на Патријаршијата на благословениот ... господар и епископ на Јустинијана Прва од Охрид, господарот Зосим, и од ... султан Мехмед. Тогаш Крит беше заземен. И ктиторите беа од (селото/Г.Т.) Рудник, Јово, Неда, Нера ... ица, Продан, Степан, Васо, Дамчета. Во годината (1669)“.*⁸⁵

Од известувањето на Еванс се гледа дека Бадерското Кале на кое била турска кула, се наоѓало на доминантен рид на левиот брег на Пчиња, над местото каде што древниот пат преминувал од десниот на левиот брег, и дека Бадерското Кале го чувало и контролирало теснецот низ кој течела реката Пчиња.

Ј. Трифуноски, го забележал локалитетот: „Околу 500 м јужно од Летевици се наоѓа карпестото возвишение Кале. На неговото теме има траги од сидови. Нивната дебелина е околу 1 м. Во подножјето на возвишението има остатоци од 20-тина гробови и една црква. Некои селани велат дека е тоа Марково Кале. На Калето селаните ископувале големи земјени купови.“⁸⁶

Локалитетот го споменале и: Јован Хаџи Васиљевиќ,⁸⁷ и Томо Томоски, во 1978 година кој изнел нешто попрецизен опис на кастелот, и го публикува првиот хоризонтален план на И. Микулчиќ.⁸⁸ Досега најобемниот стручен опис на кастелот – град во литературата претставил И. Микулчиќ, кој ги реализирал првите истражувања на локалитетот, во периодот од 1975-1982 година.⁸⁹

Од 2008 и 2009 година, на локалитетот беа реализирани археолошки ископувања под раководство на Кирил Трајковски,⁹⁰ во акрополата, на јужната падина во подградието, а и открил и ископал мала ранохристијанска црква од 6. век н.е. на североисточниот агол на карпестото плато на западниот полуостров околу кој кружи Пчиња.⁹¹

⁸⁵ Evans A., 1885, 142-143.

⁸⁶ Трифуноски Ј., 1964, 80.

⁸⁷ Хаџи Васиљевиќ Ј., 1930, 23, 401.

⁸⁸ Томоски Т., 1999, 232-233, 244. На стр. 249 од истиот труд, Т. Томоски публикувал и вертикален план, но само на полуостровот околу кој кружи Пчиња и западниот дел од акрополата на кастелот-средновековен град.

⁸⁹ Микулчиќ И., 1982, 91-92, 133-135, план после стр. 136; Mikulčić I., 2002, 171.

⁹⁰ Види кај: Толевски И. и коавтори, 2016, 1-290.

⁹¹ Исто види: Толевски И., 2016, 1-290

Во 2016 година локалитетот подетално го рекоргносцирале В. Атанасов В. Л. Адамс, А. Илиевски и И. Ширтовски. Воедно В. Л. Адамс изработи, ревидирана планиметрија на локалитетот.⁹²

Сл 65 Маркови Кули, Летевци, од североисток

Ова утврдување е доказ дека во Бадерско-Пчињската клисура, на дистанцата, од скопското село Бадер, до вливот на Пчиња во Вардар, била користена значајна древна патна комуникација, во текот на железното време, антиката и средниот век. Материјалните наоди, монетите и дел од архитектурата укажуваат на извонредниот значај на утврдувањето особено во текот на доцноантичкиот период, од 4-6 век н.е.

Утврдувањето се наоѓа во средината на клисурата. Тука, реката Пчиња, од јужен правец зазема југозападен правец, заобиколувајќи западно, под еден доминантен карпест рид, околу издолжениот ридест полуостров. На 1.5 км западно, на рамниот дел, повисоко над десниот брег на Пчиња се наоѓа селото Кожле, додека на 1.3 км североисточно од градот високо над левиот брег на реката се наоѓа селото Летевци. Современиот асфалтен пат Скопје – Велес, минува точно преку планинското седло, источното чело на подградието, при што пресекол и оштетил дел од источното челот, поточно ја девастирал источната кула на оваа позиција.

Локалитетот се состои од следните утврдени и контактни зони со објекти: акропола; североисточна тераса на доцноантичкиот кастел; северно подградие;

⁹² Лилчиќ Адамс В., 2019, 242-248; Лилчиќ Адамс В., Атанасов В., Илиевски А., Ширтовски И., 2023, во печат.

јужно подградие; североисточна некропола; ранохристијанска црква; средновековна црква Св. Никола на Милутин од 1313 година, со некропола; и пештерна капела.

Акрополата има издолжена форма, голема 65x30 м. Акрополата била изградена во доцната антика, и била обновена во средниот век, бранета со две кули, западна и источна. На западниот сид, на највисоката кота во утврдувањето во средниот век била изградена доминантна кула – бастин, додека на источното чело била оформена пониска кула со трапезовидна основа, голема 8x8 м. Со ископувањата во акрополата биле откриени остатоци од големата правоаголна просторија потпрена на јужниот сид како и монети од 4 и од 6 век н.е.

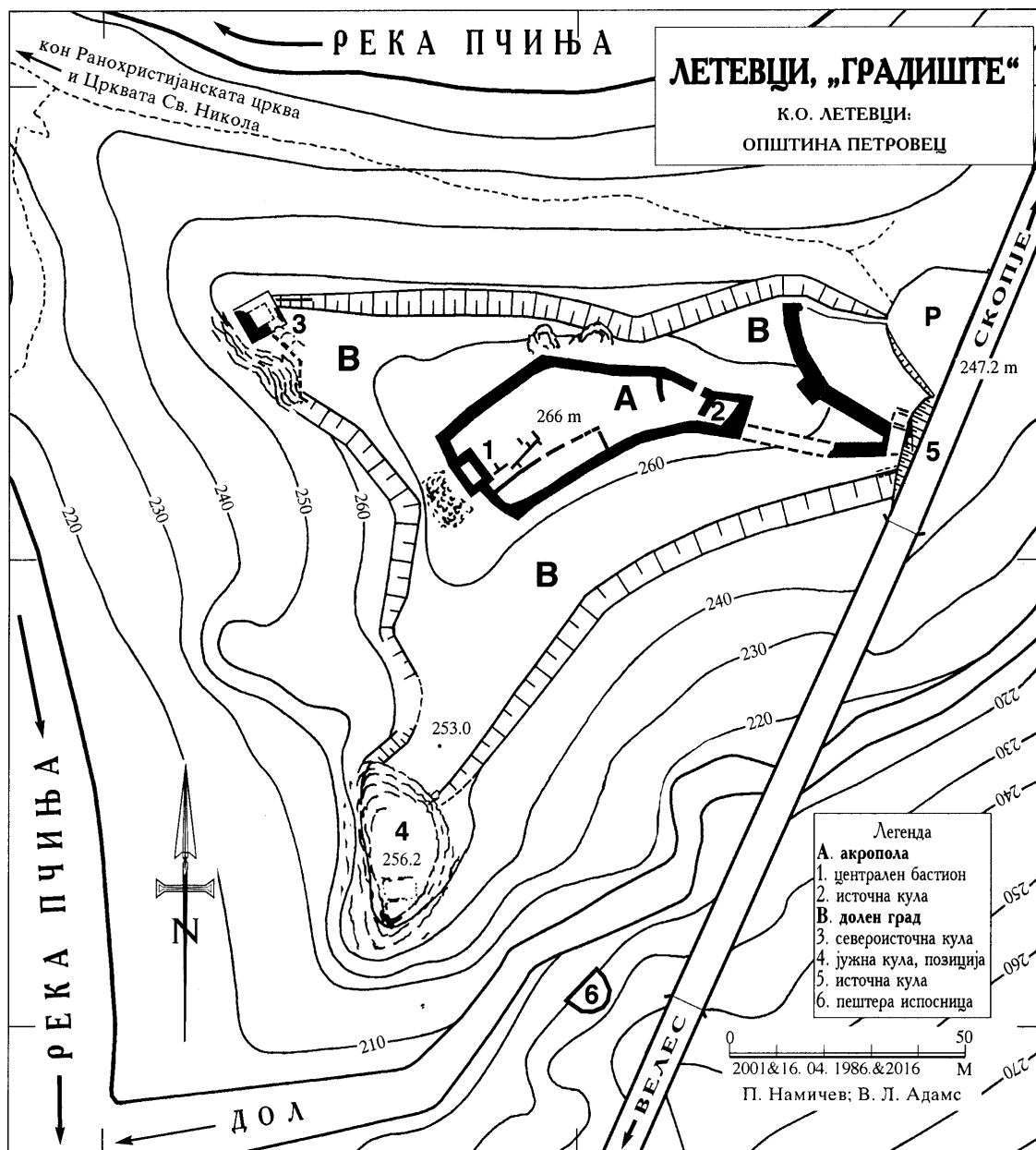
На североисточната страна на ридот, што се спушта кон седлото, И. Микулчиќ забележал 40 метри долг одбранбен предсид со кој што кастелот бил бранет од нападите од седлото. Над него, бил оформен главниот источен сид на подградието, кој што во постара фаза на запад бил врзан со акрополата и трапезовидна кула. Овој сид се спуштал на северната падина кон остатоците од главната влезна порта во кастелот. Во подоцнежна, средновековна фаза, врската со акрополата била пресечена, и биле проектирани две сидни платна кон седлото каде се спојувале или во клиновидно чело или во силна одбранбена кула.

Северното подградие започнувало на исток од главната влезна порта во кастелот и се протегало до северозападната правоаголна кула. Источната страна претставува стрмна карпеста и некорисна површина, додека западната страна е поширока тераса наведната кон север.

Јужното подградие всушност било споено со северното. Според теренските проверки на В. Л. Адамс со А-тимот, произлегува дека не постоел сид што ги врзувал северозападната кула со западниот агол на акрополата. Туку, од северозападната кула, по карпестиот гребен билк проектиран одбранбен сид, кој после околу 10 метри благо вртел кон југ и за околу 100 м излегувал на карпестиот масив што доминирал над вливот на долот во Пчиња. Нема сомнение дека на ова карпесто плато некогаш била подигната моќна одбранбена кула која што патниците кои доаѓале покрај коритото на Пчиња од југ, прво неа ја здогледувале на северниот хоризонт. Од ова карпесто плато, сидот водел во североисточна насока и за околу 120 м се спојувал со источното чело на кастелот. Северното и јужното подградие го сочинувале всушност долниот град.

Североисточната некропола, се чини била главна некропола на утврдувањето во железното време, во доцната антика и во средниот век. Се наоѓа на околу 40 м

североисточно преку асфалтниот магистрален пат. Се работи за тесно плато на ридот наведнато кон југозапад големо приближно 80x30 м, на кое што се наоѓаат остатоци од гробови, на места разголеми гробни цисти.

друга хипотеза. Имено, тоа можел да биде „*сложен и богат станбен комплекс (villa). ... можеби имот на некој виш офицер.*“⁹³

На крајниот југозападен дел од полуостровот, околу 75 метри североисточно од речниот брег, во средниот век била оформена тераса со некропола, во чија што средина кралот Милутин, околу 1313 г ја подигнал средновековната црква Св. Никола.

Во вертикалната карпа врз која што се потпира долгиот мост на современата магистрала, на јужната страна од долот, се наоѓа мала пештера во која се наоѓаат слаби остатоци од фрески според кои Т. Томоски претпоставил дека се работи за пештерска црква.⁹⁴

Во рамките на површинските истражувања и документирања на утврдувањето, во 2017 година тимот на Филозофскиот факултет од Скопје откри поголем број на движни наоди на јужната падина, надвор од јужниот градски бедем. Најстар наод претставува една сребрена драхма на пајонскиот крал Патрај со претставата Аполон / протом на див вепар. Овој наод како и дел од рачка на хидрија, ја илустрираат егзистенцијата на локалитетот во 4 и веројатно низ 3 век пред н.е. Откриени се монети од 2-4 век н.е., меѓутоа дури 12 монети од времето на Јустинијан. Притоа се откриени две бронзени ексагии од по една номизма, од 6 век. Како и наоди од 10-16 век.

Сумираните сознанија предочуваат значајна утврдена населба со континуитет од железното време, врз која бил подигнат доцноантички и потоа силен рановизантиски кастел, а подоцна врз него и средновековниот град Кожле во втората половина од 12 век со егзистенција до 14 век. Сосема е очигледно дека интересот на луѓето од предисторијата антиката и средниот век, за оваа местоположба во средината на Бадерско-Пчињската клисура, се должи на древниот магистрален пат што водел долж речните брегови на Пчиња. Меѓутоа, во науката, пред околу 34 години била изнесена поинаква хипотеза. Имено, древниот магистрален пат не минувал во Пчињската клисура, туку водел од нејзината утока во Вардар, нагоре до селото Кожле и потоа се спуштал преку селото Блаце на просторот на современо Катланово.⁹⁵

⁹³ Микулчиќ И., 1982, 92.

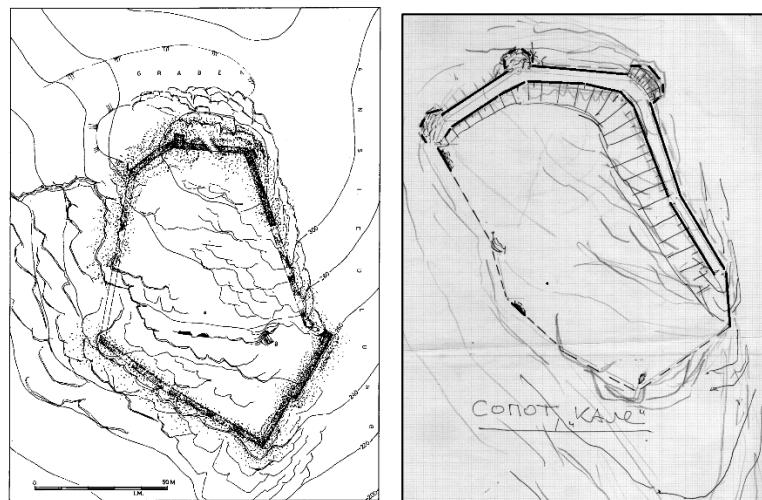
⁹⁴ Томоски Т., 1999, 233.

⁹⁵ Микулчиќ И., 1982, 92; Лилчиќ В.А., 1994, 115, опција а.

Денес знаеме дека магистралниот пат во римскиот царски период, водел низ Бадерско-Пчињската клисура. Делумни докази за јужниот дел од трасата се средновековните цркви Св. Јован Ветерски и пештерната црква отспротива. Локалниот топоним Штур, што се гледа на топографската секција 1:25.000, на ридестиот предел западно од Ветерско, потекнува од влашкиот збор к'штур а овој произлегол од каштур/кастур – castrum. Веројатно е дека се работи за просторно поместен топоним што се однесувал всушност на правецот на доближувањето на патниците од велешката страна кон Бадерското Кале / Маркови Кули, Летевци.

Сл. 67-77 Маркови Кули, Летевци, монети на императорите Анастасиј, Јустинијан I, Јустин II

Сл. 78-79 Кале, Сопот, лево И. Микулчиќ, десно В. Л. Адамс

34. Кале, Сопот

Локалитетот го истражувале И. Микулчиќ,⁹⁶ В. Л. Адамс.⁹⁷

Локалитетот се наоѓа на голема кривина на реката Вардар која што го заобиколува издадениот карпест рид од правецот на железничката станица Рајко Жинзифов, преку утоката на Слпскиот Поток, покрај Сопотскиот Манастир Св. Ѓорѓи, јужно од селото Сопот, за потоа да навлезе во клисурата помеѓу Новачани и Башино Село, кон Велес. На врвот од карпите била изградена тврдина голема околу 112x73/46 м, со малтерен сид широк 1.8-1.95 м. Конфигурацијата на теренот не овозможила релаизација на покомплексен план, туку издолжена форма со блага падина кон југозапад. На северната страна гребенот бил просечен во длабока одбранбена фоса. Јужно над неа бил изграден северниот член сид на кастелот, долг 45 метри, зајакнат со три четвртести кули. Одбранбениот сид бил проектиран на источната страна по карпестиот гребен за околу 70 метри, за потоа да го смени правецот кон југозапад. За жал при изградбата на автопатот во западното и јужното подножје на ридот, со експлозив бил разурнат западниот и јужниот периметрален

⁹⁶ Mikulčić I., 2002, 435-436, No. 377.

⁹⁷ Лилчиќ (Адамс) В., 1998, 18, 23, 48-49

сид на кастелот и засекогаш се разнесени културните хоризонти на тие страни. Вкупната површина изнесувала околу 1.5 ха.

Сл 80-81 Сопот, Кале, лево: фрагмент од Железнодобен сад; десно перла од стаклена паста

Сл 82-85 Сопот, Кале, монети од IV и VI век н.е.

Во текот на истражувањата биле евидентирани два културни хоризонти. Постар хоризонт од архајскиот период, главно фрагменти и делови на рачно работена садова керамика. И помлад доцноантички културен хоризонт од 4-6 век н.е. Евидентирани се монети на доцноримските императори: Ликиниј (308-324), Валентинијан I (364-375), Теодосиј (379-395), Аркадиј (383-408), Јустин II (565-578). Бронзен тег – номисма, мал бронзен клуч од касетка.⁹⁸ Во текот на 2022 година В. Л. Адамс со А-Тимот открија монети на погоре споменатите императори но и на Евдоксија, сопругата на императорот Аркадиј (383-408), како и едно полукалотесто бронзено копче за облека од архајскиот период, и железно резе од кутија - каса за накит или пари.

⁹⁸ Лилчиќ (Адамс) В., 1998, 48-49.

Сл 86, 87 Кале, Сопот, горе: од исток, долу: дрон фотографија од југоисток

Манастирот Св. Ѓорѓи очигледно бил подигнат на трасата на Источниот магистрален пат. Во неговиот двор се наоѓа една

Сопотското Поле североисточно од селото, преку кое водел Западниот магистрален пат кон Отовица, го истражувале Т. Јовчевска (2012) и подоцна И. Толевски (2020).⁹⁹

На околу 1 км источно од Сопот на ниското ридче Кале Дабици, што претставува североисточен изданок на поголемиот рид Габер, се наоѓаат остатоци од културен хоризонт. Се чини дека на просторот на ридот во минатото егзистирала една населба со можна мала фортификација на врвот. Она што се забележува е

⁹⁹ Толевски И., 2021, 7-24.

извонредната визуелна комуникација од Кале Дабици на запад со Кале Сопот, но и на југ со Клепа, Двориште.

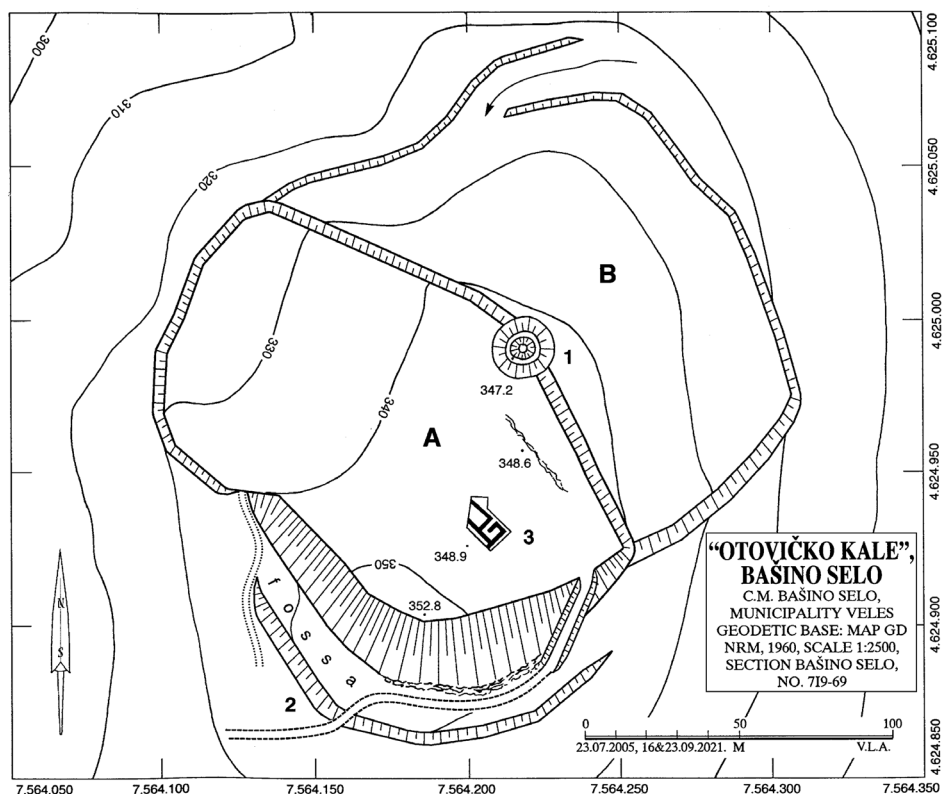
Сл 88, 89 Сопот, Кале, лево: железно резе од кутија каса; десно: бронзено клуче од каса.

Сл 90 Сопот Кале, полуфолис на Јустинијан I (527-265)

Сл 91 Сопот, Кале, троребреста стрела т.н. Аварски тип

Сл. 92 Отовичко Кале, Башино Село, план В. Л. Адамс

35. Отовичко Кале, Башино Село

Сметам дека Источниот магистрален пат, од Кале, Сопот, водел кон Отовица. Од селото Сопот до локалитетот Теќе во североисточното подножје на Отовичко Кале има точно 5 километри. Имајќи ги предвид двата споменати локалитети со егзистенција од архајскиот период до доцната антика, се претпоставува дека Источниот магистрален пат, во антиката, од Сопот не продолжувал по левиот брег на Вардар во клисурата помеѓу Новачани и Башино Село. Можеби постоел пат од помало значење, имајќи предвид дека кај Новачани е регистрирана стела со натпис. Односно В. Л. Адамс на ридот Барјаче открил мало плато што се чини било утврдено со слаб сувозид и доцноримски монети од 4 век н.е.

Интересен е и податокот за локалитетот Бела Бода. Имено локалитетот се наоѓа околу 300 метри северно од утоката во Велешко Езеро Младост.¹⁰⁰ Го забележал уште М. Филиповиќ, како остатоци од стара населба во опфатот на

¹⁰⁰ Петачки Ѓ., АКРМ том II, МАНУ, Скопје 1996, 60.

Башино Село, односно зад превојот Канаре, покрај друмот за Скопје. Се работи за пат на линијата долж Рудничка Река, Рудник.¹⁰¹

На ридот Отовичко Кале е евидентиран особено значаен локалитет. Со рекогносцирање го истражувале И. Микулчиќ,¹⁰² потоа В. Л. Адамс,¹⁰³ и Ј. Гајтаноска.¹⁰⁴ Додека први сондирања реализирала А. Василковска Мидоска (непубликувани).

На ридот се распознаваат две утврдени рамки. Акрополниот дел што бил цврсто укрепен со масивен одбранбен ѕид опфаќа приближно правоаголна површина со заоблени агли, се протега на врвот и на богатата северна с/з падина. И источно подградие на кое евидентиравме делови и фрагменти од пајонска садова керамика од архајско време. На локалитетот се откриени монети на Тесалоника, како и автономна Македонија под Филип V и Персеј.¹⁰⁵ Потоа В. Л. Адамс со А-тимот ги откри следните 26 монети, од кои две на Филип V, 14 на Персеј, 3 на Филип V или на Персеј, 1 автономна Македонија, една римска републиканска и т.н. Од постарите наоди, се: една монета на Филип V и 2 монети на Персеј. П. Јосифовски публикува, од овој локалитет: 2 бронзени монети на Филип V и 9 бронзени монети на Персеј.¹⁰⁶ Н. Шелдаров публикува 20 монети на Персеј.¹⁰⁷ Истиот автор публикува уште и монета на Тесалоника и три монети на автономна Македонија под Филип V и Персеј.¹⁰⁸

Сл 93 Башино Село, Отовичко Кале, бронзена фибула т.н. Малоазиски тип

¹⁰¹ Филиповић М., 1935, 556.

¹⁰² Mikulčić I., 2002, 419, 421.

¹⁰³ Лилчиќ Адамс В., 2022, 319-320.

¹⁰⁴ Гајтаноска Ј., 2008, 59-78.

¹⁰⁵ Шелдаров Н., 2003, броевите: 260, 648, 670, 690.

¹⁰⁶ Јосифовски П., 1994: 57-62.

¹⁰⁷ Шелдаров Н., 2013, 32, броеви со опис во каталогот: 8, 9, 86, 101, 106, 110, 126, 127, 142, 149, 154, 159, 166, 173, 178, 184, 188, 196, 211.

¹⁰⁸ Шелдаров Н., 2003, броевите: 260, 648, 670, 690.

Сл 94 Отовичко Кале, Башино Село, од североисток

Отовичко Кале, Башино Село,

**Каталог монети во Археолошката музејска збирка на Филозофскиот факултет
Скопје**

1 Филип V (221-179)

Ав. Глава на херојот Херакле, надесно

Рв. В | А | Ф Коњаник отпоздравува.

Кота: N 41°45.934'; E 021°45.947'

Метрика, метал, оска на реверсот: 3,63 гр; 16x3 mm; Æ, 12.00 ч.

ФЗФ В.Кн. 877-1 (05.09.2021).

2 Римска републиканска бронзена монета

Ав. Глава на Рома, надесно; три точки горе десно.

Рв. Кораб на десно.

Кота: N 41°45. 941'; E 021°46.011'

Метрика, метал, оска на реверсот: 11,49 гр; 24,2x3,7 mm; Æ, 07.00 ч.

ФЗФ В.КН. 877-2 (05.09.2021).

3. Персеј (179-168)

Ав. Контура на глава на херојот Персеј, надесно

Рв. Контура на орел.

Кота: N 41°45. 796'; E 021°46.031'

Метрика, метал, оска на реверс: 5.28 гр; 18.5 mm; Æ; 11.00 ч.

Реф. Шелдаров Н., 2003, 607-613.

ФЗФ В.КН. 877-3 (07.09.2021).

4. Персеј (179-168)

Ав. Мошне слаба контура на глава на херојот Персеј, надесно

Рв. В (A); орел во канците држи молња; дел од EP во полето лево.

Кота: N 41°45. 971'; E 021°46.041'

Метрика, метал, оска на реверс: 4.23 гр; 22x3,5 mm; Æ.

Реф. Шелдаров Н., 2003, 607-613.

ФЗФ В.КН. 877-3 (07.09.2021).

5. Автономна Македонија (187/6 - 168/7), бронзена монета

Ав. Глава на Севс, надесно.

Рв. (M)AKE|(Δ)ONΩN; крилеста молња.

Кота: N 41°45. 963'; E 021°46.046'

Метрика, метал, оска на реверс: 9.62 гр; 22,7x4,3 mm; Æ; 11,00 ч.

Реф. Шелдаров Н., 2003, 607-613.

ФЗФ В.КН. 877-5 (07.09.2021).

6. Персеј (179-168)

Ав. Глава на херојот Персеј, надесно

Рв. В (Α); орел во канците држи молња; ΕΡ во полето лево.

Кота: N 41°45. 966'; E 021°46.044'

Метрика, метал, оска на реверс: 3.57 гр; 19x2,8 mm; Æ; 02,00 ч.

Реф. Шелдаров Н., 2003, 607-613.

ФЗФ В.КН. 877-6 (07.09.2021).

7. Персеј (179-168)

Ав. Контура на глава на херојот Персеј, надесно

Рв. В Α; орел во канците држи молња; ΕΡ во полето лево.

Кота: N 41°45. 981'; E 021°46.040'

Метрика, метал, оска на реверс: 5.83 гр; 19x4,2 mm; Æ; 12,00 ч.

Реф. Шелдаров Н., 2003, 607-613.

ФЗФ В.Кн. 877-7 (07.09.2021).

8. Персеј (179-168)

Ав. Македонски штит со ротирачка ѕвезда во еписемата.

Рв. (B) A; харпа надесно; П E, помеѓу ѕвезда.

Кота: N 41°45. 993'; E 021°46.952'

Метрика, метал, оска на реверс: 2.19 гр; 14,6x2,6 mm; Æ; 12,00 ч.

Реф. Шелдаров Н., 2003, 642-644.

ФЗФ В.Кн. 877-8 (07.09.2021).

9. Персеј (179-168)

Ав. Глава на херојот Херакле, надесно

Рв. B | A | ; Коњаник отпоздравува.

Кота: N 41°45.982'; E 021°46.050'

Метрика, метал, оска на реверсот: 6,11 гр; Æ, 10.30 ч.

ФЗФ В.Кн. 877-9 (10.09.2021).

10. Можеби Персеј (179-168) според контурата на аверсот

Ав. Контура на глава можеби на Персеј, надесно

Рв. нејасно.

Кота: N 41°45. 972'; E 021°46.047'

Метрика, метал, оска на реверс: 3.79 гр; 20,4x3,2 mm; Æ.

ФЗФ В.Кн. 877-10 (10.09.2021).

11. Персеј (179-168)

Ав. Контура на глава на херојот Персеј, надесно. Харпа во полето лево.

Рв. В А; орел во канците држи молња; ΕΡ во полето лево.

Кота: N 41°45. 955'; E 021°46.055'

Метрика, метал, оска на реверс: 6.31 гр; 19,6x3,8 mm; Æ; 06,00 ч.

Реф. Шелдаров Н., 2003, 607-613.

ФЗФ В.Кн. 877-11 (10.09.2021).

12. Персеј (179-168)

Ав. Контура на глава на херојот Персеј, надесно. Харпа во полето лево.

Рв. В А; орел во канците држи молња; дел од ΕΡ во полето лево; Α под молњата.

Кота: N 41°45. 976'; E 021°46.048'.

Метрика, метал, оска на реверс: 5.88 гр; 18,5x3,8 mm; Æ; 05,10 ч.

Реф. Шелдаров Н., 2003, 607-613.

ФЗФ В.Кн. 877-12 (10.09.2021).

13. Неидентификувана монета

Ав. Контура на глава надесно.

Рв. Контура на коњаник кој отпоздравува, надесно.

Кота: N 41°45. 977'; E 021°46.044'.

Метрика, метал, оска на реверс: 4.51 гр; 17,7x4 mm; Æ; 07,10 ч.

ФЗФ В.Кн. 877-13 (10.09.2021).

14. Персеј (179-168)

Ав. Уништен релјеф.

Рв. (В) А; орел во канците држи молња.

Кота: N 41°45. 978'; E 021°46.043'.

Метрика, метал, оска на реверс: 4.04 гр; 21x4,2 mm; Æ.

Реф. Шелдаров Н., 2003, генерално броеви 607-613.

ФЗФ В.Кн. 877-14 (10.09.2021).

15. Персеј (179-168)

Ав. Глава на херојот Персеј, надесно.

Рв. В А; контура на орел, во канците држи молња.

Кота: N 41°45. 977'; E 021°46.049'

Метрика, метал, оска на реверс: 3.83 гр; 19,3x3 mm; Æ; 03,15 ч.

Реф. Шелдаров Н., 2003, 607-613.

ФЗФ В.Кн. 877-15 (10.09.2021).

16. Констанциј II (337-361)

Ав. D.N. CONS(TANTIVS P.F. AVG). Глава на херојот Персеј, надесно.

Рв. Војник налево, со копје прободува паднат коњаник.

Кота: N 41°45. 978'; E 021°46.041'.

Метрика, метал, оска на реверс: 2.58 гр; 20,2x2 mm; Æ; 05,45 ч.

Реф. Sear D. R., 1981, no. 3903.

ФЗФ В.КН. 877-16 (10.09.2021).

17. Неидентификувана монета, можеби од некоја Понтска ковница

Ав. Глава на жена (Горгона ?), анфас.

Рв. Седечка гола фигура (Посејдон ?) со трозабец во едната рака.

Кота: N 41°45. 906'; E 021°45.945'.

Метрика, метал, оска на реверс: 3.08 гр; 18,9x2,3 mm; Æ; 11,25 ч.

ФЗФ В.КН. 877-17 (16.09.2021).

18. Персеј (179-168)

Ав. Контура на глава на херојот Персеј, надесно. Харпа во полето лево.

Рв. (B A); контура на орел во канците држи молња; дел од EP во полето лево.

Кота: N 41°45. 973'; E 021°46.049'.

Метрика, метал, оска на реверс: 4.18 гр; 19,3x3,3 mm; Æ; 00,10 ч.

Реф. Шелдаров Н., 2003, 607-613.

ФЗФ В.КН. 877-18 (16.09.2021).

19. Автономна Македонија (187/6 - 168/7), бронзена монета

Ав. Македонски штит; ME во еписемата.

Рв. Македонски шлем; монограми горе и долу.

Кота: N 41°45. 981'; E 021°46.050'

Метрика, метал, оска на реверс: 4.94 гр; 16,2x4,1 mm; AE .

Реф. Шелдаров Н., 2003, бр 695.

ФЗФ В.КН. 877-19 (16.09.2021).

20 Филип V (221-179) / бронзена монета кована од 180/79 г пред н.е.

Ав. Глава на херојот Персеј, надесно

Рв. В | А | Φ , харпа надесно во дабов венец.

Кота: N 41°45. 982'; E 021°46.052'

Метрика, метал, оска на реверсот: 3,92 гр; 16,9x3,5 mm; AE , 11.00 ч.

Реф. Шелдаров Н., 2003, бр 594.

ФЗФ В.КН. 877-20 (16.09.2021).

21. Персеј (179-168)

Ав. Херакле, надесно.

Рв. В|А; коњаник отпоздравува, надесно.

Кота: N 41°45. 977'; E 021°46.066'.

Метрика, метал, оска на реверс: 6.73 гр; 19,2x4 mm; Æ; 07,30 ч.

Реф. Шелдаров Н., 2003, генерално броеви 599-604.

ФЗФ В.Кн. 877-21 (16.09.2021).

22. Персеј (179-168)

Ав. Контура од глава, надесно.

Рв. Коњаник отпоздравува, надесно.

Кота: N 41°45. 982'; E 021°46.062'.

Метрика, метал, оска на реверс: 8.02 гр; 20,3x6 mm; Æ.

ФЗФ В.Кн. 877-22 (16.09.2021).

23. Персеј (179-168)

Ав. Контура на глава на херојот Персеј, надесно. Харпа во полето лево.

Рв. (B A); орел во канците држи молња; EP во полето десно.

Кота: N 41°45. 380'; E 021°46.042'

Метрика, метал, оска на реверс: 5.73 гр; 21,2x3,5 mm; Æ; 12,00 ч.

Реф. Шелдаров Н., 2003, 607-613.

ФЗФ В.Кн. 877-23 (16.09.2021).

24. Персеј (179-168)

Ав. Контура на глава на херојот Персеј, надесно.

Рв. Орел во канците држи молња.

Кота: N 41°45.962; E 021°46.053'

Метрика, метал, оска на реверс: 3.91 гр; 19,8x3 mm; Æ; 12,00 ч.

Реф. Шелдаров Н., 2003, 607-613.

ФЗФ В.Кн. 877-24 (23.09.2021).

25. Персеј (179-168)

Ав. Контура на глава на херојот Персеј, надесно.

Рв. Орел во канците држи молња.

Кота: N 41°45.978'; E 021°46.049'

Метрика, метал, оска на реверс: 5.54 гр; 18,1x4,2 mm; Æ; 09,00 ч.

Реф. Шелдаров Н., 2003, 607-613.

ФЗФ В.Кн. 877-25 (23.09.2021).

26. Персеј (179-168)

Ав. Глава на херојот Персеј, надесно; харпа во полето лево.

Рв. В А); Орел во канците држи молња; ЕР во полето лево; звезда под молњата.

Метрика, метал, оска на реверс: 4.93 гр; 19 mm; Æ; 12,00 ч.

Реф. Шелдаров Н., 2003, генерално броеви 607-613.

ФЗФ В.Кн. 1099 / IV400 (30.09.2014).

27. Персеј (179-168)

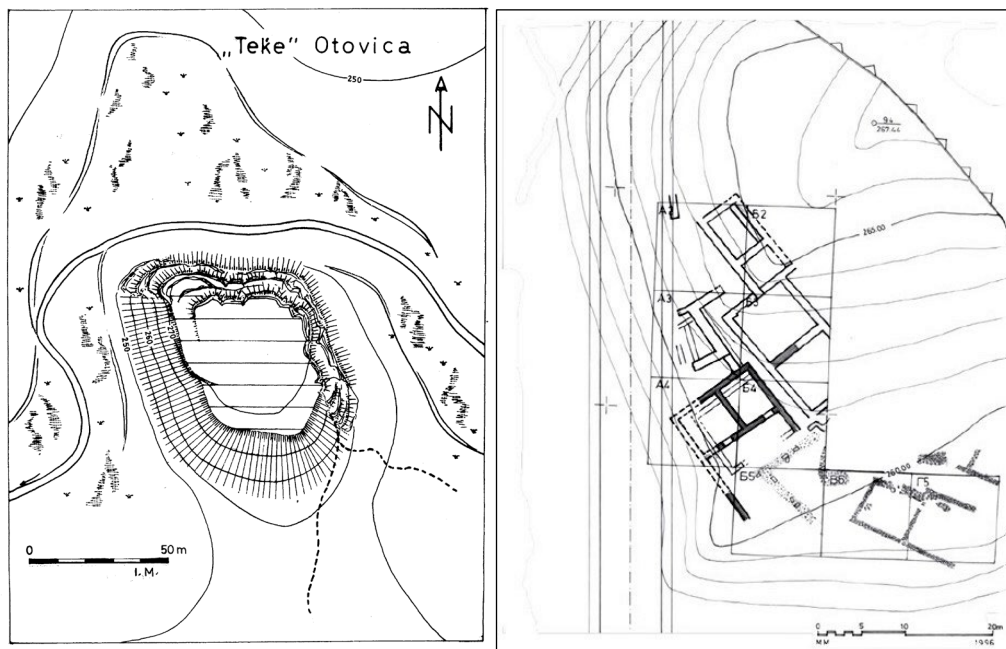
Ав. Херакле, надесно.

Рв. В|(А); коњаник отпоздравува, надесно.

Метрика, метал, оска на реверс: 6.21 гр; 19 mm; Æ; 02,12 ч.

Реф. Шелдаров Н., 2003, генерално броеви 599-604.

ФЗФ В.Кн. 1098 / IV399.

Сл. 95-96 Теке, Башино Село, лево план И. Микулчиќ; десно сонди З. Георгиев

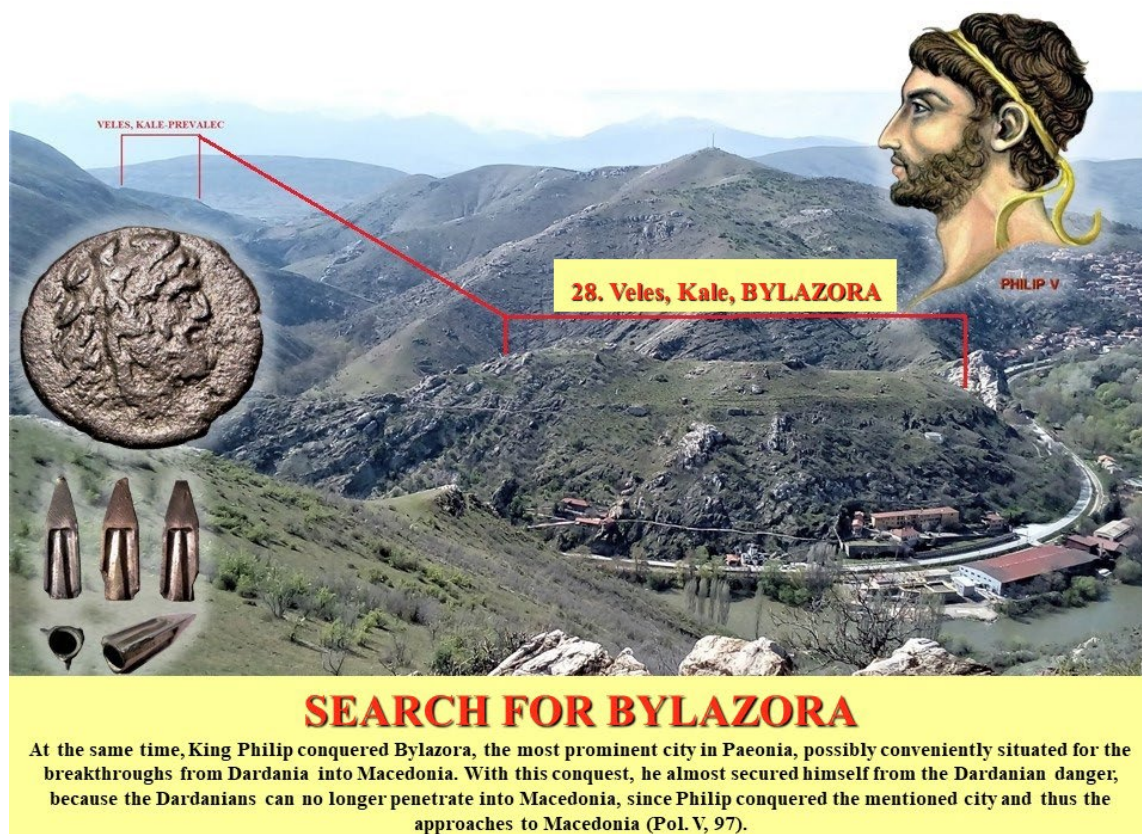
36. Теке, Башино Село

Локалитетот го забележал А. Керамидчиев како римска населба, подоцна И. Микулчиќ го нацртал планот на платото, за конечно З. Георгиев да реализира археолошки ископувања при што откри остатоци од енеолитски културен хоризонт, наоди од 6-4 век пред н.е. и остатоци од репрезентативен градежен комплекс од класичниот период, 4 век пред н.е.¹⁰⁹

¹⁰⁹ Георгиев З., 2017, 91-131.

Сл 97 Теќе, Башино Село, ископувања З. Георгиев

Сл. 98 Визуелизација на тезата за освојување на Билазора од страна на Филип V

17. Велешко Кале, Велес.

На крајот да се потсетиме уште еднаш на локалитетот Велешко Кале, Велес. Значаен архајски, антички и средновековен град на доминантниот рид, над устието на реката Тополка во Вардар. Со акрополата, утврденото северно предградие (заедно 3.5 ха) и шпекулативното широко предградие на источната падина од отворен тип, според И. Микулчиќ, површината би изнесувала околу 7 ха. Од скромните археолошки истражувања и наоди на површината, може да се каже дека културните хоризонти на градот имаат континуитет, од архајскиот до османлискиот период.

Најраниот познат наод од велешкото Кале е мал, масивен бронзен прстен од розета со 8 топчести краеве, датиран во 5-4 век п.н.е. Откриени се и три монети од Тесалоника (време на Филип V и Персеј)¹¹⁰ една бронзена монета од 1 век п.н.е., веројатно на Тесалоника, сребрен републикански денариус од 143 година пред н.е. Откриен е и еден сребрен денар на Марко Антониј од 32-31 година п.н.е. и оловен

¹¹⁰ Двете монети се откриени во јами при ископувањата на акрополата од страна на А. Василковска Мидоска од Музејот Велес, додека третата е откриена на западната падина под акрополата од В. Л. Адамс, од Филозофскиот факултет Скопје.

тег од раната антика. На западната падина, под акрополата, откривме 4 мали бронзени врвови од стрели карактеристични за периодот од 3-4 век п.н.е.¹¹¹ Овие врвови од стрели укажуваат на напад на градот. Откриени се и монети од 3 век од нашата ера. (Гордијан III, ковница Виминациј, година девета), монети од 4 век (Валентинјан II, Теодосиј), монети од 6 век од нашата ера. (Јустинијан и Јустин II), како и голем број византиски монети од типот Уранискос/Скифат и една сребрена средновековна турска монета.¹¹²

Сл. 99 Велешко Кале, Велес, појасна копча со натпис: *Господе помогни*

KYPIE BO|HΘICON

¹¹¹ Стрелките се со три ребра за да навлезат во панцирот. Претпоставуваме дека и припаѓале на војската на Филип V која го освоила градот Билазора во 217 г.

¹¹² За жал, локалитетот никогаш не бил истражуван систематски, туку повремено кампањски. Затоа и немаме задоволителна археолошка литература, освен написите на професорот И. Микулчиќ (од 1976 и 1995 година), и најновите истражувања на В. Л. Адамс со А-тимот во кој учествував, а чии што резултати веќе се публикуваат.

Х. Заклучни разгледувања

Конечно, претставените археолошки локалитети, разгледаните патни коридори, како и регистрираните движни археолошки наоди од локалитетите, пред се од фортифицираните локалитети, античките градови и тврдини, предочуваат нешто појасна слика на патните комуникации помеѓу Велешкиот крај и Скопскиот Базен.

Врз база на споменатите елементи ги поделив патиштата на две главни магистрали, Западна и Источна, како и два помалку фреквентни, поради што ги именувам логистички пата, исто така на Западен и Источен.

Во овој труд не се занимавам со обид за убикацијата на некои од локалитетите со станиците споменати во Појтиунгеровата карта, сметајќи дека би требало да се реализираат продолжителни археолошки рекогносцирања како на просторот помеѓу Скопско и Велешко, така и по долината на реката Вардар до Гевгелија и Дојран.

Западен магистрален Вардарски пат

Западниот магистрален пат, што води од градот на Велешкото Кале (Билазора ?) до Градот на Исар, Студеничани, се дистанцирал на неколку километри од десниот брег на Вардар. Од Велешкото Кале водел по тесната клисура на реката Тополка до Кале Превалец, Велес, од каде се упатувал за пајонското градче / и антигонидска воена база на Филип V, Корија Раштани. Од Корија Раштани патот водел преку Белештевичката клисурка, на северниот излез контролирана од кастелот Кале Цуцул/ Влахчани, Слп. Од Влахчани - просторот на составот на Белештевичкиот Поток со Слпскиот Поток, патот се искачувал на северозапад, минувајќи покрај Кале, Слп. Потоа водел на север северозапад до планинскиот превој Петров Гроб во атарот на селото Карабуниште. Превојот бил контролиран од кастелот на локалитетот Цуцулигово, Карабуниште.

Од Петров Гроб, патот водел на запад со повеќе кривини меѓутоа по изохипса кон селото Добрино, каде пристигал до кастелот Градиште, Добрино. Високо над Градиште, Добрино во североисточен правец се издига ридот со кастелот Кале, Добрино. Кале, Добрино најверојатно бил кастел спекула за трансфер на визуелни

сигнали од Скопско кон Клепа, Двориште, Велешко. Од Градиште, Добрино патот водел по Мала Река до коритото на Кадина Река, потоа до нејзината утока во Вардар, по десниот брег на Вардар на север преку античките населби Селиште Змијова Нива, Смесица, Селиште 1, Стракојадица, влегувал во Зелениковското Поле, минувал преку неолитската населба Слатина, Зелениково, потоа водел преку атарот на село Орешани до градот на Исар, Студеничани.

Археолошките наоди што ја потврдуваат големата фреквентност на Западниот магистрален пат потекнуваат од опишаните локалитети. Пред сите од локалитетот Корија, Раштани, каде што беа откриени наоди од архајско време, раната антика, римскиот период, доцната антика, рановизантискиот период и од средниот век до 14 век н.е. Наредната исто така значајна точка е Градиште, Добрино, каде што е откриена идентичната хронолошка рамка.

Согласно монетите на македонските кралеви Филип V и Персеј, во конотација со податокот изнесен од Полибиј, јасно е дека Дарданците милувале да го користат токму Западниот магистрален пат за пробивање и навлегување во Пајонија / Македонија (Македонската стратегија Пајонија).

Западен логистички пат по десниот брег на Вардар

Западниот магистрален Вардарски пат што доаѓал од правецот на Стоби, кај Велешко Кале ја преминувал реката Вардар и водел кон кастелот Отовичко Кале, Башино Село. Меѓутоа, постоел логистички пат по десниот / западниот брег на Вардар до утоката на Кадина Река во Вардар, во Скопско. Засега нема потврди дека логистичкиот пат водел на дистанцата Велешко Кале – утока на Слпски Поток во Вардар, најмногу поради тоа што овој правец никогаш не бил археолошки посетен. Меѓутоа од утоката на Слпски Поток во Вардар до утоката на Кадина Река во Вардар водел пат со ограничен значај. Патот го посведочуваат два мали кастели: Кале Карпа Цуцул, Карабиниште и Пењок / Пенџук, Карабуниште.

Источен магистрален пат Пчињско – Вардарски пат

Археолошките движни наоди од опишаните локалитети сведочат дека Источниот магистрален пат бил користен исто така од архајско време, низ целата антика и во средниот век, а еве и до ден денес.

Патот некаде кај Велешко Кале, Велес (Билазора / ад Кефалон) или малку после градот, ја преминувал реката Вардар од десниот на левиот брег. Потоа водел кон превојот помеѓу локалитетите Отовичко Кале и Теќе, Башино Село. Благодарение токму на овој прастар пат, на Отовичко Кале израснала богата пајонска населба. Додека на Теќе извонредно репрезентативен луксузен градежен комплекс во 4 век пред н.е. Македонскиот крал Филип V бил принуден да ги блокира патните коридори источно од Вардар, по кои навлегувале Дарданците, па така на врвот од Отовичко Кале, оформил силна воено-стратегиска база која што била одржувана заклучно со неговиот син кралот Персеј. После него во базата била сместена римска републиканска војска, што потврдуваат монетните наоди. При истражувањата на источното подградие на Отовичко Кале беше откриена една доцноримска монета од 4 век, додека А. Керамидчиев забележал доцноантички наоди во нивите источно од Теќе.

Од Отовичко Кале и Теќе, патот водел на запад, извесно време долж рекичката Бела Вода, што доаѓа од правецот на Отовица, точно низ просторот што е сега потопен од вештачкото Велешко Езеро Младост, кон селото Сопот, и под кастелот Кале, Сопот. Тука на просторот помеѓу Сопот и утоката на Слпски Поток на спротивната страна на Вардар, постоела можност за премин преку Вардар со прегазување. Од Кале, Сопот, патот водел до утоката на Пчиња во Вардар, каде по клисурата на Пчиња доаѓал до кастелот Маркови Кули, Летевци. Од тука уште некој километар патот излегувал од Пчињската Клисура и влегувал во Бадерско-Катлановското поле. Излезот / влезот во Бадерско-Пчињската Клисура бил бранет со две фортификации: Солиште, Летевци и Кула, Бадер.

Забележувам дека освен воено-стратегиската база на Отовичко Кале, на целата траса на Западниот магистрален пат до Бадер, не била стационирана антигонидската војска под Филип V и Персеј.

Источен логистички пат

Веројатно уште од Башино Село, долж левиот брег на Вардар, водела јужна траса на Источниот логистички пат, низ малата клисура помеѓу Башино Село и Новачани до Сопот.

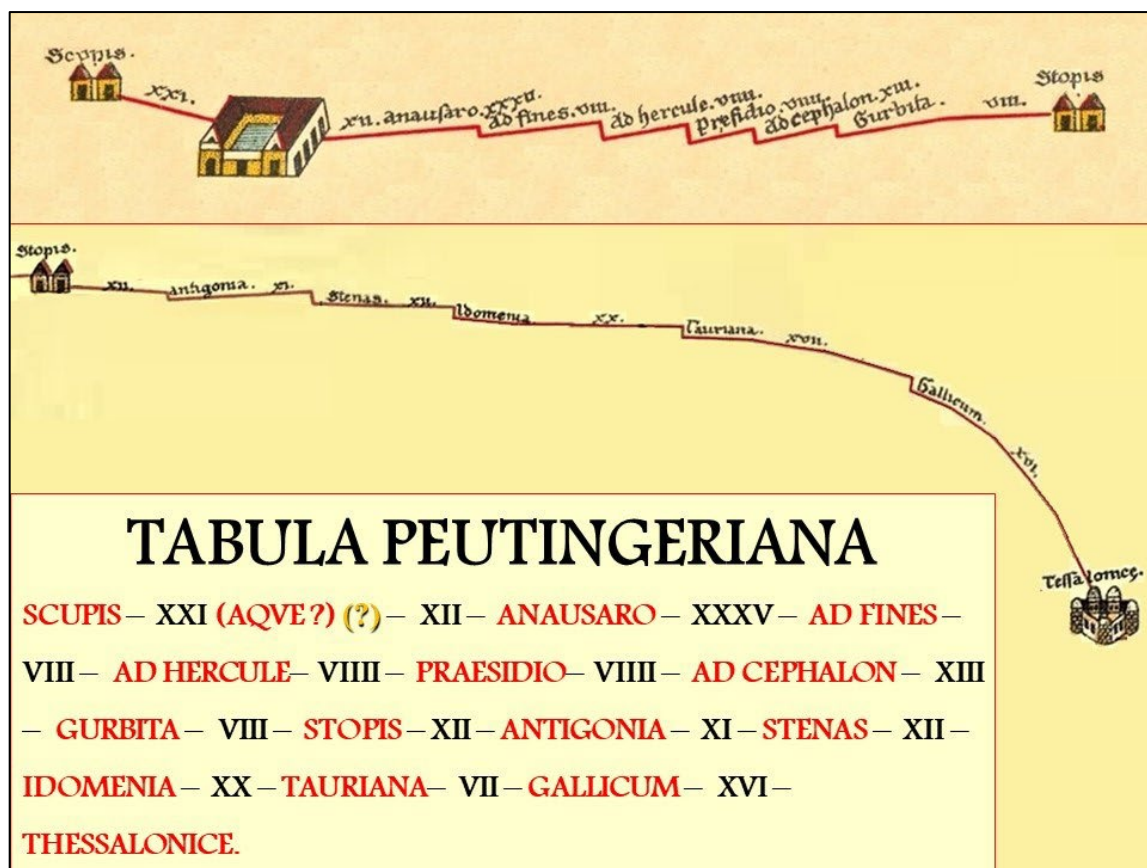
Меѓутоа постоела северна делница на Источниот логистички пат долж левиот брег на Вардар, што водела од утоката на Пчиња во Вардар до Таор.

Птврди за овој пат се кастелот Јасиковец-Плочи, Кожле, потоа големата античка населба со некропола на Селиште-Црквиште-Рамниште, Ново Село Зелениковско, потоа малиот кастел на Пакошевска Карпа, Пакошево, населбата со ранохристијанска црква на Овоштарник, Таор и јасно крајната северна точка моќниот кастел на Градиште, Таор, претпоставеното село Тауресион, родно место на источно римскиот император Јустинијан I.

Патна врска помеѓу Западниот магистрален пат и Источниот магистрален пат

Западниот магистрален пат водел на левиот брег на Вардар, уште од мостот преку реката на просторот западно под Американската амбасада во Скопје, под високиот кастел Маркови Кули, Водно, низ Драчево, градот на Исар, Студеничани до село Орешани, отспротива Таор. Тука Вардар бил преминуван. Значи постоел пат кој водел од Таор за Катланово и понатаму за Бадер. На патот се забележани остатоци од античка населба на локалитетот Тотинци.

Источниот магистрален пат од просторот на Катлановско Поле се оддалечувал од Пчиња и особено од Вардар водејќи во северозападен правец, преку просторите на денешните села Ржаничино, Петровец, Идризово, Јурумлери, Трубарево, Маџари, јужно под ридот Газибаба, водел кон Скупи. Тоа е воедно трасата на локалниот актуелен пат Скопје – Катланово.

Сл 100 Tabula Peutingeriana, патот од Скупи до Стоби, и до Тесалоника на југ

Патните врски помеѓу Велешко и Скопско и Појтингеровата Карта

Денес е неблагодарно и особено тешко да се идентификуваат станиците забележани на Појтингеровата Карта, што датира од околу 360 година н.е. Најмногу поради дуплираната дистанца помеѓу Стоби и Скупи, која што во километри изнесува околу 160, во споредба со реалната дистанца од околу 80 км.

Сепак би напоменал дека еден од реперите би претставувале латинските корени на имињата од северниот дел кон Скопско наспроти старогрчките корени на називит на станиците од јужниот дел на Велешко, Пајонија (Македонска стратегија). Северните станици се: Анаусаро (од a-navis – негација раз-брод или не-брод, можеби место каде се прегазувала реката Аксиј / Вардар), потоа ad fines (граница веројатно провинциска), потоа ad Hercule (жими Херкула), потоа praesidio (президиј место со стражарска посада). Наспроти овие продолжува другата група станици со: ad Cephalon (во значење главно место / главна точка, веројатно значајна крстосница), потоа Gurbita (длабок вир) и т.н.

XI. Кратенки и користена литература

Кратенки

АКРМ - Археолошка карта на Република Македонија, Македонска академија на науките и уметностите Скопје

ГЗФЗФСк - Годишен зборник на Филозофскиот факултет Скопје

МАА - Macedoniae Acta Archaeologica, Македонско археолошко научно друштво

Користена литература

Angelovski B., Spasova D., Stančevski I., Denkovski K., 2017: Archaeological research at the Drma-Bader site (excavation 2014 and 2016), Arheološki informator, vol 1, Academic Journal of Archaeology, publisher NGO Menelaj, Prilep 2017, 47-52.

Ангеловски Б., Спасова Д., 2018: Археолошкиот локалитет „Дрма“ – Бадер и проблемот на убикацијата на Бадеријана, Balcanoslavica no 47, Prilep 2018, 45-54.

Баришић Ф., 1963: Досадашњи покушаји убикације града Justiniana Prima, Зборник Филозофског факултета, Београдски универзитет, књ. VII-1, Beograd 1963, 127-140.

Vulić N., 1931: Spomenik LXXI/55, Srpska kraljevska akademija, Beograd 1931.

Vulić N., 1933: Spomenik LXXV/58, Srpska kraljevska akademija, Beograd 1933.

Vulić N., 1938: Archaeologische Karte von Jugoslavien, Kavadarci, Beograd 1938.

Vulić N., 1941-48: Spomenik XCVIII/77, Srpska kraljevska akademija, Beograd 1941-48.

Гајтаноска Ј., 2008: Планиметрија на Кале, село Отовица, Македонско Наследство бр. 33, издавач Македонска Цивилизација, Скопје 2008, 59-78.

Гарашанин М., Спасовска Д., 1976: Нови ископувања во Зелениково кај Скопје, МАА бр. 2, Скопје 1976, 85-117, план на неолитска кука.

Гарашанин М., Билбија М., 1988: Кука I во Зелениково, МАА бр. 9, Скопје 1988, 31-41, план на неолитска кука.

Георгиев З., 2017: Раноантички стопански комплекс кај Кале – Отовица, Патримониум, година 10, број 15, Скопје 2017, 91-131.

Донев Д., 2007: Неколку необјавени или непознати градишта од Средното Повардарје и за проблемот на градиштето како населено место, Македонско наследство бр. 31, Скопје 2007, 63-79.

Донев Д., 2008: Непеколку необјавени или непознати градишта од Средното Повардарје и за проблемот на градиштето како населбинска форма, II дел, Македонско наследство бр. 33, Скопје 2007, 27-49.

Dragojević-Josifovska B., 1982: Inscriptions de la Mésie Supérieure, Vol. VI, Scupi et la region de Kumanovo, Centre d'études épigraphiques et numismatiques de la Faculté de philosophie de l'université de Belgrad, Beograd 1982, 1-197.

Evans A., 1885: Antiquarian Researches in Illyricum, Part IV: Scupi, Skopia and the Birthplace of Justinian, Archaeologia Vol. 49, 1, London 1885, 82.

Каламагдеска Михаилова Д., 2002: Доцноантичка area maseria cincta од Ново Село – Зелениковско, МН бр. 20, Скопје 2002, 23-38.

Лилчиќ В. А., 1994: Античка патна мрежа, во: Археолошка карта на Република Македонија, МАНУ, Том I, Скопје 1994.

Lilchikj (Adams) V., 1998: Late Antique Roads and Fortresses in the Region of Veles, Macedonian Heritage, no. 7, Skopje 1998, 13-53.

Лилчиќ (Адамс) В., 2001: Македонскиот камен за боговите, христијаните и за живот по животот, Том I, издавач: Македонска Цивилизација, Скопје 2001, 1-508.

Лилчиќ (Адамс) В., 2002: Македонскиот камен за боговите, христијаните и за живот по животот, Том II, издавач: Македонска Цивилизација, Скопје 2002, 509-1126.

Lilchikj (Adams) V., 2009: Perseus "in Ripa Fluminis Axii posuit Castra" (T. Livy, XLIV. 26.2-12), Histria Antiqua, Vol. 18/1, Pula 2009, 467-472.

Lilchikj (Adams) V., and coauthor, 2010: A Hypothesis on the Identification of the Site of the Paeonian City of Almana, Macedonian Heritage No 36-37, Skopje 2010, 23-38.

Lilchikj (Adams) V. & coauthor, 2011: The Macedonian Region of Strategia Paeonia, Macedonian Heritage, No. 38-39, Skopje 2011, 39-93.

Lilčić Adams V. 2017: The visual Communication System of the Early Byzantine Castles along the Via Axia in the Republic of Macedonia in the 6th Century AD, во: Space, Landscapes and Settlements in Byzantium, Presented to Hohannes Koder, Vienna – Novi Sad 2017, 237-249, illustrations, map: 484-498.

Лилчиќ Адамс В., 2019: Скупи и античката цивилизација на Скопско, во студијата: Скопје осум милениуми живот, култура, творештво, Филозофски факултет Скопје, Скопје 2019.

Lilčić Adams V. 2020: The Antique Civilization of Skopje, in: Skopje Eight Millenia of Life Culture and Creativity, Faculty of Philosophy – Skopje, Skopje 2020.

Lilchikj Adams V., 2022: Macedonian Strategy Paeonia, in: Paeonia and Paeonians, Faculty of philosophy Skopje, Skopje 2022, 295-366 (in Macedonian language).

Лилчиќ Адамс В., Атанасов В., Илиевски А., Ширтовски И., 2023: Прокопиевиот кастел Бедеријана и археолошкиот контекст на локалитетот Маркови Кули, Летевци, Научен собир во чест на академик Блага Алексова, 5-6 декември 2022, MONUMENTA, Бр 7/8, Год 2022/2023, МАНУ, Скопје 2024, 211-228.

Lilcik Adams V. & Jakimovski A., 2023: New archaeological moments around the location of the ancient city of Bylazora, Homage academician Nikola Tasić, SANU, Belgrade (во печат).

Mikulčić I., 1976: локалитети публикувани во: Tabula Imperii Romani, Ljubljana 1976.

Микулчиќ И., 1977: Уште еднаш за Таурисион и Бедериана, Годишен зборник на Филозофскиот факултет том 3 (29), Скопје 1977, 93-106, сл. 1-3.

Микулчиќ И., 1981: Траги од ранохристијански базилики околу Скопје, ГЗФФСк, кн 7(33), Скопје 1981, 97-124.

Микулчиќ И., 1982: Старо Скопје со околните тврдини, Скопје 1982, 103-106.

Микулчиќ, И.: 1985: Средновековен град Велес, ГЗФФ кн 12(38), Скопје 1985, 82-100.

Микулчиќ И., 1999.: Антички градови во Македонија, Макропроект „Историја на културата на Македонија“, книга 8, МАНУ, Скопје 1999.

Mikulčić I., 2002: Spätantike und frühbyzantinische befestigungen in NordMakedonien, München 2002.

Пашиќ Р., 1978: Бронзени предмети од околината на Скопје, МАА 4, Прилеп 1978, 59-67.

Papazoglu F., 1969: Srednjbalkanska plemena u predrimsko doba, Akademija nauka I umjetnosti Bosne I Hercegovine, DJELA kn. XXX, Centar za Balkanološka ispitivanja Knj. 1, Sarajevo 1969, 146, 355-356, 358 f. 109.

Ристов К., 2012: Таuresium монети од археолошки истражувања, Музеј на град Скопје, Скопје 2012, 1-47.

Ristov K., 2019: Taor, Early Byzantine Fortification and Settlement from Prehistory to the Middle Ages, Sofija-Bogdanci, Skopje 2019, 1-355.

Станчевски И., 1993: Две теракоти од Студеничани, МАА бр. 13, Скопје 1993, 163-169.

Толевски И., и коавтори, 2016: Кастелото над реката Пчиња, Магор, Скопје 2016, 1-290.

Толевски И., 2021: Ревизиони археолошки ископувања на локалитетот Рамниште, село Сопот, Велешко, Археолошки Информатор, бр. 5, Прилеп 2021, 7-24.

Томоски Т., 1967: Таорско Градиште, Жива Антика год. XVII, Скопје 1967, 233-239.

Томоски Т., 1999: Таорско Градиште (Taurisium – Bederiana – Justiniana Prima), во: Македонија низ вековите, Скопје 1999, 232-233, 244.

Трифуноски Ј., 1952: Поречието на Кадина Река, Скопје 1952, 1-112, фотографии 1-8, карта.

Трифуноски Ј., 1955: Скопско Поље, антропогеографска испитивања, Скопје 1955, 337-565, сл. 1-27, карта, поглавје: Ранији правци главних путева: 414-415.

Трифуноски Ј., 1958: Слив Маркове Реке, антропогеографска проматрања, Скопје 1958, 1-204, сл. 1-14, карта.

Трифуноски Ј., 1964: Сеоска насеља Скопске Котлине, пети део, Скопје 1964, 80-88, 105-110.

Trifunoski F. J., 1967: Raseljena sela u skopskoj kotlini, Zbornik za narodni život I običaje Južnih Slavena, knj. 43, Jugoslovenska Akademija Znanosti I Umjetnosti, Zagreb 1967, 605-627.

Trifunoski F. J., 1977: Oblast Babune i Topolke, Zbornik za narodni život I običaje Južnih Slavena, knjiga 47, Jugoslovenska akademija Znanosti i Imjetnosti, Zagreb 1977, 1-290, karta.

Fasolo M, Ilcick Adams V., 2003: Tra Danubio Ed Egeo: la via Axia e il controllo del territorio Della Protostoria al Medioevo, статија во подготовка за печат.

Филиповић М., 1935: Северна Велешка села, Српски Етнографски Зборник, Српска Краљевска Академија, књ. 51, едиција Насеља и потекло становништва, књ. 28, Београд 1935, 485-573, регистар (индекс), карта.

Хаци Васиљевић Ј., 1930: Скопље и његова околина, Београд 1930, 23, 401.

Шелдаров Н., 2003: Колекција Шелдаров, Македонија и Пајонија, издавач Народна Банка на Република Македонија, Скопје 2003, 1-174.

